

Virtain kaupungin Perusopetuksen laatukriteerit 2013 Tarkistus 2016

***Laatu on toiminnan arviointia ja
kehittämistä.***

1 JOHDANTO

[Perusopetuksen laatukriteereiden taustaa](#)
[Perusopetuksen laatutyö Virtain kaupungissa](#)

2 LAADUN OSATEKIJÄT

[Rakenteiden laatu](#)
[Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu](#)

3 RAKENTEET

[Johtaminen \(Kortti 1\)](#)
[Johtaminen Virtain kaupungin perusopetuksessa](#)

[Henkilöstö \(Kortti 2\)](#)
[Henkilöstö Virtain kaupungin perusopetuksessa](#)

[Taloudelliset resurssit \(Kortti 3\)](#)
[Taloudelliset resurssit Virtain kaupungin perusopetuksessa](#)

[Arviointi \(Kortti 4\)](#)
[Arviointi Virtain kaupungin perusopetuksessa](#)

4 OPPILAAN KOHTAAMAN TOIMINNAN LAATU

Opetussuunnitelman toteuttaminen (Kortti 5)

Opetussuunnitelman toteuttaminen Virtain kaupungin perusopetuksessa

Opetus ja opetusjärjestelyt (Kortti 6)

Opetus ja opetusjärjestelyt Virtain kaupungin perusopetuksessa

Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki (Kortti 7)

Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki Virtain kaupungin perusopetuksessa

Osallisuus ja vaikuttaminen (Kortti 8)

Osallisuus ja vaikuttaminen Virtain kaupungin perusopetuksessa

Kodin ja koulun yhteistyö (Kortti 9)

Kodin ja koulun yhteistyö Virtain kaupungin perusopetuksessa

Fyysinen oppimisympäristö ja sen turvalisuus (Kortti 10)

Fyysinen oppimisympäristö ja sen turvallisuus Virtain kaupungissa

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta (Kortti

11)

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta Virtain kaupungin perusopetuksessa

Koulun kerhotoiminta (Kortti 12)

Koulun kerhotoiminta Virtain kaupungin perusopetuksessa

5 LAATUKORTIT JA ARVIOINTI

Rakenteiden arvioinnin toteuttaminen Virroilla

Oppilaan kohtaaman toiminnan laadun arvioinnin toteuttaminen Virtain perusopetuksessa

6 ARVIOINTITULOKSIA

Syksy 2012: Virtain perusopetuksen laatukriteerit -työryhmän ja sivistyslautakunnan itsearviointi

Kevät 2013: Virtain perusopetuksen oppilaat arvioivat

Kevät 2013: Virtain perusopetuksen oppilaiden huoltajat arvioivat

Syksy 2013: Virtain perusopetuksen oppilaiden huoltajat arvioivat

7 KAAVIOITA ARVIOINTITULOKSISTA

LIITE: Opetussuunnitelman toteutuminen - mielekartta

LIITE: Laatukortit – Rakenne

LIITE: Laatukortit - Oppilaan kohtaaman laatu

LIITE: Perusopetuksen Laatukriteerit 2013 -projektin aikataulu

LIITE: Perusopetuksen Laatukriteerit - arviointitaulukko

1 JOHDANTO

Perusopetuksen laatukriteereiden taustaa

Perusopetuksen kansallisten laatukriteereiden tavoitteena on tukea opetuksen korkeaa laatua ja monipuolista tarjontaa sekä turvata opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet lapsille ja nuorille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta.

Laatukriteereiden hyödyntäminen auttaa koulujen henkilöstöä, hallintoa ja päättäjiä tiedostamaan toiminnan puutteet ja parantamaan niitä. Laatukriteeristö on johtamisen väline, jonka kautta arvioidaan toiminnan nykytilaa ja kehitetään sitä. Paikallisen tason arviointi- ja muutosprosesseissa perusopetuksen laatukriteerit tarjoavat opetus- ja kasvatustalouden ammattilaisille työkalun, joka perustuu tutkimus- ja arviointitietoon sekä voimassa oleviin säädöksiin. Laatuarviointi auttaa kouluja arvioimaan ja kehittämään joustavasti paikallista toimintaansa. Tällöin on mahdollista painottaa niitä paikallisia laatukriteereitä, jotka on koettu tärkeiksi perusopetuksen järjestämisessä.

Perusopetuksen laadun kehittämiseen ja toteuttamiseen vaikuttavat monin tavoin ympäröivän yhteiskunnan talouden tila sekä teknologinen kehitys. Kansainvälistyvässä maailmassa perusopetuksessakin on otettava huomioon suuret ja ajankohtaiset yhteiskunnalliset kysymykset. Kestävä kehitys ja monikulttuurisuuden lisääntyminen vaikuttavat kouluelämään. Lasten ja nuorten sosioemotionaalinen kehitys ja hyvinvointi edellyttävät kouluelämän ja opetusympäristön yhteisöllisyyden vahvistamista. Henkilöstön ja oppilaiden yhteinen toiminta lisää me-henkeä, yhdessä laaditut toimintamallit ja yhteistoiminnallinen oppiminen edistävät vuorovaikutusta ja vähentävät koulukiusaamista. Oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen erityispalveluilla on osa laadukasta opetusta.

Perusopetuksen laatukriteerit on työkalu, jonka avulla voidaan tuottaa paikallisen tason tietoa perusopetuksen rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta. Laatukriteerit on uudentyyppinen informaatio-ohjauksen väline, jonka avulla pyritään ohjaamaan perusopetuksen järjestämistä koskevia päätöksiä. Sillä ei kuitenkaan ole samaa asemaa kuin resurssi- tai lainsäädäntöohjauksella. Perusopetuksen laatukriteerit on suositusluonteinen pitemmän ja lyhyen aikavälin johtamisen väline koululle ja kunnalle. Laatukriteerit siis määrittelevät osaltaan, millä perusteilla toimintaa voidaan analysoida ja millaisena toiminnan odotetaan toteutuvan, jotta se palvelisi toiminnalle asetettuja tavoitteita. Laatukriteerit mahdollistavat toiminnan arvottamisen.

Perusopetuksen laatukriteereiden taustalla on perusopetukselle määritetty sivistys- ja kasvatustehtävä, jota myös tarkastellaan toiminnan tavoitteellisuuden ja tuloksellisuuden näkökulmista.

Suomalaisen peruskoulun kehittämisen näkökulmasta ei ole perustelua kiinnittää huomiota pelkästään oppimistuloksiin vaan myös niihin koulun toimintoihin, jotka edistävät ja mahdollistavat tavoiteltujen oppimistuloksien saavuttamisen. Laatukriteeristön tavoitteena on myös tukea opetuksen järjestäjän ja alueen koulujen välistä yhteistyötä oppilaiden oppimista ja kehitystä edistävillä toimintamalleilla. Huomiota kiinnitetään niihin seikkoihin, jotka merkittävästi edistävät oppilaiden ja koko kouluyhteisön oppimisen edellytyksiä.

Laatukriteeristön laadinnassa on huomioitu, että opetuksen järjestäjien ja koulujen toimintakulttuurit ja lähtökohdat koulutuksen toteuttamiseksi ovat erilaisia. Perusopetuksen laatukriteereiden kaavamainen ja kritiikin hyödyntäminen paikallistasolla ei ole tarkoituksenmukaista. Opetuksen järjestäjien ja koulujen yksilöllisten toimintaympäristöjen ja kulttuurien tunnistaminen on lähtökohta perusopetuksen laatukriteereiden hyödyntämiselle. Laatukriteereiden avulla voidaan kohdentaa alueellista ja koulukohtaista kehittämistoimintaa paikallisesti tunnistettujen kehittämistarpeiden mukaisesti. Laatukriteeristö tukee myös systemaattisen arvioinnin ja arviointitiedon hyödyntämistä, kun koulutusta kehitetään paikallisesti. Opetuksen ja ohjauksen laadun kehittämisen perustana ovat vaatimukset, jotka on asetettu opetusta koskevien säädösten, opetussuunnitelman ja toiminnan perusteiden

mukaisesti opetuksen järjestäjälle ja koululle

1.1.0 Perusopetuksen laatutyö Virtain kaupungissa

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille perusopetusta. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Sen tehtävänä on toisaalta tarjota yksilölle mahdollisuus hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus ja toisaalta antaa yhteiskunnalle väline kehittää sivistyksellistä pääomaa sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. (Perusopetuslaki 4 §)

Opetuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta. Lain hengen mukaisesti arvioinnin tarkoituksena on tukea koulutuksen kehittämistä sekä parantaa oppimisen edellytyksiä. (Perusopetuslaki 21§)

Perusopetuksen kansalliset laatukriteerit

Opetusministeriön asettama työryhmä on valmistellut perusopetuksen kansalliset laatukriteerit, joiden tavoitteena on tukea opetuksen korkeaa laatua ja monipuolista tarjontaa. Arvioinnin käytännöt ovat paikallisesti päätettävissä, ja arviointi on suhteutettava niihin tavoitteisiin, joita toiminnalle on asetettu. Arviointi on kunnissa painottunut pitkälti määrälliseen arviointiin. Viime aikoina laadullisen itsearvioinnin näkökulma on vahvistunut.

Laatukriteerit ovat itsearvioinnin väline niin koulun kuin järjestäjän tasolla. Niiden avulla voidaan kartoittaa talousarvioon otettavia asioita: investointikohteita, hankintoja tms. Toiminnan vahvuudet ja toisaalta kehittämiskohteet nousevat esiin arvioinnin kautta. Laadun arviointityön avulla arvioidaan toiminnan nykytilaa ja kehitetään sitä.

Virtain kaupungin perusopetuksen laatukäsikirja

Virtain kaupungin perusopetuksen laatukäsikirjassa kuvaus etenee valtakunnan tasolta Virtain kaupungin tasolle, jossa kuvataan Virtain perusopetuksen koulujen toimintaa. Laadun arvioinnin tarkoitus on kerätä tietoa toiminnasta ja pyrkiä viemään koulujen toimintaa sovittujen tavoitteiden suuntaan.

Laadunarvioinnissa opetuksen laadulla ei tarkoiteta ainoastaan opetustapahtumaa vaan kaikkea opetukseen liittyvää johtamista, suunnittelua, toimintaa, arviointia ja tukipalveluita niin koulussa kuin hallinnossa. Kaupungissa opetuksen laatua, oppimista ja koulunkäyntiä, määrittävät ja siihen vaikuttavat laki ja säädökset, kaupungin hallinnollinen rakenne, opetussuunnitelmien toteutuminen, koulun toimintakulttuuri, opettajakohtainen pedagogiikka ja oppimisympäristöt, joissa opetusta toteutetaan.

Oppilaskohtaisen arvioinnin välineenä voidaan käyttää muun muassa Opetushallituksen ja Tampereen yliopiston kehittämää Koulun hyvinvointiprofiilia. Koska Virtain kaupungin kaikki perusopetuksen koulut ovat KiVa kouluja, käytettävissä on myös KiVa-arviointi. Huoltajia informoidaan laatuarvioinnista.

Koulun laatutyöllä ei ole vaikuttavuutta, jos opetuksen järjestäjä ei saa tietoa koulun toiminnasta sekä sen resurssi- ja muista tarpeista. Kaupunki- ja koulukohtaiset kehittämiskohteet merkitäänkin koulujen lukuvuosisuunnitelman laatukriteerien osioon.

Perusopetuksen Laatuksiteerit -työryhmä ja arvioinnin toteuttaminen Virtain kaupungissa

Virtain kaupungin Perusopetuksen Laatuksiteerit-työryhmän muodostivat sivistystoimenjohtaja, rehtorit ja koulunjohtajat. Työryhmän tehtävänä oli 2012-2013 laatia Virtain kaupunkiin Laatuksikirja, jonka pohjautuu Perusopetuksen Laatuksitereihin. Käsikirjassa kuvataan Perusopetuksen Laatuksiteerien edellyttämän arvioinnin toteuttaminen Virroilla 2012-2013.

Työryhmä toteutti perusopetuksen järjestäjätason itsearvioinnin, jossa he arvioivat rakenteiden laadun kortteja 1 (Johtaminen), 3 (Taloudelliset resurssit) ja 4 (Arviointi). Arviointi suoritettiin verkossa. Henkilöstöarvioinnin (laatuksikortti 2) katsottiin toteutuvan Kunta10-kyselyssä. Opetuksen järjestäjätason laadun arviointiin osallistuivat Virroilla myös sivistyslautakunnan jäsenet valtuustokauden aikana. Menettelyn toivottiin sitouttavan asianosaisia vahvempaan laatuksityöhön.

Asioihin, joihin ei tarvitse käyttää rahaa, on helppo keskittää laatuksityötä. Kuitenkin laadun kehittämisen kohteista monet ovat sellaisia, joihin tarvitaan rahaa. Tarvitaankin arvokeskustelua eri päättäjien kesken. Voidaan miettiä myös, miten lautakunnan toiminnan laatuksia voidaan kehittää, eikä pelkästään sitä, miten koulujen toiminnan laatuksia parannetaan. Miten saataisiin kaupungin ylin viranhaltijajohto ja luottamushenkilöt sitoutettua laatuksityöhön. Arviointi- ja laatuksiasian tulisi olla esillä koko koulutoimea koskevassa organisaatiossa: hallitus, valtuusto, lautakunta, virasto, koulut.

Alakoulut käyttivät vuonna 2012 oppilaskohtaisen arvioinnin välineenä Opetushallituksen ja Tampereen yliopiston kehittämää Koulun hyvinvointiprofiilia. Virtain kaupungin kaikki koulut ovat KiVa kouluja. KiVa-koulujen oppilaat ja opettajat voivat tehdä keväisin arvioinnin, jonka tulokset välitetään kouluille alkukesän aikana.

Lukuvuoden 2013 aikana toteutettiin koulujen laatuksipajat, joissa huoltajia ohjastettiin vastaamaan laatuksikortteihin 6 (Opetus ja opetusjärjestelyt) ja 9 (Kodin ja koulun yhteistyö) . Arviotavana oli myös kortti 13 (Koulun kerhotoiminta). Vastaajaa pyydettiin myös valitsemaan yksi tai useampi kehittämiskohde. Vastaaja sattoi myös lisätä omavalintaisen kehittämiskohteen. Lisäksi vastaajaa pyydettiin kirjaamaan kehittämideoita ja antamaan palautetta arviotavasta asiasta.

Perusopetuksen laatuksiteerit ovat osa opetussuunnitelmaa vuonna 2016 voimaan astuvassa perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Perusopetuksen opetussuunnitelmatyössä koulunkäynnin monipuolinen arviointi on ollut keskiössä niin huoltajien, oppilaiden kuin opettajakunnan ja muiden yhteistyökumppanien valmistautuessa uudistukseen 2016.

Perusopetuksen laatuksiteerien ytimessä on oppilas, hänen oppiminen ja hyvinvointinsa. Tavoitteena ovat hyvinvoiva, oppimisen iloa kokeva oppilas, koulu- ja työyhteisö. Koulun tulee olla turvallinen paikka, jossa oppii, tulee kuulluksi ja nähdyksi, kokee osallisuutta ja voi vaikuttaa. Oppilaan tulee saada riittävästi ohjausta ja tukea kasvaakseen ja oppiakseen omien kykyjensä ja edellytystensä mukaisesti.

2 LAADUN OSATEKIJÄT

Perusopetuksen laatukriteereiden vitekehelyksessä laatua jäsennetään rakenteiden laatuun ja toiminnan laatuun. Rakenteiden laatu kuvastaa ulkoisia olosuhteita eli ns. laadun kehittämisen kehystekijöitä. Toiminnan laatu kuvaa oppilaan kokeman toiminnan laatua.

Perusopetuksen laatukriteereiden avulla turvataan koulutuspalveluiden laatua ja valtakunnallista vertailukelpoisuutta paikallisesti. Laatukriteereiden avulla tuetaan oppimisen edellytysten parantamista, edistetään opetus- ja oppimistavoitteiden toteutumista sekä kehitetään opetuksen laatua sekä kansainvälisesti että paikallisella tasolla. Perusopetuksen laatukriteereillä on myös tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä edistää sivistyksellisten oikeuksien toteutumista suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Laatukriteerit on väline, jolla luodaan pohjaa tietoon perustuvale päätöksenteolle. Paikallisesti laatukriteereitä voidaan hyödyntää laadittaessa pitkän aikavälin strategisia linjauksia ja tehtäessä koulutusta koskevia päätöksiä. Laatukriteereiden avulla voidaan arvioida lyhyen ja pitkän aikavälin kehityskulkuja ja keskustella perusopetuksen laatuun vaikuttavista tekijöistä kouluun ja kuntaan. Parhaimmillaan laatukriteerit voivat olla paikallisen koulutuspoliittisen päätöksenteon keskeinen apuväline.

Kriteerit vastaavat ensisijaisesti kysymykseen, mistä toiminnan tulisi olla. Toiminnasta etsitään keskeiset laatutekijät eli tekijöitä, jotka ovat olennaisimmin yhteydessä toimintaan ja lopputulokseen. Ne kuvataan arvottamisen perustaksi. Lähtökohtana on myös, että perusopetuksen laatukriteerit läpäisevät opetuksen ohjausjärjestelmän eri tasot ja laatukriteereiden seuranta asemoidaan opetuksen järjestäjä- ja koulutusalueella. Tällöin laatukriteerien tulkinnat vaihtelevat perusopetusta koskevassa hallinnossa esimerkiksi opetuksen järjestäjän ja koulujen välillä.

Laatukriteerit antavat jäsenneilyn kokonaiskuvan ja keskeiset käsitteet perusopetuksen laatuun yhteydessä olevista seikoista opetuksen järjestäjälle, koululle, koulun sidosryhmille, rehtorille, opettajalle, ja oppilaan huoltajalle. Laatukriteereiden avulla voidaan osoittaa koulun toiminnan kehittämistarpeita ja onnistumisalueita. Yhteistyö antaa myös mahdollisuuden tuottaa ja dokumentoida laajamittaisesti vertailukelpoista arviointitietoa eri toimijoiden näkemyksistä, mikä hyödyttää koulutuksen suunnittelua ja päätöksentekoa.

Rakenteiden laatu

Rakenteiden laatua määrittävät perusopetuksen laadun kehittämisen kehystekijät on ryhmitelty kahteen perustasoon. Koulutuspoliittisesti määrittyvät ja kansallisesti säädeltävät seikat vaikuttavat paikallisesti tapahtuvaan opetuksen järjestäjän ja koulujen toimintaan ja toiminnan suunnitteluun.

Perusopetuksen laadun kehittämisen kehystekijät muodostavat yhden perustan toiminnan laadun kehittämiseksi. Rakenteiden laadun kehystekijöiden osa-alueet ovat johtaminen, henkilöstö, taloudelliset resurssit ja arviointi.

Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu

Oppilas kohtaa toiminnan laadun opetusta koskevien päätösten ja käytännön toteutuksen kautta. Oppilaskeskeisyys on laadukkaana toimintakulttuurin tunnusomainen piirre. Oleellista on ottaa huomioon oppilaan oppimispolun kokonaisuus kaikessa koulun toiminnassa. Moniammatillinen yhteistyö, erilaisten oppilaiden kasvun tukeminen sekä systemaattinen yhteydenpito kodin ja koulun välillä edistävät oppilaan kohtaaman toiminnan laatua. Yhteisöllisyyttä tukeva ilmapiiri, oppilaan kanssa työskentelevien aikuisten välinen sujuva vuorovaikutus ja turvallinen, pedagogisesti innostava oppimisympäristö antavat hyvän pohjan koulun toiminnan ja opetussuunnitelman jatkuvalla kehittämistyölle.

Laadukkaaseen työhön liittyy myös opettajan ja muiden ammattilaisten toiminnan eettinen ulottuvuus, johon erityisesti kasvatus- ja opetusala tulee kiinnittää huomiota. Ihmisarvo, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja vapaus ovat opettajan eettisten periaatteiden taustalla olevia arvoja. Erilaisten yksilöiden kohtaamisen taito, oman ammatillisen kasvun edistäminen sekä opettajan aseman oikea käyttö ovat keskeisiä opetustyössä

huomioon otettavia eettisiä tekijöitä.

Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu muodostuu yhdeksästä laadun osa-alueesta, joita voidaan tarkastella oppimisympäristön ja toimintakulttuurin sekä opetuksen ja oppimisen näkökulmista. Näitä laadun osa-alueita ovat opetussuunnitelman toteuttaminen, opetus ja opetusjärjestelyt, oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki, osallisuus ja vaikuttaminen, kodin ja koulun yhteistyö, fyysinen oppimisympäristö, oppimisympäristön turvallisuus, koulun aamu- ja iltapäivätoiminta sekä koulun kerhotoiminta.

3 RAKENTEET

3.1.1 Johtaminen Virtain kaupungin perusopetuksessa

Johtamisen tarkastelu antaa kuvan siitä, miten johtaminen mahdollistaa perusopetuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Laatujohtamisessa korostetaan toimintaprosessien parantamista, ei toimintaresurssien rationalisointia. On keskityttävä päällekkäisyyksien karsimiseen, toiminnan johdonmukaistamiseen ja läpinäkyvyyden lisäämiseen. Johtamisessa noudatetaan aina hyvän hallinnon mukaisia toimintatapoja.

Johtamisen suunnittelu

Koulutoimelle asetetaan lähiajan tavoitteiden lisäksi myös pitkän aikavälin toimintasuunnitelma. Suunnitelmilla pyritään koulujen toimintaedellytysten kehittämiseen ja perusopetukseen mahdollisesti kohdistuvien muutosten ennakoimiseen (mm. Virtain perusopetuksen oppilasmäärien väheneminen). Tavoitteena on myös arvioida ja kehittää sekä perusopetusta että koko opetustoimen toimintaa.

Virtain kaupungissa halutaan varmistaa koulutuksen nykyaikaisuus ja kehittää henkilökunnan osaamista ja monipuolisuutta. Tähän pyritään mm. monipuolistamalla ja laajentamalla oppimisympäristöjä, hyödyntämällä informaatioteknologian mahdollisuuksia opetuksessa, monipuolistamalla ja tehostamalla kodin ja koulun yhteistyötä ja lisäämällä yhteisöllisyyttä kouluissa. Moniammatillisen työn lisääminen ja varhaisen tuen huomioiminen sekä henkilökunnan koulutuksen varmistaminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa tukevat opetustoimen tavoitteiden saavuttamista.

Johtamisen toteutus

Virtain perusopetuksen koulujen rehtorit ja koulunjohtajat kokoontuvat kokouksiin säännöllisin väliajoin. Kokousten muistiot lähetetään kaikille kouluille. Lisäksi rehtorit tiedottavat rehtorikokousten asioista koulujen yt-palavereissa (=yhteistoimintapalavereissa). Henkilökunta keskustelee kokouksissa sovitusta asioista ja uusista toimintatavoista, arvioi suunnitelmia, antaa palautetta ja tekee esityksiä. Mahdollisesti jatkokäsittelyä vaativat esitykset ja palaute tuodaan rehtorien ja koulunjohtajien kokoukseen sekä sivistystoimenjohtajan tietoon.

Peruskoulujen toimintaa ohjaavista asiakirjoista tärkein on koulun lukuvuosisuunnitelma. Peruskoulujen rehtorit ja koulunjohtajat laativat yhdessä opettajakunnan kanssa oman koulunsa lukuvuosisuunnitelma. Koulujen toimintaa ohjaa valtakunnallinen perusopetuksen opetussuunnitelma, Virtain kaupungin opetussuunnitelma ja mahdollisesti koulukohtainen opetussuunnitelma. Koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa annetaan tiedoksi koulun yhteystiedot, kuvataan oppilashuollon palveluja, kodin ja koulun yhteistyötä ja muita opetukseen ja opiskeluun liittyviä asioita, yhteisiä pelisääntöjä ja käytänteitä. Sivistyslautakunta hyväksyy lukuvuosisuunnitelman. Tämän jälkeen lukuvuosisuunnitelma on lainvoimainen koulun toimintaa ohjaava

asiakirja.

Koulujen lukuvuosisuunnitelmien tulee olla monipuolinen tietopaketti koulujen toiminnasta. Lukuvuosisuunnitelman laadinnassa ovat mukana monet eri tahot, joten suunnitelma sitouttaa ja ohjaa toimintaa hyvin. Koulujen lukuvuosisuunnitelmalomakkeen laatukriteerit osioon merkitään kaupunki- ja koulukohtaiset kehittämiskohteet.

Johtamisen kehittäminen

Johtamisessa pitää suunnata katseet tulevaisuuteen ja ennakoida tulevia haasteita, uhkia ja mahdollisuuksia. Perusopetukseen kohdistuvat muutospaineet ja painotukset vaativat tarkkaa ennakkosuunnittelua. Sekä hallinnolliset että taloudelliset resurssit ja henkilöresurssit pitää pystyä pitämään perusopetuksen toteutumisen kannalta riittävinä. Tässä suunnittelussa on arvioinnilla ja kehittämisellä suuri merkitys. Rehtoreilla ja koulunjohtajilla on vaativa tehtävä suunnitella ja johtaa koulujen toimintaa. Hallinnolliset tehtävät muodostavat toiminnan kannalta keskeisen tehtäväryhmän, jonka merkitys näyttää jopa lisääntyneen entisestään.

Tiedottaminen on johtajuuden tärkeä osa. Opettajien, oppilaiden, huoltajien ja muiden sidosryhmien on saatava riittävästi tietoa perusopetuksen liittyvistä asioista. Mitä paremmin tiedotus sujuu ja mitä paremmin asioita tuodaan esille riittävän ajoissa, sitä paremmin perusopetuksen eri toimijat sitoutuvat tavoitteiden toteuttamiseen ja arviointiin.

3.2.0 Henkilöstö (2)

Opetus- ja muu henkilöstö, joka täyttää kelpoisuussäännökset ja vastaa kunkin koulun toiminnan tarpeita, on laadukkaan opetuksen ja sen kehittämisen tärkeä voimavara. Henkilöstön muodostavat perusopetuksen rehtorit, opettajat, lastentarhanopettajat, sekä opinto-ohjaajat, koulupsykologit, ja koulukuraattorit, koulunkäyntiavustajat, nuorisotyöntekijät sekä muut opetuksen tukipalveluissa ja oppilashuoltopalveluissa työskentelevät henkilöt.

Rehtoreiden ja opettajien virkojen määrä muodostuu opetustuntien ja muiden opettajille kuuluvien työtehtävien edellytysten mukaisesti. Riittävä määrä kelpoisuusvaatimuksen täyttäviä luokanopettajia, aineenopettajia, erityisopettajia, erityisluokanopettajia, lastentarhanopettajia sekä oppilaanohjaajia ja koulun oppilashuollollisissa ja tukitehtävissä työskentelevää henkilöstöä mahdollistaa opetussuunnitelman mukaisen opetuksen. Ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla ennakoidaan henkilöstötarpeita. Työnantaja pyrkii pitkäaikaisiin virka- ja työsuhteisiin. Osaavien sijaisten rekrytointiin kiinnitetään erityistä huomiota. Opetuksen järjestäjä päättää laatua ja työkykyä edistävästä henkilöstöpoliittisista linjauksista osana kunnan henkilöstöstrategiaa. Henkilöstön kehittämissuunnitelmaa laaditaan henkilöstön koulutussuunnitelma, josta sovitaan työnantajan ja työntekijöiden välisissä kehityskeskusteluissa.

Henkilöstön ja johdon välinen vuorovaikutus tukee osaamisen jakamista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Työyhteisön oppimista tuetaan myös koko työyhteisöä hyödyntävissä kehittämisohjelmissa ja mentoroinnin avulla.

Opetushenkilöstölle on tarjolla käytettävien resurssien puitteissa uusimpaan tutkimukseen sekä kansalliseen ja kansainväliseen kehittämistyöhön perustuvaa kasvatustieteellistä, koulun toimintaa koskevaa ja opettavan aineen ja alan täydennyskoulutusta, työnohjausta, mentorointia ja osaamista tukevia kehittämisprojekteja.

Henkilön oma halu kehittyä työssään on keskeinen lähtökohta, kun halutaan ylläpitää opetushenkilöstön ammattitaitoa ja kehittää heidän osaamistaan. Vastuu näistä asioista on työnantajalla ja henkilöstöllä.

Työnantajan tuki ja esimerkiksi sijaisen palkkaaminen vaikuttavat ratkaisevasti henkilöstökoulutukseen osallistumiseen. Työnantajan järjestämää täydennyskoulutusta ovat muun muassa perehdyttämiskoulutus, virka- tai työsuhtesopimukseen kuuluva koulutus sekä muu vastaava koulutus, jolla tuetaan kouluyhteisön kehittymistä.

Työaika- ja sijaisjärjestelyt pyritään toteuttamaan siten, että ne mahdollistavat henkilöstö- ja täydennyskoulutukseen osallistumisen. Työnantajan tuki on myös silloin tarpeen, kun se perustuu henkilöstön omaehtoiseen kehittämiseen.

3.2.1 Henkilöstö Virtain kaupungin perusopetuksessa

Laadukkaan opetuksen tärkeä voimavara on kelpoisuusehdot täyttävä ja jokaisen koulun toiminnan tarpeita vastaava opetus- ja muu henkilöstö. Perusopetukseen on tärkeää saada mahdollisimman asiantuntevaa ja työstään innostunutta henkilökuntaa.

Henkilöstökriteerien tärkeitä painopistealueita ovat hyvän työskentelyilmapiirin luominen, jatkuvan ammattitaidon ylläpitäminen ja henkilöstön työssä jaksamisen tukeminen. On tärkeää, että henkilökunta on sitoutunut työhönsä, tuntee työnsä mielekkääksi, voi vaikuttaa työhönsä, saa keskustella ja tulla kuulluksi omaa työtään koskevista asioista.

Henkilöstö on merkittävin laadun ylläpitäjä ja opetuksen jatkuvan kehittämisen voimavara. Pitkäjänteinen henkilöstöpolitiikka on osa laadun sisäistä kehittämistä.

Suunnittelu ja toteutus

Perusopetuksen toiminnan suunnittelu alkaa, kun kaupungin tulevan vuoden talousarvio on valmistunut ja tiedetään perusopetukseen tulevat taloudelliset resurssit. Suunnitteluun vaikuttava tärkein tieto koulujen toimintaa ajatellen on tuntikehys. Tuntikehysten laskeminen ja tulevan lukuvuoden yleissuunnittelu kuuluu sivistystoimenjohtajalle. Suunnittelun pohjaksi tarvitaan koulujen rehtoreilta ja koulunjohtajilta tietoja tulevan vuoden oppilasmäärästä, oppilaista kolmiportaisen tuen portailta, koulunkäynninohjaajien lukumäärästä ja muista koulun toimintaan liittyvistä asioista. Tuntikehysten määrä selviää viimeistään maaliskuun alkuun.

Rehtoreiden ja koulunjohtajien tehtävänä on tuntikehysten varmistuttua suunnitella oman koulunsa opetusryhmien, eri aineiden ja opettajien kokonaisuus. Opettajien virkojen määrä muodostuu opetustuntien ja muiden opettajille kuuluvien työtehtävien mukaisesti. Toistaiseksi virassa olevalla opettajalla on oltava vähintään virkaehtosopimuksen mukainen minimimäärä tunteja. Lisäksi on mahdollista palkata päätoimisia ja sivutoimisia opettajia. Opetusvelvollisuudet vaihtelevat eri opettajaryhmillä. Yhteiset opettajuudet eri kouluasteiden (alakoulu, yläkoulu, lukio, kansalaisopisto) kesken suunnitellaan kevätlukukauden aikana.

Sivistyslautakunta julistaa työpaikat avoimiksi. Lukuvuodeksi tai lyhyemmäksi ajaksi valittavista opettajista päätöksen tekee sivistystoimenjohtaja yhteistyössä kyseisen koulun rehtorin/koulunjohtajan kanssa ja myös neuvotellen muiden rehtoreiden/koulunjohtajien kanssa, jos heillä on samoja hakijoita. Virkoihin ja toimiin valitaan yksi henkilö. Samalla päätöksellä voidaan valita yksi tai tarvittaessa useampikin varahenkilö.

Laatiessaan tulevan lukuvuoden lukujärjestyksiä ja suunnitellessaan eri opettajien tuntimääriä rehtorit ja koulunjohtajat ottavat mahdollisuuksien mukaan huomioon kehityskeskusteluissa esiin tulleita toiveita sekä työkykyyn liittyviä asioita.

Perehdyttäminen

Perehdyttämiseen kuuluvat kaikki ne toimenpiteet, joiden avulla uusi työntekijä oppii tuntemaan työpaikkansa, sen tavat, ihmiset ja työnsä sekä työhön liittyvät odotukset, vastuut ja velvollisuudet. Hyvin suunniteltu perehdyttämisjakso on tärkeä osa henkilöstön kehittämistä, ja kaikilla uusilla työntekijöillä on oikeus asianmukaiseen perehdytykseen. Ensisijainen vastuu uuden työntekijän perehdyttämisessä on esimiehellä.

Koulujen rehtorit/koulunjohtajat vastaavat uusien työntekijöidensä perehdyttämisestä. Tämän lisäksi joku muu henkilökunnan jäsen voidaan valita työntekijän tueksi hänen aloittaessaan työt. Jokainen työyhteisön jäsen auttaa uutta työntekijää pääsemään sisälle työyhteisöön, mutta selkeä tehtäväjako takaa mahdollisimman kattavan perehdyttämisen. Koulun toimintaan ja sen käytäntöihin perehtymiseen tulee varata aikaa jo ennen työsuhteen alkamista, jotta työntekijällä jää aikaa valmistautua työtehtäviinsä kunnolla. Jos uusia työntekijöitä on monta, järjestetään koululla mahdollisuuksien mukaan yhteinen perehdyttämistilaisuus hyvissä ajoin ennen lukuvuoden alkua.

Kouluissa käsiteltäviä asioita ovat mm. koulun organisaatio ja tiedottaminen, esimiesverkosto ja virkatie, kokouskäytännöt, yt- aika ja sen käyttö, koulutukset, valvontavelvollisuus, koulun järjestyssäännöt ja muut käytänteet ja toimintamallit, kodin ja koulun yhteistyö, moniammatillinen yhteistyö (erityistyöntekijä, terveydenhoitaja, oppilashuoltoryhmän toiminta ja muut toimijat), oppilasarviointi, erityisopetuksen järjestelyt, salassapito- ja tietoturvallisuusjärjestelyt, pelastussuunnitelma sekä muut koulua koskevat suunnitelmat ja ohjeet.

Kehittäminen ja koulutus

Koulujen oman toiminnan suunnittelu tapahtuu omien opettajainkokousten, yt-palaverien ja koko henkilöstöä koskevien palaverien aikana. Lukuvuosi alkaa Veso-koulutuksella elokuussa ennen koulujen alkamista. Aamupäivän yhteisen osuuden suunnitteluvastuu on koulutoimiston henkilökunnalla. Iltapäivän suunnittelukokouksesta omilla kouluillaan vastaavat koulujen rehtorit/koulunjohtajat. Muista tulevan lukuvuoden yhteisistä koulutuksista pyritään sopimaan ennen lukuvuoden alkua. Lukuvuoden aloitustilaisuus on pakollinen kaikille perusopetuksen opettajille, samoin kuin kaikki virkaehtosopimuksen mukaiset koulutukset. Myös kaikki oman koulun opettajainkokoukset ja yt-palaverit kuuluvat opettajien virkavelvollisuuksiin.

Henkilökunnan koulutustarpeet käydään läpi lukuvuosittain pidettävissä kehityskeskusteluissa. Kehityskeskusteluissa kartoitettujen henkilökunnan osaamisalueiden ja mahdollisten työhön liittyvien kehittämiskohteiden kartoituksen ja työntekijöiden koulutustarpeet toteutetaan yhteisissä virkaehtosopimukseen kuuluvissa koulutuksissa, valtakunnallisissa koulutustilaisuuksissa, oman kunnan tai yksittäisen koulun omissa koulutuksissa. Koulutustarpeita voivat esittää opettajien lisäksi eri yhteistyötahot. Koulutusta järjestetään käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

Henkilöstön täydennyskoulutuksesta huolehtiminen muodostaa oppilaitosten toiminnan uudistamisen ja opetuksen laadun kehittämisen kannalta yhden sivistystoimenjohtajan sekä rehtoreiden/koulunjohtajien työhön liittyvän keskeisen tehtäväalueen. Elinikäisen oppimisen haasteet, oppilaitoksen opetuksellinen kehittäminen ja yksittäisten opettajien oman ammattitaidon aktiivinen ylläpitäminen ovat tärkeitä koulutusalueita. Työnantajan tuki ja sijaisen palkkaaminen vaikuttavat ratkaisevasti täydennyskoulutukseen osallistumiseen. Käytännön järjestelyjen takia työntekijän on keskusteltava koulutukseen pääsystä oman esimiehensä kanssa hyvissä ajoin ennen koulutukseen ilmoittautumista. Opetushenkilöstön koulutukseen liittyvät ohjeet löytyvät virkaehtosopimuksesta ja kaupungin ohjeistuksesta.

Rehtoreiden ja koulunjohtajien oma koulutussuunnitelma laaditaan yhdessä sivistysjohtajan kanssa pidettävän kehityskeskustelun aikana. Toiveita johtajakoulutuksesta tuodaan esille myös sivistystoimenjohtajan, rehtoreiden ja koulunjohtajien välisissä kokouksissa.

Työajat

Perusopetuksen opettajien opetusvelvollisuus ja opetusvelvollisuuden huojennukset sekä muut erilliset tehtävät peruskoulussa on määritelty OVTEsissa. Opettajien lukujärjestyksien laatimisesta vastaavat kunkin koulun rehtorit ja koulunjohtajat. Lukujärjestykset toimitetaan tiedoksi sivistyslautakunnalle vuosittaisen lukuvuosisuunnitelman mukana. Opettajat voivat esittää omia toiveitaan opetustuntimääristä ja mahdollisista muista työhön liittyvistä toiveistaan mm. kehityskeskustelun aikana. Rehtori/koulunjohtaja ottaa toiveet mahdollisuuksien rajoissa huomioon suunnitellessaan opettajien lukujärjestyksiä.

Rehtori/koulunjohtaja vastaa myös työn kuormittavuuden tasaisesta jakautumisesta. Henkilökunnan jaksamista tuetaan suhtautumalla myönteisesti erilaisiin työaikajärjestelyihin, esim. vuorotteluvapaaseen. Joskus pätevän sijaisen saaminen on opetuslalla vaikeaa, varsinkin jos vuorotteluvapaata haetaan vain lyhyeksi aikaa.

Opettajien työtehtäviin kuuluu myös erillinen yhteistoiminta-aika, joka on kolme tuntia viikossa. Yhteistoiminta-aikaan kuuluvat oppilaan, opettajan ja huoltajan väliset kehitys- ja arviointikeskustelut, muu kodin ja koulun yhteistyö, oppilashuoltotyö, työpaikkakohtaiset palaverit, opettajainkokoukset, henkilökunnan kehityskeskustelut ja muut työnantajan osoittamat tehtävät. Koulun muu henkilökunta voi tarvittaessa osallistua yt-palavereihin.

Työhyvinvointi

Työkykyä ylläpitävä toiminta kohdistuu henkilöstön terveyteen, toimintakykyyn, motivaatioon ja ammattitaitoon sekä työn, työympäristön ja työyhteisön kehittämiseen. Tavoitteena on työntekijöiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista ja työkunnosta huolehtiminen sekä yksilö- että työpaikkatasolla.

Henkilökunnan työturvallisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Virtain kaupungin toimintaohjetta väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyyn ja jälkihoitoon noudatetaan. Henkilökuntaa ohjeistetaan tekemään ilmoitus väkivaltatilanteesta tai sen uhasta. Ilmoitus toimitetaan sekä esimiehelle että työterveyshuoltoon ja asia käsitellään ohjeiden mukaisesti.

Yhteistyössä sivistystoimen, työterveyshuollon, terveydensuojeluviranomaisten ja työsuojelun kanssa tehdään lakisääteiset työpaikkakäynnit kouluilla. Työterveyshuolto tekee työntekijöiden terveystarkastuksia ja huolehtii kaupungin työntekijöiden terveydenhuollosta. Henkilöstöllä on mahdollisuus esittää toiveitaan työhyvinvointiin liittyvistä toimenpiteistä ja työhyvinvointikoulutuksesta esimiehelleen tai työterveyshuollon edustajille. On tärkeää, että työntekijä saa tarvitsemansa tuen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ja että esimies ottaa asian esille, kun huoli työntekijästä herää.

Kehityskeskustelu

Esimiehet käyvät alaistensa kanssa kehityskeskustelut vuosittain. Keskustelua varten on käytössä yhteinen kaavake. Työntekijä täyttää kehityskeskustelulomakkeen ennen keskustelua ja palauttaa sen esimiehelleen. Kehityskeskustelulomakeen asioita käsitellään yhteisessä tapaamisessa.

Rehtorit/koulujohtajat pitävät kehityskeskustelut lukuvuosittain. Henkilökunta arvioi kulunutta lukuvuotta, suunnittelee tulevaa ja käsittelee työssä jaksamiseen liittyviä asioita. Rehtori/koulujohtaja antaa työntekijälle palautetta ja saa itsekin palautteen kuluneen lukuvuoden työstä. Rehtorit/koulunjohtajat käyvät omien kehityskeskustelujensa aikana sivistysjohtajan kanssa läpi myös henkilöstön työhyvinvointiin liittyviä yleisiä asioita.

Hyvin suunniteltu ja toteutettu kehityskeskustelu tukee sekä esimiehen että työntekijän työssä jaksamista ja työn sujumista yhdessä sovitulla tavalla. Keskustelun aikana saatu ja annettu yleinen työhön liittyvä palaute ja mahdolliset uudet näkemykset ja ideat auttavat esimiestä tukemaan koko työyhteisöä ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä esim. muutosvaiheiden aikana ja jo niihin valmistauduttaessa. Työntekijän tietoisuus siitä, että kehityskeskustelulla on todellista merkitystä omaan työhön ja sen kehittämiseen, vaikuttaa positiivisesti kehityskeskusteluun valmistautumiseen ja siitä saataviin tuloksiin. Laatutyöryhmä uudisti kehityskeskustelulomakkeen Virtain sivistystoimen käyttöön.

Henkilöstöjohtamisen kehittäminen

Opetushallituksen Perusopetuksen laatukriteerit-julkaisun henkilöstöä koskevassa osassa yhtenä laatukriteerinä on, että pysyvät tehtävät täytetään toistaiseksi olevilla työsuhteilla. Opettajuuksien kohdalla yhtenä laadun mittarina ja kehittämisen kohteena on pienentää määräaikaisuuksia. Toinen kehittämisen liittyvä

avainmittari on se, että kaikki Virtain perusopetuksessa tulevaisuudessa työskentelevät opettajat ovat muodollisesti päteviä opettajia.

Perusopetuksen opettajien koulutus- ja kehittymismahdollisuuksien lisäämiseksi voitaisiin ottaa tarkasteluun opettajien TET- viikkojen ja työkierron mahdollisuuksien (esim. alakoulun ja yläkoulun opettajien tutustuminen toistensa työhön) lisääminen. Opettajien verkostoitumista kannattaisi lisätä, koska tutustumalla toisten koulujen hyviin käytäntöihin saadaan aina uusia ideoita ja tukea omaan työhön.

Virroilla perusopetuksessa olevien lasten määrä vähenee tilastojen mukaan jo lähivuosina ja tämä vähentää opettajuuksia ja/tai opettajien opetustuntimääriä. Opettajien sijoittelussa eri kouluille huomioidaan erikoistumisaineet, muu pätevyys ja kiinnostuksen kohteet. Opetusalan työnhakijan pitää jo hakuvaiheessa ja viimeistään haastatteluvaiheessa tietää tarkasti, mitä häneltä odotetaan ja mihin hänen on sitouduttava, jos hän tulee valituksi auki olevaan virkaan tai toimeen.

3.3.0 Taloudelliset resurssit (3)

Koulutusta ohjataan lainsäädännön, opetussuunnitelmien, koulutuksen arvioinnin ja erilaisen tiedollisen ohjauksen lisäksi koulutuksen rahoitusjärjestelmien avulla. Valtio ja kunnat vastaavat koulutuksen kustannuksista. Perusopetuksen käyttökustannuksiin myönnetään valtionosuutta.

Opetuksen järjestäjä vastaa opetuksen käytännön järjestämisestä lainsäädännön mukaisesti. Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma, jossa määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä kuten opetustunneista, työajoista sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista. Taloudellinen tilanne ja esimerkiksi henkilöstön lomauttaminen ei vaikuta opetuksen järjestäjän velvollisuuteen huolehtia siitä, että opetusta koskevaan lainsäädäntöön tai niiden nojalla annettuihin alempiasteisiin säännöksiin kirjatut tavoitteet ja opetukseen osallistuvan subjektiiviset oikeudet toteutuvat. Näihin oppilaan oikeuksiin kuuluu myös oikeus oppilashuoltoon ja turvalliseen opiskeluympäristöön.

Opetuksen talouden näkökulmasta perusopetus on investointi tulevaisuuteen. Kustannukset vaihtelevat kunnittain ja kouluittain. Kustannuseroja voidaan selittää rakenteellisilla tekijöillä, kuten kouluverkolla, koulumatkojen pituudella, opetusryhmien koolla, erityisoppilaiden määrällä, kiinteistöjen määrällä ja kunnolla, ruokahuollon järjestelyillä sekä opettajien palkkarakenteella. Koulujen resursseista päätetään paikallisesti.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että koulutusresurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resursseja on riittävästi tuotettujen koulutuspalveluiden määrän, laadun ja palvelutuotannon rakenteen sekä organisoinnin kannalta. Toiminnan taloudellisuus vaikuttaa myös tehokkuuteen ja koulutuksen tuottavuuteen.

Koulujen tarkastelu taloudellisina yksikköinä on tärkeää taloudellisen ohjauksen vuoksi. Koululta edellytetään itseohjautuvuutta ja oman toiminnan tuloksellisuuden sekä erityisesti taloudellisuuden ja tehokkuuden arviointia. Koulun toiminnasta vastaava rehtori vastaa osaltaan koulun taloudesta. Talousarvion seurannan sekä talouden kokonaiskuvan hallinta ovat keskeisiä. Talouden johtamiseen ja hallintaan liittyvä täydennyskoulutus tukee rehtorien osaamista.

3.3.1 Taloudelliset resurssit Virtain kaupungin perusopetuksessa

Perusopetuksen toteuttaminen on yksi kunnan lakisääteisistä tehtävistä. Kuntien rakenteelliset erot vaikuttavat merkittävästi opetustoimen järjestämiseen ja siten myös kustannuksiin. Kuntien on turvattava perusopetuksen järjestäminen myös haja-asutusalueiden lapsille ja se on pinta-alaltaan laajoille kunnille kuten Virrat haasteellisempaa ja kalliimpaa kuin tiiviissä kaupunkimaisissa kunnissa. Kouluverkon laajuus, koulukuljetukset, koulukiinteistöjen suuri määrä ja kunto vaikuttavat perusopetuksen kustannuksiin paljon.

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on turvata mahdollisimman laadukas perusopetus ja mahdollistaa jokaiselle peruskoulun oppilaalle perusopetuslain tarkoittama opetussuunnitelman mukainen opetus ja ohjaus jokaisena koulupäivänä. Oppilaan oikeuksiin kuuluvat myös oikeus oppilashuoltoon ja turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen talouden näkökulmasta perusopetus on investointia tulevaisuuteen. Tämä investointi kannattaa, koska hyvällä perusopetuksella ehkäistään monia ongelmia. Suurin yhteiskunnallinen ongelma on nuorten syrjäytyminen, josta aiheutuu inhimillisiä kärsimyksiä nuorille ja suuria taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle.

Suunnittelu ja toteutus

Perusopetuksen rahoitus koostuu valtionavusta ja kunnan osuudesta. Lisäksi opetustoimeen on saatu hankerahaa sekä avustuksia erilaisten opetukseen tai oppimisympäristöjen luomiseen liittyvien suunnitelmien toteuttamiseen. Perusopetuksen toteuttamisessa noudatetaan Perusopetuslakia ja -asetusta.

Suurin osa perusopetukseen valtion ja kunnan myöntämistä resursseista kohdistuu rakenteellisiin tekijöihin kuten kouluverkko, koulumatkojen pituus, opetusryhmien koko, erityisoppilaiden määrä, kiinteistöjen määrä ja kunto sekä ruokahuollon järjestelyt. Palkkakustannukset ja yleishallinto kuuluvat myös menoihin. Perusopetusresurssia käytetään lisäksi oppilashuoltoon, oppikirjoihin ja muuhun materiaaliin, henkilökunnan koulutukseen, matkakuluihin ja muihin mahdollisiin kuluihin. Taloussuunnittelussa noudatetaan taloushallinnon lainsäädäntöä, kirjanpitolakia ja muita ohjeita.

Sivistystoimenjohtaja suunnittelee opetustoimen vuosittain tarvittavia resursseja ja toimintasuunnitelmaa. Rehtorit/koulunjohtajat tiedottavat omalle henkilökunnalleen talous- ja toimintasuunnitelmiin liittyvistä asioista. Taloudellinen resurssi kohdistetaan jo suunnitteluvaiheessa oppilaan saaman opetuksen tuntimäärän säilyttämiseen mahdollisimman hyvällä tasolla.

Peruskoulujen laskujen käsittelystä ja seurannasta vastaavat rehtorit/koulunjohtajat, opettajat ja mahdollinen kansliatyöntekijä. Kaupungin taholta on nimetty henkilöt, joilla oman koulunsa laskujen hyväksymisoikeudet. Laskujen käsittely hoidetaan sähköisesti.

Oppikirjat ja sähköinen materiaali tilataan yleensä maaliskuun aikana; suurin osa muista opetusmateriaaleista loppukevään aikana. Loka-marraskuulla yleensä selviää, onko rahaa käytettävissä niihin hankintoihin, joita ei aiemmin vuoden aikana vielä ole voitu hankkia. Rehtori/koulunjohtaja päättää loppuvuoden hankinnoista henkilökunnan perusteltujen toiveiden perusteella.

Hankkeet ja avustukset

Opetustoimen käytössä olevan resurssin lisäksi peruskoulut voivat saada toimintaansa lisää rahaa erilaisista hankerahoituksista, joita Virroillakin on viime vuosina haettu. Näitä kehittämishankkeita ja avustumahdollisuuksia on pyrittävä kartoittamaan entistä tehokkaammin. Ehdotuksia ja aloitteita voivat tehdä koko henkilökunta, rehtorit, sidosryhmät, lautakunta ja sivistystoimenjohtaja. Opetustoimi organisoii ja toteuttaa hankkeita yksin tai yhdessä eri sidosryhmiensä kanssa.

Lisäresurssien hankkimisessa opetustoimeen sivistystoimenjohtaja, rehtorit, koulunjohtajat ja opettajat ovat avainasemassa. He tukevat hakuprosessissa ja mahdollistavat yhdessä tulevan hankkeen tai projektin toiminnan ja vaikuttavuuden.

Hankerahoituksen ja avustusten mahdollisesta tarpeesta ja muista henkilökunnalta ja sidosryhmiltä tulleista hankeideoista keskustellaan rehtoreiden ja koulunjohtajien kokouksissa. Kun päätetään esim. uudesta hankkeesta, sen suunnitteluvastuun ottaa hankkeeseen nimetty vastuuhenkilö tai -henkilöt. Hakemuksen laatii sivistystoimen henkilökunta ja/tai hankkeen vastuuhenkilö, rehtorit ja koulunjohtajat yhteistyössä. Hankkeille perustetaan omat työryhmät, joissa on mukana opetustoimen ja mahdollisesti muiden yhteistyötahojen edustajia. Työryhmä tukee ja ohjaa hankkeen vetäjää ja hankkeessa toimijoita, luo toimintamahdollisuuksia ja

valvoo hankkeen etenemistä hankerahoituksessa sovitulla tavalla.

Hanke- tai projektirahoitusta myöntäneet tahot velvoittavat arvioimaan toimintaa ja raportoimaan toiminnan onnistumisesta ja sen tuloksista. Perusopetukseen haettu ja saatu rahoitus tuottaa parhaimmillaan paljon aktiivista ja innovatiivista toimintaa ja siten vahvistaa monia sellaisia rakenteita, joita ei perusopetukseen suunnatulla valtion ja kunnan omalla rahoituksella olisi muuten pystytty pitämään yhtä laadukkaalla tasolla.

Perusopetuksen tukipalveluita

Koulukuljetukset suunnitellaan koulutoimistossa koulukuljetuksia koskevan ohjeistuksen mukaisesti ja ne kilpailutetaan. Koulutakseissa tulee olla Alko-lukko. Koulukuljetussopimukset ja rehtoreiden/koulunjohtajien päätökset kuljetuksista tulevat tiedoksi lautakunnalle, joka valvoo kuljetusten ja koulumatka-aikojen toteutumista. Koulukuljetusten reitit ajetaan suunnitelmien mukaisesti. Koulujen rehtorit/koulunjohtajat valvovat oman koulunsa koululiikenteen sujumista.

Ruokahuollon palvelut toteutetaan Virtain kaupungin omana toimintana. Perusopetuksen ruokahuollosta vastaa ruokahuoltopäällikkö. Kaupungin kouluissa ja laitoksissa noudatetaan yhtenäistä ruokalistaa. Koulujen on muistettava ilmoittaa kaikki kouluruokailuun liittyvät muutokset (retket, vierailijaryhmät jne.) riittävän ajoissa, jotta ruokahuolto voi ottaa muutokset huomioon ruokahuollon toiminnan suunnittelussa ja ruokatarvikkeiden tilauksissa.

Virroilla hoidetaan myös koulujen siivouspalvelut kaupungin omana toimintana Tilapalvelun kautta. Siivoustyönjohtaja organisoii siivouspalveluja. Siistijä/t huolehtivat koulutilojen siisteydestä. Mitä paremmassa kunnossa luokkatilojen seinä- ja lattiapinnat ovat ja mitä parempi järjestys tiloissa on, sitä helpompaa siistijöiden on tehdä työtään. Koulussa on tiedotettava mahdollisista luokkatila- ja muista muutoksista, jotka vaikuttavat siistijöiden työn tekemiseen ja sen ennakkosuunnitteluun.

3.4.0 Arviointi (4)

Koulutuksen arviointijärjestelmän tavoitteena on hankkia ja analysoida tietoa koulutuspoliittisen päätöksenteon ja koulutuksen kehittämisen pohjaksi, oppilaiden oppimisen edellytyksien parantamiseksi sekä opetustoimen henkilöstön työn ja koulujen kehittämisen tueksi. Perusopetuksen arviointijärjestelmä muodostuu kansallisista oppimistulosten seuranta-arvioinneista, muista ulkopuolisista arvioinneista, opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnista sekä arvioinnin eettisistä periaatteista. Arviointijärjestelmän perustan muodostaa itsearviointi, jota muut arviointijärjestelmät tukevat.

Arviointi on perusopetuksen tuloksellisuuden arviointia, jossa otetaan huomioon toiminnan vaikuttavuus, taloudellisuus ja tehokkuus. Arvioinnin avulla selvitetään, miten opetussuunnitelma ja opetuksen tavoitteet toteutuvat sekä miten tuloksellista koulutus on. Opetuksen järjestäjä arvioi antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta ja osallistuu ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Opetuksen järjestäjä kehittää systemaattisesti toimintaansa arviointitulosten ja saadun palautteen pohjalta. Laatua parantavat selkeät tavoitteet ja toimintaperiaatteet sekä työssä tarvittavat riittävät voimavarat. Arvioinnin on oltava suunnitelmallista, säännöllistä, monipuolista ja vertailukelpoista.

Paikallisesta arviointitoiminnasta ja sen kehittämisestä vastaavat opetuksen järjestäjät ja koulut. Arviointitoiminnan koordinoivia selkeyttävät opetuksen järjestäjän ja koulujen omat arviointisuunnitelmat.

Arviointisuunnitelman perustana ovat paikalliset sivistyspoliittiset kehittämissuunnitelmat, toiminta- ja taloussuunnitelmat sekä muut mahdolliset asiakirjat. Arviointi-suunnitelmien valmistelussa tulee ottaa huomioon ulkopuolisen arvioinnin, paikallisen arvioinnin ja peruspalvelujen arvioinnin väliset yhteydet. Arviointisuunnitelmassa tunnistetaan opetuksen järjestäjään ja koulujen toimintaan kohdistuvia tulevia tarpeita, määritellään arviointitoiminnan järjestäminen ja tarvittavat voimavarat, luodaan yhteiset puitteet paikallisen toiminnan arvioinnille ja selkeytetään toimijoiden keskinäinen työnjako. Lisäksi huolehditaan siitä, että

opetuksen järjestäjällä ja kouluilla on käytössä riittävä arvioinnin asiantuntemus.

Oppilaiden tulee tietää, millä perusteella heidän suorituksiaan arvioidaan. Oppilaan arvioinnilla tuetaan tavoitteiden toteutumista. Arvioinnin kokonaisuus muodostuu välittömistä oppituntipalautteista, muusta oppilaan ja huoltajan saamasta suullisesta ja kirjallisesta palautteesta, arviointikeskusteluista sekä todistuksista. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, joiden tulee olla linjassa asetettujen tavoitteiden kanssa. Oppilaan tulee voida osoittaa edistymistään ja osaamistaan eri tavoin. Arviointi kannustaa ja ohjaa oppilasta sekä vahvistaa oppimistaitoja. Oppilaan itsearviointi on osa tätä kokonaisuutta. Huoltajalle arviointi antaa tietoa arviointiperusteista ja oppilaan edistymisestä. Arviointi myös auttaa huoltajaa tukemaan lasta opiskelussa ja opintoihin liittyvissä valinnoissa sekä kasvussa ja kehittämisessä.

3.4.1 Arviointi Virtain kaupungin perusopetuksessa

Virtain opetustoimen käytettävissä olevat taloudelliset resurssit määritellään valtion ja kunnan osuuksina ja ne lasketaan oppilasmäärien mukaan. Tulevaisuudessa oppilasmäärä näyttää tilastojen mukaan laskevan, joten on kartoitettava ja toteutettava edelleen uudenlaisia kustannustehokkaita keinoja tasokkaan perusopetuksen ylläpitämiseen. Yhtenä laadun avainmittarina nyt ja tulevaisuudessa tulee kaikissa olosuhteissa säilyttää oppilaan saama tuntimäärä mahdollisimman korkeana (mittari = tuntia/oppilas).

Toinen avainmittari löytyy aktiivisesta ja innovatiivisesta toiminnasta perusopetuksessa eli lukuisista projekteista ja hankkeista. Hankkeet ja projektit antavat lisäresurssia perusopetukseen ja tuovat uusia ajatuksia ja toimintamalleja peruskoulujen arkeen. Projektien suunnitteluun ja hakuprosessiin pitää kiinnittää enemmän huomiota ja kannattaa laatia yleissuunnitelma hakuja varten. Jo hakuvaiheessa on myös varmistettava, että projektille saadaan vastuuhenkilö ja että projektista/hankkeesta vastuussa olevalla on tarpeeksi aikaa toimia hankkeessa. Kehittämishankkeiden julkistamista ja niistä tiedottamista sekä niiden juurruttamista osaksi koulujen arkea pitää tehostaa ja niiden vaatimat mahdolliset lisäresurssit on turvattava.

Peruskoulujen rehtorit ja koulunjohtajat arvioivat oman koulunsa lukuvuotta myös talouden kannalta johtajakokouksissa ja kehityskeskusteluissa. Pitkin vuotta seurataan koulujen määrärahojen riittävyttä koulukohtaisen budjettiseurannan avulla. Osa tunnuslukuista kerätään koulutoimessa, osa suoraan kouluilta. Kulujen prosenttimäärä kertoo hyvin sen, miten resursseja on käytetty. Näitä prosentteja voidaan käyttää yhtenä vuosittain vertailtavissa olevana mittarina perusopetuksen osalta. Osavuosiraportit kertovat myös sen, miten hyvin toiminta on vastannut sille asetettuja tavoitteita. Toimintaa voidaan tarvittaessa sopeuttaa resursseja vastaavaksi, kun arviointi on säännöllistä ja riittävän usein tapahtuvaa. Koko sivistystoimen taloudellista toimintaa ja tuloksia arvioidaan kuntalain säätämällä tavalla Virtain kaupungin johtoryhmässä.

Johtaminen

Opettajakunnan kokouksissa keskustellaan kuluneesta vuodesta, arvioidaan toiminnan onnistumista ja pohditaan tulevan vuoden haasteita ja mahdollisuuksia. Vuosittain pidettävissä kehityskeskusteluissa rehtorit ja koulunjohtajat keskustelevat työntekijöiden kanssa lukuvuodesta, arvioivat työn tuloksia ja antavat palautetta. Lisäksi kehityskeskustelujen aikana suunnitellaan tulevan vuoden työn sisältöä ja kootaan työntekijän toiveita ja kehittämisajatuksia tulevalle lukuvuodelle.

Rehtorit ja koulunjohtajat käyvät vuosittain oman kehityskeskustelunsa sivistystoimenjohtajan kanssa. Keskustelun aikana käydään läpi kuluneen lukuvuoden toimintaan liittyviä asioita ja keskustellaan tulevien vuosien tavoitteista ja painopistealueista. Kyläkoulujen koulunjohtajat ovat tavanneet sivistystoimenjohtajan myös ryhmäkehityskeskustelussa.

Oppilasarviointi ja huoltajat arvioitsijoina

Oppilasarviointi perustuu valtakunnalliseen ja Virtain kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Oppilaiden tulee tietää, millä perusteella heidän suorituksiaan arvioidaan. Arvioinnin kokonaisuus muodostuu välittömästä oppituntipalautteesta, muusta oppilaan ja huoltajan saamasta suullisesta ja kirjallisesta

palautteesta, arviointikeskusteluista sekä todistuksista. (Perusopetuksen laatukriteerit 2012, 36-37)

Oppilaiden osallisuus huomioidaan arviointia järjestettäessä. Oppilaiden itsearviointia toteuttamiseen on olemassa valmiita kaavakkeita, mutta myös keskustelemalla voidaan itsearviointia toteuttaa hyvin. Oppilaiden tulee voida mielipiteillään vaikuttaa oppimisympäristön kehittämiseen.

Oppilaan huoltajia tavataan vanhempainilloissa ja henkilökohtaisissa keskusteluissa, joita toteutetaan kullakin koululla koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan kirjatulla tavalla. Yhteistyön tekeminen opettaja-oppilas-huoltaja akselilla lisää sekä vanhempien että oppilaiden osallisuutta arvioinnin osalta. Saatu palaute toimii toiminnan arviointivälineenä ja mahdollistaa osaltaan koulujen kehittämiskohteiden nimeämisen.

Arvioinnin hyödyntäminen ja kehittäminen

Kerätty arviointi pitää hyödyntää tehokkaasti esimerkiksi opetussuunnitelmatyössä, täydennyskoulutuksessa ja opetuksessa. On tärkeää pohtia, minkä vuoksi arviointia suoritetaan, miten tuloksia tulkitaan ja kenen etua ajetaan. Arvioinnin tuloksia tulee katsoa avoimesti ja kriittisesti. On pohdittava, miten avoimesti arvioinnin tuloksia välitetään päätöksentekijöille tai julkisuuteen. Osa arvioinnista ei ole välttämättä julkista.

Arvioinnissa hyödynnetään tietotekniikkaa ja olemassa olevia arviointiohjelmia, jotta arviointi on helppo toteuttaa ja arviointien koonti saadaan mahdollisimman helposti. Arviointiin ja kehittämistoimintaan osallistuvat aktiivisesti niin oppilaat kuin huoltajat. Laatukriteeriarviointi tukee myös koulujen toiminnan avoimuutta. Arvioinnin kehittämisessä huomioidaan erityisesti vastavuoroisen positiivisen palautteen antamisen ja saamisen mahdollisuuksien lisääminen.

Arviointijärjestelmä ja -suunnitelma

Virtain kaupungin arviointijärjestelmä pohjautuu valtakunnalliseen perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja siten laatukriteereihin. Laatuarviointi yhtenäistää arviointia sekä tekee arvioinnin näkyväksi ja systemaattiseksi. Arvioinnin tarkoituksena on turvata perusopetuslain toteutuminen, tukea koulutuksen kehittämistä sekä parantaa oppimisen edellytyksiä Virtain kaupungin peruskouluissa. Virtain kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman tarkastaminen ja päivittäminen tukee arviointityöskentelyä.

Laatukriteerit ovat itsearviointia varten väline niissä koulun kuin järjestäjän tasolla. Niiden avulla voidaan kartoittaa talousarvioon otettavia asioita: investointikohteita, hankintoja tms. Toiminnan vahvuudet ja toisaalta kehittämiskohteet nousevat esiin arvioinnin kautta. Laadun arviointityön avulla arvioidaan toiminnan nykytilaa ja kehitetään sitä. Koulutuksen järjestäjä tarvitsee arviointitietoa nähdäkseen ovatko tulokset tavoitteiden suuntaisia ja tehdäkseen oikeita päätöksiä. Koulut tarvitsevat puolestaan arviointitietoa lisätäkseen tietoisuutta tavoitteista sekä tehdäkseen tulevaisuutta koskevia päätöksiä. Opettakunnan VESO-koulutuspäivät toimivat suunnittelun ja arvioinnin kannalta kokoavina keskustelu- ja arviointitilanteina.

Koulujen tulee huomioida lukuvuosisuunnitelmaa tehdessään laatukriteereiden mukaiset kehittämistoimet. Koulut pyrkivät parantamaan sen pohjalta oman päätösvallan rajoissa olevaa toimintaansa. Kehittämiskohteet kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Virtain kaupungin sivistyslautakunta hyväksyy koulujen lukuvuosisuunnitelmat. Päätäjien tehtävänä on käsitellä laatuarvioinnin kautta esitetyt toimenpiteet ja päättää asioiden eteenpäin viemisestä, jos kehittämishanke sitä edellyttää.

4 OPPILAAN KOHTAAMAN TOIMINNAN LAATU

4.1.0 Opetussuunnitelman toteuttaminen (5)

Paikallinen opetussuunnitelma rakentuu perusopetuksen tavoitteet ja tuntijaon määrittävälle valtioneuvoston asetukselle sekä perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnallisille perusteille. Opetussuunnitelma muodostuu opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti kaikkia peruskouluja koskevista yhteisistä linjauksista sekä mahdollisista koulukohtaisista opetussuunnitelmista. Niissä voi olla myös muiden kuntien kanssa yhteisiä osioita. Opetussuunnitelma laaditaan yhtenäistä perusopetusta varten. Opetuksen järjestäjä vastaa paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Siinä prosessissa päätetään kansallisten perusteiden mukaisesti, miten kasvatus- ja opetustyö toteutetaan ja miten tavoitteet ja sisällöt sekä muut opetuksen järjestämiseen liittyvät seikat tarkennetaan paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi ja oppilaiden tarpeita vastaaviksi. Laadukkaalla opetussuunnitelmatyöllä turvataan jokaisen oppilaan mahdollisuus saada laadukasta opetusta.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että oppilaat ovat opetustarjonnassa keskenään yhdenvertaisessa asemassa. Kieliin ja valinnaisaineisiin liittyviä valintoja tehtäessä oppilailla ja heidän huoltajillaan tulee olla tarjolla riittävästi tietoa sekä valintojen mahdollisuuksista että niiden vaikutuksista oppilaan arviointiin ja myöhempiin opintoihin. Opetussuunnitelman paikallinen laadintaprosessi keskusteluineen vaikuttaa myönteisesti koulutyön laatuun. Opetuksen järjestäjä johtaa ja koordinoi paikallisen prosessin. On tärkeää, että koulun johdon, henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä avainsidosryhmien vahva osallistuminen prosessiin turvataan.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta on jatkumo esiopetussuunnitelmalle ja siinä huomioidaan muut lapsia, nuoria ja koulutusta koskevat paikalliset päätökset ja strategiset linjaukset. Opetussuunnitelma laaditaan esimerkiksi oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Suunnitelmallinen yhteistyö kunnan sisällä ja lähikuntien kanssa parantaa edellytyksiä vastata opetussuunnitelman haasteisiin.

Eri koulujen ja luokka-asteiden opetushenkilöstön tulisi sopia kasvatus- ja opetustyön välittömistä yhteisistä toimintalinjoista. Koulukohtaiseen opetussuunnitelmatyöhön kuuluu, että arvioidaan koulutyön ja pedagogisten käytänteiden toimivuutta, tunnistetaan kehittämistarpeita ja parannetaan toimintaa. Opetussuunnitelmatyö tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia ammatilliseen kehittymiseen ja koulun toiminnan kehittämiseen. Rehtorille opetussuunnitelma on pedagogisen johtamisen keskeisin työkalu, opettajille se on omien työtavoitteiden perusta.

Opetussuunnitelma on koulun vuosisuunnitelman, itsearvioinnin ja kehittämisen perusta. Sen pohjalta opettajat suunnittelevat työnsä ja laativat oppilaille tarvittaessa oppimissuunnitelman tai HOJKS:in. Se antaa kaikki tarpeelliset perustiedot koulun toiminnasta muun muassa koteihin ja yhteistyökumppaneille. Opetussuunnitelma on strateginen pedagoginen asiakirja, jonka kautta koulun toiminta liittyy opetuksen järjestäjän muuhun toimintaan ja kehittämiseen.

Opetussuunnitelman toimivuus ja sen toteutuminen ovat jatkuvan arvioinnin kohde. Opetussuunnitelmaa uudistetaan tarvittaessa opetuksen järjestäjän ja koulujen tarpeista käsin. Arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään myös kansallisia arviointeja, kehittämisohjelmia sekä alan tutkimusta.

4.1.1 Opetussuunnitelman toteuttaminen Virtain kaupungin perusopetuksessa

Paikallinen opetussuunnitelma rakentuu perusopetuksen tavoitteet ja tuntijaon määrittävälle valtioneuvoston asetukselle sekä perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnallisille perusteille. Opetussuunnitelma laaditaan yhtenäistä perusopetusta varten. Opetussuunnitelma muodostuu valtakunnallisista perusteista, kuntakohtaisesta opetussuunnitelmasta, jossa sovitaan kaikkia kouluja koskevat asiat, sekä mahdollisesti koulukohtaisista opetussuunnitelmista. Perusopetuksen laatukriteerit hankkeen myötä arvioidaan koulutyön ja

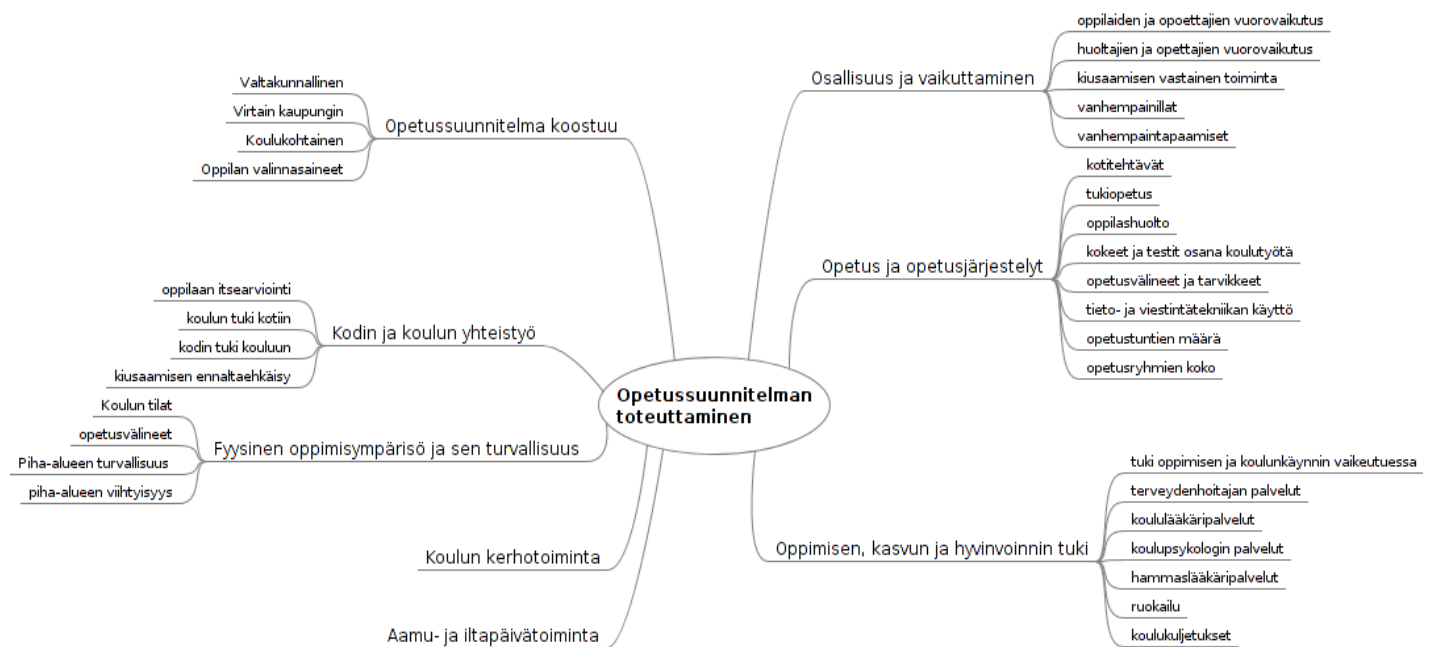
pedagogisten käytänteiden toimivuutta, tunnustetaan kehittämistarpeita ja parannetaan toimintaa.

Laadukkaalla opetussuunnitelmatyöllä turvataan jokaisen oppilaan oikeus saada opetussuunnitelman perusteiden ja valtakunnallisen tuntijaon mukaista opetusta. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että oppilaat ovat opetustarjonnassa keskenään yhdenvertaisessa asemassa.

Opetussuunnitelma on koulun lukuvuosisuunnitelman, itsearvioinnin ja kehittämisen perusta. Sen pohjalta opettajat suunnittelevat työnsä ja laativat oppilaille tarvittaessa oppimissuunnitelman tai HOJKSin. Se antaa kaikki tarpeelliset perustiedot koulun toiminnasta muun muassa koteihin ja yhteistyökumppaneille. Opetussuunnitelma on strateginen pedagoginen asiakirja, jonka kautta koulun toiminta liittyy opetuksen järjestäjän muuhun toimintaan ja kehittämiseen.

Opetussuunnitelman toimivuus ja sen toteutuminen ovat jatkuvan arvioinnin kohde. Opetussuunnitelmaa uudistetaan tarvittaessa opetuksen järjestäjän ja koulujen tarpeista käsin. Arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään myös kansallisia arviointeja, kehittämisohjelmia sekä alan tutkimusta.

Virtain kaupungin laatutyöryhmä, sivistystoimenjohtaja, rehtorit ja koulunjohtajat, vastaavat perusopetuksen opetussuunnitelman kehittämisestä ja arvioinnista perusopetuksen laatuksien osoittamalla tavalla. Mieliekartta selkeyttää arvioinnin kohteita.

Opetussuunnitelman laatiminen

Opetussuunnitelmatyö on sivistystoimenjohtajan, rehtoreiden ja koulunjohtajien johtama jatkuva prosessi. Opetushenkilöstö osallistuu opetussuunnitelman laadintaan sekä sen toimivuuden ja toteuttamisen arviointiin ja kehittämiseen. Monialaiset lasten, nuorten, perheiden ja koulutusasioita kehittävien työryhmien työskentely tukee opetussuunnitelmatyötä. Opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten kanssa oppilashuollon ja tuen järjestämisen osalta. Opetushenkilöstölle tulee järjestää riittävästi opetussuunnitelmaprosessia tukevaa täydennyskoulutusta.

Opetussuunnitelman toimivuutta, toteuttamista ja toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti erillisen arviointisuunnitelman mukaisesti, joka on kirjattu opetussuunnitelmaan. Virroilla opetussuunnitelma tarkastetaan ja päivitetään kahden vuoden välein.

Oppilaille ja heidän huoltajilleen tiedotetaan opetussuunnitelmasta ja siinä tapahtuvista muutoksista opetuksen järjestäjän toteuttamissa tilaisuuksissa ja koulujen vanhempainilloissa.

Opetussuunnitelman toteuttaminen

Opetussuunnitelma toimii opetus- ja kasvatushenkilöstölle strategisena, pedagogisena ohjaavana asiakirjana. Opetussuunnitelman arvot ja tavoitteet ohjaavat systemaattisesti koulun pedagogista toimintaa ja käytänteitä. Lukuvuosisuunnitelma toimii opetussuunnitelman toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen työkaluna.

Virroilla perusopetuksen opetussuunnitelman tekemiseen ja tarkistamiseen nimitetään työryhmä, joka vastaa työskentelystä. Työryhmä pyytää moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuvia kirjoittamaan oman tekstiosuuden asiantuntemuksensa pohjalta. Virtain kaupungin opetussuunnitelmassa määritellään opetussuunnitelman tarkastaminen.

Opetussuunnitelman toteutus näyttäytyy oppilaalle eheänä ja yhtenäisenä koulupolkujakumona. Rehtorit, koulunjohtajat ja opettajat vastaavat siitä, että oppilaat ovat tietoisia opetussuunnitelman sisällöstä ikäkauden vastaamalla tasolla. Opetussuunnitelma toimii myös rehtorin pedagogisen johtamisen työkaluna. Opetussuunnitelma on opettajan oman työn suunnittelun työkalu.

Aikaisemmin kukin koulu laati koulukohtaisen opetussuunnitelman valtakunnallisen ja kaupungin opetussuunnitelman pohjalta. Koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa kuvailtiin koulun erityispiirteet ja -käytännöt. Virtain kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016 on yhteinen kaikille kouluille. Koulut tarkentavat koulukohtaisia osioita lukuvuosisuunnitelmassaan. Opetussuunnitelmaan liittyviä asioita käsitellään koulujen vanhempainilloissa.

Opetushenkilöstöä rohkaistaan jatkuvasti kehittämään opetussuunnitelman mukaisen oppimisen, koulunkäynnin ja ohjauksen toteuttamistapoja. Opetussuunnitelman tavoitteissa ja sisällöissä painottuu suvaitsevaisuus ja oppilaiden erilaisuuden hyväksyminen. Opetussuunnitelman toteutuksessa painottuvat oppilaiden vuorovaikutus-, tunne- ja sosiaalisten taitojen kehittäminen.

Tieto- ja viestintätekniikan opetus huomioidaan Virroilla Tieto- ja viestintätekniikan strategiassa.

4.2.0 Opetus ja opetusjärjestelyt (6)

Perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Opetus ja koulun muu toiminta järjestetään kunkin oppilaan kehitysvaihe ja edellytykset huomioon ottaen. Niiden tulee edistää jokaisen oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä sekä luoda edellytykset hyvään oppimiseen ja hyvinvointiin. Tavoitteista johdetut opetusjärjestelyt sekä tiedonaloille ominaisten opetusmenetelmien ja työtapojen monipuolinen käyttö auttavat luomaan hyvän oppimisympäristön. Oppilaan arviointi ja erilaisten tukimuotojen tarkoituksenmukainen käyttö ovat osa tätä kokonaisuutta.

Perusopetuksen tulee olla opetussuunnitelmallisesti yhtenäistä oppilaan kannalta riippumatta siitä, millaisissa hallinnollisissa yksiköissä opetus järjestetään. Koulutyössä on tarpeen ottaa huomioon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen antamat valmiudet. Opiskelutaitojen ja oman toiminnan ohjausta vahvistetaan koko peruskoulun ajan oppilaiden kehitystasoa vastaavalla tavalla. Erityisesti päättövaiheessa tuetaan jatko-opintoihin suuntautumista.

Opetuksen sisällöt sekä menetelmä- ja materiaalivalinnat palvelevat tavoitteiden saavuttamista. Keskeistä on oppilaan oppimishalun ja itseluottamuksen sekä oppimisen, ajattelun ja yhdessä työskentelyn taitojen vahvistaminen. Opetus tukee asioiden omakohtaista ja oppilaslähtöistä työstämistä. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus opetustilanteissa on tärkeää monien tavoitteiden kannalta. Opetusta rikastaa koulun ulkopuolisten ympäristöjen, eri asiantuntijoiden ja huoltajien hyödyntäminen.

Opetus suunnitellaan oppilaiden yksilöllisistä oppimis- ja kehitystarpeista lähtien. Yhteisöllisyyden hyödyntäminen tukee oppilaan perustarpeiden huomioon ottamista, mutta myös yhteistoiminnallista oppimista.

Opettajien työparityöskentely antaa mahdollisuuksia monipuolistaa opetusta. Opettajien ja koulunkäyntiavustajien työskentely tulee olla suunnitelmallista.

Opetuksen eriyttäminen on tavoitteisiin, menetelmiin, arviointiin sekä tuen eri muotoihin ja laajuuteen liittyvää pedagogista toimintaa. Suunnitelmallisella eriyttämisellä voidaan ottaa huomioon oppilaiden väliset erot sekä muut yksilölliset kehitysja taustaerot.

Jokainen oppilas tarvitsee onnistumisen kokemuksia ja tietoisuuden, että häntä kohdellaan oikeudenmukaisesti ja että hänen erityispiirteitään ymmärretään. Oppilailla tulisi olla aito mahdollisuus osallistumiseen ja kasvavaan vastuunottoon itsestään, opinnoistaan, muista ihmisistä ja yhteisestä oppimis ympäristöstä. On tärkeää järjestää oppilaille myös mahdollisuus antaa palautetta opetuksesta.

Ryhmäkokojen tulee olla sellaisia, että opettajalla on mahdollisuus seurata ja tukea oppilaan oppimista ja muuta kehitystä myös yhteistyössä kotien kanssa, edistää ja hyödyntää oppilaiden välistä yhteistyötä sekä käyttää monipuolisia menetelmiä. Opetusryhmien suositeltava enimmäiskoko on keskimäärin 20–25. Opetusryhmiä muodostettaessa on tarpeen pienentää ryhmiä sen mukaan, kuinka paljon joukossa on erityistä tukea tarvitsevia sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita. Kun opetusta annetaan yhdysluokissa tai yhdessä esiopetusryhmän kanssa, on ryhmäkokoja mietittävä tapauskohtaisesti. Myös turvallisuustekijät vaikuttavat opetusryhmien kokoon. Samoin opetustilanteiden työskentely- rauhaa voidaan parantaa ja kodin ja koulun yhteistyön edellytykset ovat paremmat pienessä opetusryhmässä.

4.2.1 Opetus ja opetusjärjestelyt Virtain kaupungin perusopetuksessa

Perusopetuksen oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena koulun työpäivänä. Perusopetuslaki velvoittaa järjestämään opetuksen oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti yhteistyössä kotien kanssa.

Perusopetuksen laatukriteerien mukaan opetuksen järjestäjän tulee vahvistaa opetusryhmätavoitteet muodostaa opetusryhmät niin, että opetus ja ohjaus voidaan toteuttaa opetussuunnitelman mukaisesti, saavuttaa opetukselle asetetut tavoitteet ja ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet. Lisäksi on osoitettava lisää määrärahoja sen mukaan, paljonko koulussa on erityistä tukea tarvitsevia sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita, minkä kokoisia ja mistä luokka-asteista koostuvia yhdysluokkia koulussa on, sekä onko koululta syytä edellyttää erityistä työturvallisuutta. Monikulttuurisen taustan omaavilla tai vastaavia tietoja tarvitsevilla on laatukriteerien mukaan oltava mahdollisuus päästä valmistavaan opetukseen.

Lisäksi on turvattava opetushenkilöstön mahdollisuudet osallistua pedagogista osaamista täydentävään suunnitelmalliseen koulutukseen tai muuhun tätä osaamista kehittävään toimintaan. Monipuolinen koulutus antaa opettajille sellaisia tietoja ja taitoja, jotka auttavat heitä tekemään laadukasta ja tuloksellista opetus- ja kasvatustyötä koko ajan muuttuvassa koulumaailmassa. Henkilöstön tulee saada täsmäkoulutusta tarpeen mukaan esimerkiksi silloin, kun luokkaan tulee tiettyä tukea tarvitseva oppilas.

Oppilaiden erilaisten tarpeiden huomioiminen on helpompaa pienissä ryhmissä ja myös opettajan ja oppilaan vuorovaikutus on helpompaa. Ryhmäkoot joustavat pedagogisten tarpeiden mukaan. Tällainen malli tukee sekä oppilaiden että opetushenkilöstön työtä, kun oppilaalle annettavan tuki toimii parhaalla mahdollisella tavalla. Virroilla ryhmäkoot pyritään pitämään kohtuullisen kokoisina. Tämä antaa mahdollisuuden oppilaan kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Mahdollisen resurssiopettajan toiminta tuo myös uudenlaisia mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen ja oppilaan oppimisen tukemiseen sekä samanaikaisopetuksen kehittämiseen. Samanaikaisopetuksen toteuttaminen antaa lisää mahdollisuuksia oppilaan yksilöllisen havainnoinnin ja tukemisen edistämiseen. Kiertävä erityisopettaja osallistuu kyläkouluilla yhdysluokkien opetukseen samanaikaisopettajana. Hän voi myös opettaa tiettyä luokkaa tai oppilasryhmää sovitun suunnitelman mukaisesti. Rantatien alakoulussa ja Virtain yläkoulussa toimii myös pienluokkia, jotka takaavat oppilaan yksilöllisten tarpeiden huomioimisen.

Oppimisympäristöt, työtavat ja opetusmenetelmät

Perusopetuksen toteuttamisessa tehdään paljon yhteistyötä eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Yhteistyötä tehdään poliisin, palokunnan, seurakuntien, nuorisotoimen ja kirjaston kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään eri tavoin omalla paikkakunnalla ja kotimaassa sekä ulkomailla erilaisten projektien ja hankkeiden avulla.

Koulunjohtajakokouksissa keskustellaan monista tarjolla olevista tapahtumista, teatteriesityksistä ja konserteista ja tehdään päätöksiä siitä, mitä kaikkea lukuisista tapahtumista voidaan resurssien ja käytettävissä olevan ajan puitteissa toteuttaa. Koulut päättävät omista opetuksen painopistealueistaan ja niiden toteuttamisesta yhteistyössä kotien ja muiden yhteistyötahojensa kanssa. Mitä tarkempi lukuvuosisuunnitelma on koulun alkaessa elokuulla, sitä paremmin sitä voidaan toteuttaa ja siitä voidaan informoida koulun henkilökuntaa, oppilaita, vanhempia ja muita yhteistyötahoja. Lukuvuoden aikana tulee kouluille paljon ehdotuksia yhteistyöstä monilta eri tahoilta, ja koulun henkilökunnan on päätettävä, voidaanko tapahtumat vielä mahdollistaa kyseisen lukuvuoden toimintaan mukaan.

Yhteistyö ja koulun ulkopuoliset retket, tapahtumat, vierailijat ja vierailut sekä erilaiset teemat, projektit ja hankkeet monipuolistavat opetusta ja laajentavat oppimisympäristöjä. Jokainen koulun ulkopuolinen tapahtuma tai koulun sisäinen teemapäivä tai tapahtuma on paitsi oppimistapahtuma myös mahdollisuus opetella sosiaalista vuorovaikutusta ja hyviä käytöstapoja.

Opetussuunnitelman mukaisesti opettaja valitsee opetuksessa käytettävät työtavat ja opetusmenetelmät oppilaiden ikäkauden vaatimukset ja tarpeet huomioon ottaen. Oppilaat voivat vaikuttaa työtapojen valintaan, mutta opettajalla on pedagoginen vastuu oman opetustyönsä toteuttamisesta. Työtapojen tulee ottaa huomioon erilaisten oppilaiden oppimisedellytykset ja niiden on oltava eri ikäkausien mukaisia ja niiden tulee sopia erilaisiin oppimistehtäviin ja -tilanteisiin. On huomattava, että erilaiset työtavat tukevat yksittäisiä oppilaita, mutta myös sosiaalistumista ja vuorovaikutustaitojen oppimista. Ryhmäkoot ja luokan heterogeenisyys sekä mahdolliset työrauhaongelmat vaikuttavat työtapojen ja opetusmenetelmien valintaan. Työtapoina käytetään mm. opettajajohtoista opetusta, pari- ja ryhmätyöskentelyä, eriyttävää opetusta sekä samanaikaisopetusta. Virroilla on hyviä kokemuksia tupatyöskentelystä, jota ovat toteuttaneet luokanopettajat yhdessä erityisopettajan ja resurssiopettajan kanssa.

Opettajan ja oppilaan myönteinen vuorovaikutus on tärkeä osa oppimista ja opettajan tehtävänä on luoda oppimiselle myönteiset edellytykset myös työtapoja valitessaan. Perusopetuksen aikana oppilaiden oppimis- ja työskentelytavat kehittyvät koko ajan ja opettajan tehtävänä on ohjata oppilaat omaksuma elinikäisen oppimisen vaatimat tiedot ja taidot. Oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön laatua tarkasteltaessa opettajat ja kaikki koulun aikuiset ovat avainasemassa. Hyvä turvallinen koulupäivä koostuu siitä, että oppilailla on rauhallinen työskentely-ympäristö ja aikaa asioihin syventymiselle, yhdessä oppimiseen ja tekemiseen sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön laatua tarkasteltaessa opettajat ja kaikki koulun aikuiset ovat avainasemassa tällaisen koulupäivän luomisessa.

Tietotekniset ratkaisut monipuolistavat tiedon hakemista ja siten myös muuttavat työtapoja ja opetusmenetelmiä entistä monipuolisemmiksi ja yksilöllisemmiksi. Oppilaiden erilaiset työtavat ja erilaiset oppimistyylit voidaan ottaa paremmin huomioon oppituntien aikana, kun tarjolla on monenlaisia vaihtoehtoja työskentelyyn.

Työtapojen monipuolistamiseksi ja oppimisympäristöjen parantamiseksi on lisättävä yhteistyötä eri koulujen ja toimijoiden välillä. Opettajien yhteistyötä tarvitaan hyvien ideoiden ja opetuskäytänteiden jakamiseen.

Oppimaan oppiminen

Oppimaan oppimisella tarkoitetaan osaamista ja uskomustekijöitä, jotka ohjaavat uuden oppimista ja uusien oppimishaasteiden kohtaamista. Nämä tiedot, taidot, asenteet ja uskomukset kehittyvät jokapäiväisessä koulutyössä, vaikka eivät sinällään kuulu minkään yksittäisen oppiaineen opetussuunnitelmaan. Oppimaan oppiminen on kykyä ja halua ottaa vastaan oppimishaasteita, valmiutta jatkaa työskentelyä myös silloin, kun

tehtävät ovat vaikeita, ja kykyä ylittää epäonnistumisen tuottama pettymys. Myös kyky iloita ja nauttia uusista haasteista, oppimisesta ja omasta osaamisesta kuuluu oppimaan oppimiseen.

Oppimaan oppimisessa eivät pääosassa ole ”koulutiedot”, vaan ajan kuluessa kertynyt yleistynyt osaaminen – pikemminkin ajattelutaito kuin tieto – ja oppilaan halu ja valmius käyttää taitoaan uudenlaisten tehtävien ratkaisemiseen – uuteen oppimiseen. Painopiste on siis iän ja koulutuksen mukana kehittyvissä yleisemmissä ajattelukeinoissa ja kyvyssä soveltaa niitä annettuun tehtävään, yhtä hyvin matematiikassa kuin muissakin kouluaineissa.

Lukeminen ja kirjoitettu teksti ovat olennaisia tämän päivän informaatioyhteiskunnassa. Äidinkieli ja lukutaito ovat osaamistehtävissä keskeisessä asemassa. Luetunymmärtämistaito on olennainen arvioitaessa oppimaan oppimisen valmiuksia. Muista oppiaineista korostuu matematiikka ja sen symbolikieli. Tämä kertoo niiden tärkeästä asemasta pyrittäessä vastaamaan vaatimuksiin, joita teknologian kehitys ja informaatiomäärän paisuminen asettavat nykypäivän ja lähitulevaisuuden kansalaiselle.

Tavoitteena ei ole pelkkä luku- tai laskutaitoa, vaan oppilaan kyky käyttää näitä ajattelun välineitä etsiessään olennaista annettua informaation joukosta tai avulla.

Oppikirjat

Kirjasarjojen vaihtoa harkitaan pitkään, koska kirjasarjan halutaan olevan laadukas ja pysyvän ajan tasalla pitkän aikaa. Oppikirjoissa ja niihin kuuluvissa oheismateriaaleissa on paljon tarjottavaa kaikenlaisille oppilaille, joten eriyttäminen ja erilaisten oppilaiden tarpeet voidaan ottaa hyvin huomioon. Sähköiset materiaalit monipuolistavat opetusta ja oppimista.

Oppikirjojen hankinta vaatii riittäviä resursseja, joten kaikkia toiveita kirjahanoinnoista ei voida toteuttaa samaan aikaan. Rehtori/koulunjohtaja päättää lopullisesti hankinnoista oman koulunsa määrärahojen puitteissa opettajien ehdotusten mukaisesti. Kouluilla on omat käytänteet oppikirjojen ja oppimateriaalien käyttöön, säilytykseen ja huoltamiseen liittyen. Varustetasoa nostetaan ja kalusteita sekä oppimateriaaleja hankitaan kouluille vuosittaisten määrärahojen puitteissa.

Vaikka erilaiset uudet tietotekniset sovellukset saattavat tulevaisuudessa korvata oppikirjoja, perinteiset oppikirjat tuskin poistuvat kokonaan käytöstä. Sähköisessä muodossa olevaa materiaalia tarvitaan täydentämään oppikirjojen monipuolisuutta ja ajanmukaisuutta.

Oppilaiden tasapuolinen kohtelu edellyttää, että oppikirjat ja muu materiaali ovat kaikissa kouluissa yhtä tasokkaita. Älytauluja on hankittu kaikille kouluille mm. hankerahoituksella.

4.3.0 Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki (7)

Laadukas perusopetus sekä oppimisen ja kasvun tuki ehkäisevät erityisen tuen tarpeen syntymistä. Painopistettä tulee siirtää nykyistä selkeämmin varhaiseen tukeen ja ennalta ehkäisevään toimintaan ja vahvistaa samalla oppilaalle annettavan tuen suunnitelmallisuutta.

Oppilaan oppimisen ja kasvun tukeen liittyy oleellisesti moniammatillinen yhteistyö. Oppilaalle annettavan tuen muoto määräytyy yksilöllisten tarpeiden mukaan. Opetus järjestetään yleisopetuksena aina, kun se on mahdollista. Yleisen tuen eri muodot ehkäisevät ja poistavat oppimisen esteitä sekä vähentävät oppilaiden erityisen tuen tarvetta. Tukea tarvitseva oppilas saa ensin tehostettua tukea. Tehostetulla tuella tarkoitetaan eriyttämistä, tukiopetusta, samanaikaisopetuksen eri muotoja, osa-aikaista erityisopetusta ja oppilashuoltoa. Nämä ennalta ehkäisevät yleiset tukitoimet vaativat riittävän pieniä opetusryhmiä. Kouluissa tehostetun tuen muodot otetaan käyttöön entistä aktiivisemmin ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa käytännössä myös yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Tukitoimien ja yhteistyön pitää lähteä päivähoidosta, jotta lasta autetaan mahdollisimman aikaisin. Yhteistyöhön tarvitaan koulun

oppilashuollon lisäksi terveydenhuollon ja sosiaalitoimen henkilöstöä.

Oppilaanohjauksella tuetaan oppilaan kasvua ja kehitystä sekä edistetään oppilaan opiskeluvalmiuksien kehittymistä ja opintojen kulkua. Oppilaanohjaukseen kuuluu opiskelutaitojen opettaminen, oppimisvaikeuksissa auttaminen sekä ammatinvalinnan ohjaus ja työelämänvalmiuksien kehittäminen. Oppilaanohjauksen keskeiset tehtäväalueet ovat koulun sisällä tehtävä ohjaustyö sekä toiminta eri yhteistyötahojen kanssa. Oppilaanohjauksessa tuetaan oppilaita oppiaineiden opiskelussa ja valinnoissa sekä ehkäistään ennalta opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Oppilasta autetaan kehittämään oppimaan oppimisen taitoja, ja häntä tuetaan opintopolun eri vaiheissa. Riittävän henkilökohtaisen ohjauksen varmistamiseksi suositeltava enimmäisoppilasmäärä yhtä opinto-ohjaajaa kohtaan perusopetuksen yläluokilla on 250.

Osa oppilaan tukea on moniammatillinen oppilashuoltotyö. Toimiva yhteistyö muodostuu avoimesta vuorovaikutuksesta, luottamuksesta ja suunnitelmallisuudesta. Oppilashuoltoon kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Kouluruokailu on olennainen osa koulun opetus- ja kasvatustehtävää ja oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä sekä myös kansanterveydellisesti merkittävä asia. Riittävä, terveellinen ja maukas kouluruoka kiireettömästi nautittuna lisää koulussa viihtyvyyttä.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys korostuu kaikissa oppimisen tukeen ja kasvuun liittyvissä asioissa. On tärkeää, että pulmat tunnistetaan ajoissa ja oppilaan tarvitsema tuki suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa. Yhteistyöhön vanhempien kanssa tulee varata riittävästi aikaa ja siihen tulee tarvittaessa osallistaa oppilashuollon edustajat.

Oppilaan oppimisen ja kasvun tukea ohjaavat luottamuksellisuus sekä tietosuoja ja salassapitoa koskevat säädökset. Yksittäistä oppilasta koskevat luottamukselliset tiedot kirjataan järjestelmällisesti säädösten mukaisesti.

Koulumatkoissa/kouluverkon linjauksissa on huomioitu oppilaiden ikäkausi, edellytykset, ja miten se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.

4.3.1 Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki Virtain kaupungin perusopetuksessa

Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus koko perusopetuksen ajan saada opetuksen lisäksi myös oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tarpeen ilmetessä. (Perusopetuslaki 30§). Oppilaanohjauksen ja moniammatillisen oppilashuoltotyön periaatteet ja toimintamallit on kirjattu Virtain kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Koulukohtaiset työskentelymallit ja käytänteet pohjautuvat näihin moniammatillisesti laadittuihin perusteisiin ja niitä kehitetään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Opetussuunnitelman päivittämisen yhteydessä on Virroilla kiinnitetty huomiota oppilaan yhtenäiseen opinpolkuun. Tukitoimet ovat oppilaan koulunkäynnin kannalta erittäin tärkeitä. Varhaisella puuttumisella voidaan estää pienten ongelmien muuttumista suuriksi ja ehkäistä syrjäytymistä. Hyvin organisoitu moniammatillinen toiminta, vastuiden ja tehtävien tarkka määrittely, nivelvaiheiden toteutus sekä riittävä tukitoimista tiedottaminen oppilaille, henkilökunnalle ja huoltajille ovat oppilaan kohtaaman toiminnan laadun kannalta tärkeitä painopistealueita.

Kaikkien perusopetuksen opettajien tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä omalla pedagogisella osaamisellaan. Monipuolisilla työtavoilla ja opetusmenetelmillä edistetään oppilaiden sosiaalista kasvua vahvistetaan yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä. Opettajat vastaavat oppilaiden opintojen etenemisen seuraamisesta ja huolehtivat siitä, että oppilas saa tarvitessaan apua opiskelu- ja/tai koulunkäyntivaikeuksissa tai muissa esiin tulevilla ongelmilla.

Perusopetuksen oppilaan tulevaisuuden ammatin ja elämäuran löytyminen on pitkä prosessi ja siihen tarvitaan paljon tietoja eri ammateista ja mahdollisuuksia tutustua omakohtaisesti työelämään. Tätä varten perusopetukseen on luotu myös työelämään tutustumisviikot eli TET-viikot. Oppilaat ja työnantajat antavat palautetta TET-viikoissa olevilla kaavakkeilla. TET-viikkojen aikana saatava palaute on arvokas osa oppilaan arviointia, ja se kertoo myös toiminnan onnistumisesta ja mahdollisista kehittämiskohteista.

Opettajien välinen yhteistyö erityisesti alakoulujen ja yläkoulun välillä sekä toistensa työn ymmärtäminen ja arvostaminen voidaan varmistaa yhteisillä palaverilla. Nivelvaiheiden ja tiedonkulun varmistamista tukitoimien jatkumiseksi vastaanottavassa oppilaitoksessa, yhteistyöverkoston toiminnan tehostamista ja yhteisen näkemyksen hiomista kehitetään jatkuvasti. Yhteiset luokka-astekohtaiset toimintamallit ja yhteiset käytänteet helpottavat paitsi oppilaiden koulunkäyntiä myös opettajien työtä. Vertaistuen saaminen toisilta saman ikäluokan kanssa työskenteleviltä opettajilta auttaa opettajia heidän työssään. Vertaistuen saamista ja yhteistyön tekemistä pyritään kehittämään.

Oppilashuoltopalvelut ja moniammatillinen tuki

Oppilashuolto on osa koulujen opetus- ja kasvatustoimintaa ja se kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Oppilashuollon tehtävänä on omalta osaltaan huolehtia oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista ja tukea oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluu oppilashuolto ja muut oppilashuollon palvelut, joita ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhoito ja lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Moniammatillisen yhteistyön tulee olla säännöllistä ja jatkuvaa ja verkostoyhteistyötä tulee arvioida ja kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa käsiteltäessä on kirjattava asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta annetaan. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä. Yksittäisen oppilaan asiaa käsiteltäessä paikalla voivat olla ne henkilöt, joita asia koskee.

Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on työskennellä oppimiseen ja kouluviihtyvyyteen liittyvien asioiden edistämiseksi yhteistyössä koulun henkilökunnan, eri viranomaisten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltoryhmien kokoonpano on moniammatillinen. Oppilashuoltoryhmän kokouksissa ovat mukana koulun rehtori, erityisopettaja(t), kouluterveydenhoitaja, mahdollisesti myös erityistyöntekijä, perheneuvolan psykologi sekä opettajia ja oppilaan avustaja. Tämän lisäksi kokouksiin voidaan kutsua myös muita terveydenhoidon ammattilaisia, nuorisotoimen, sosiaalitoimen tai poliisin edustajia, kun keskustellaan yleisistä lasten ja nuorten tilanteeseen (esim. vapaa-aikaan) liittyvistä asioista. Kyläkouluissa ryhmässä ovat yleensä koulunjohtaja, luokanopettaja(t), erityisopettaja, erityistyöntekijä ja kouluterveydenhoitaja sekä mahdollisesti muita asiantuntijoita.

Oppilashuollon saatavuus on Virroilla hyvä. Oppilashuoltoryhmien tapaamisista tehtävät kirjalliset muistot tuovat toimintaan järkevyyttä ja muistuttavat osapuolia sovituista asioista.

Opiskelun tuen toimintamallien sekä käytänteiden vaikuttavuutta, toimivuutta, saavutettavuutta ja resurssien riittävyyttä arvioidaan ensin koulujen arjessa. Lisäksi arvioidaan nivelvaiheiden sujumista ja tiedonkulkua sekä kodin ja koulun että moniammatillisen yhteistyöverkoston osalta. Rehtori/koulunjohtaja kerää lukuvuoden aikana tietoja tukitoimien riittävyydestä ja toimivuudesta koulussa ja keskustelee palautteista opettajakunnan ja sivistystoimenjohtajan kanssa.

Tukimuodot esi- ja perusopetuksessa

Kaikki oppilaat ovat yleisen tuen piirissä. Vasta kun kaikki yleisen tuen keinot on käytetty ja todettu riittämättömiksi, siirrytään tehostettuun tukeen. Tuki muuttuu silloin pitkäkestoisemmaksi ja tiiviimmäksi sekä

tarvitaan ehkä lisää muitakin tuenmuotoja. Asioita tehdään entistäkin joustavammin ja yksilöllisemmin kuin aikaisemmin. Jos tehostettu tuki ei ole oppilaalle riittävää, oppilas siirtyy erityisen tuen piiriin. Erityisen tuen antamisesta sivistystoimenjohtaja tekee hallinnollisen päätöksen. Päätöksen saaneelle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Virtain kaupungin opetustoimessa määritellään 1. luokan oppilaiden koulu lähikouluperiaatteen ja koulupiirirajojen mukaisesti. Esiopetus- koulu- nivelvaiheeseen liittyvän siirtopalaverin aikana kartoitetaan mahdolliset tukitoimet. Avustajatarve, luokkajako ja muut tarvittavat tukimuodot ovat tärkeitä tietoja tulevan lukuvuoden perusopetuksen henkilöstö- ja muita resursseja suunniteltaessa.

Tiedonkulku nivelvaiheissa on tärkeää kaikille oppilaan koulunkäyntiin osallistuville, ja moniammatillinen näkemys auttaa luomaan oppilaalle parhaan tuen koulunkäyntiin jatkossa.

Perheneuvolapalvelut

Moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvät kiinteästi myös perheneuvolan palvelut. Perheneuvolan psykologi tarjoaa psykologipalveluja myös kouluille. Psykologi osallistuu tarvittaessa koulujen oppilashuoltoryhmien toimintaan ja antaa asiantuntija-apua oppilashuoltoryhmän jäsenille.

Perheneuvolasta voi saada apua lapsen tai nuoren koulunkäyntiin liittyvissä huolissa ja vaikeuksissa. Apua annetaan myös monissa lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen, tunne-elämään tai käytökseen liittyvissä huolissa. Perheneuvola tekee yhteistyötä lapsen ja nuoren tutkimuksen ja hoidon aikana huoltajien ja koulun henkilöstön kanssa. Perheneuvolan työntekijät antavat tarvittaessa myös konsultaatiota ja asiantuntija-apua yhteistyötahoille. He antavat asiantuntijalausuntoja lasten ja nuorten koulunkäyntiin ja oppimisvaikeuksiin liittyen. Perheneuvolasta saa myös lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluja ja tarvittaessa myös neuropsykologin konsultaatiota.

Kouluterveydenhuollon ja hammashuollon palvelut

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on edistää opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta, edistää oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä järjestää terveys- ja sairaanhoitopalveluja oppilaille.

Kouluterveydenhuollon työntekijöinä terveydenhoitaja ja lääkäri osallistuvat oppilashuoltoon. Koulujen terveydellisten olojen valvonta tehdään yhteistyössä terveydensuojeluviranomaisten, sivistystoimen, työsuojelun ja työterveyshuollon kanssa. Kouluterveydenhoitoon kuuluvat lisäksi suuhygienistin ja hammaslääkärin palvelut ja tarvittaessa muut erikoispalvelut (esim. ravitsemusneuvonta, fysioterapia ja erityisryhmien liikuntapalvelut).

Kouluterveydenhoitajien vastaanottoajat ja yhteystiedot lähetetään tiedoksi huoltajille. Kouluterveydenhoitajiin saa yhteyden joko puhelimitse tai sähköpostilla koulupäivän aikana. Oppilaiden terveystiedot tallennetaan kaupungin sähköiseen terveystietojärjestelmään.

Oppilaiden hyvinvointia ja terveyttä seurataan yksilöllisten terveystarkastusten ja suunnitelmien avulla sekä luokan hyvinvointia arvioimalla. Kouluterveydenhoitajat huolehtivat oppilaiden rokotusohjelman toteutumisesta yhteistyössä vanhempien kanssa.

Ensimmäisen luokan aloittavat lapset kutsutaan laajennettuun terveystarkastukseen kesällä yhdessä vanhempiensa kanssa. Tarvittaessa lapselle järjestetään lääkärintarkastus. Jatkossa terveystarkastus järjestetään jokaisella vuosiluokalla, viidennellä ja kahdeksannella luokalla tarkastukset ovat laaja-alaisia. Huoltajille ilmoitetaan terveystarkastuksista ja heillä on mahdollisuus tulla seuraamaan tarkastusta. Maahanmuuttajien tarkastuksiin varataan tulkki. Laaja-alaiseen terveystarkastukseen kuuluu kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin toteuttama tarkastus, jossa on mukana oppilaan lisäksi hänen huoltajansa tai huoltajan arviointi lapsen tilanteesta sekä mahdollisesti opettajan arvio koulutyön sujumisesta.

Hammaslääkäri tarkistaa oppilaiden hampaat ja laatii yksilökohtaisen hoitosuunnitelman.

Hammaslääkärikäynnit toteutetaan pääsääntöisesti koulupäivän aikana. Huoltajan on varattava itse vastaanottoaika lapselleen, jos lapsella on muuten akuuttia tarvetta hammashuollon palveluille. Suuhygienisti käy kouluilla kerran vuodessa antamassa suun terveystietoutta.

4.4.0 Osallisuus ja vaikuttaminen (8)

Oppilaiden osallisuus ja vaikuttaminen itseään koskeviin asioihin edistävät heidän kasvamistaan aktiivisiksi kansalaisiksi sekä antavat valmiuksia toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa. Luomalla oppilaille mahdollisuuksia osallistua heitä itseään koskevien asioiden käsittelyyn opetuksen järjestäjä ja koulut kehittävät osallisuutta ja vaikuttamista tukevaa toimintakulttuuria.

Rehtorin, opettajien, oppilaiden ja huoltajien kesken päätetään, miten yhteistoimintaa toteutetaan ja edistetään. Toiminnalle sovitaan yhteiset tavoitteet, joita tarkennetaan vuosittaisessa suunnitelmassa. Vaikuttaminen liittyy arviointiin ja johtamiseen, mikä parantaa toiminnan laatua ja lisää osallistumismahdollisuuksia. Oppilaat voivat osallistua myös sidosryhmäyhteistyöhön, esimerkiksi työskentelyyn toisten koulujen ja hallinnonalojen, elinkeinoelämän, järjestöjen ja muiden tahojen kanssa.

Keskeinen oppimiseen kuuluva tekijä on sosiaalinen vuorovaikutus, joka toteutuu sekä koulun toimintakulttuurissa että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Koulun avoin ja vuorovaikutteinen toimintakulttuuri tukee oppilaiden osallisuutta ja yhteistoiminnallista oppimista yhtä lailla kuin tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista.

Oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamista edistävät mm. riittävän pienet opetusryhmät, vuorovaikutteiset opetusmenetelmät, harjoittelujaksot, oppilaskuntatoiminta, kerhot ja muu ohjattu toiminta. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus paranee toimivissa oppimisympäristöissä, jotka vahvistavat oppilaiden sitoutumista ryhmään ja ryhmässä toimimisen taitoja. Näin tuetaan oppilaiden keskinäisen vuorovaikutuksen ja kriittisen arviointikyvyn kehittymistä.

Koska oppilaskuntatoiminta edistää keskeisesti oppilaiden osallisuutta, kunnassa huolehditaan oppilaskuntatoiminnan ohjaukseen tarvittavista resursseista. Oppilaiden osallistuminen ja oppilaskuntatoiminta koulussa nivotaan kuntakohtaiseen lasten ja nuorten toimintaan. Selkeät toimintatavat ja yhteistyömuodot koulun johdon, opettajien ja huoltajien kanssa tukevat tavoitteellista toimintaa.

Erityistä tukea tarvitsevien sekä eri kulttuureista tulevien lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseksi käytetään menetelmiä, jotka edistävät oppilaiden suvaitsevaisuutta ja kulttuuritietoisuutta. Opettajat tukevat oppilaiden välistä yhteistyötä ja osallisuutta opetustilanteissa ja myös koulun muussa toiminnassa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti painotetaan yhteistoiminnallisen ja vastuullisen opiskelun merkitystä. Osallisuus ja tasa-arvo ehkäisevät ennalta syrjäytymistä.

4.4.1 Osallisuus ja vaikuttaminen Virtain kaupungin perusopetuksessa

Perusopetuksen 47a §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että oppilailla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulunsa toimintaan liittyvistä, oppilaita yhteisesti koskevista asioista. Koulujen tulee ohjata oppilaita osallistumaan paitsi omaa oppimistaan koskevaan suunnitteluun ja ottamaan kasvavasti vastuuta opinnoistaan, ja myös antaa mahdollisuus osallistua koulun toimintakulttuurin luomiseen ja sen kehittämiseen. Kouluilla on sen oppilaista muodostuva oppilaskunta, jonka tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa.

Oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia kouluissa oppilaskunnan lisäksi ovat mm. aloitelaatikot, keskustelut pienissä ryhmissä, yhteiset tilaisuudet ja tapahtumat. Yhteistoiminnallisuuteen pyritään monilla eri keinoilla ja huoltajatkin osallistuvat monien koulujen tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen. Avoin ja vuorovaikutuksellinen toimintakulttuuri tukee oppilaiden sitoutumista ryhmään ja opettaa ryhmässä toimimisen

taitoja ja vastuullisuutta omasta ja toisten toiminnasta kouluyhteisössä. Yhteistoiminnalla voidaan ehkäistä myös syrjäytymistä ja kiusaamista.

Virtain kaupunki haluaa kasvattaa aktiivisia ja yhteistyökykyisiä kansalaisia, joilla on valmiudet menestyä muuttuvassa maailmassa. Kaupungissa toimii mm. Virtain nuorisovaltuusto, jonka tehtävänä on tuoda esiin nuorten toiveita ja ajatuksia ja järjestää toimintaa nuorille. Toimintaa koordinoi nuorisotoimi. Virroilla on laadittu lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma, jossa esitellään lasten ja nuorten elämään liittyviä kehitysvaiheita ja heille suunnattujen palveluiden nykytilaa ja haasteita ja johon liittyy myös toimenpideohjelma.

Tukioppilastoiminta on tärkeää Virtain yläkoulussa. Erilaisten yhteisten toimintojen tarkoituksena on tutustuttaa eri luokka-asteiden oppilaat toisiinsa ja näin lisätä suvaitsevaisuutta oppilaiden kesken. Yhteisöllisyyden ja suvaitsevaisuuden paraneminen työyhteisössä vaatii paljon aikaa ja työtä ja siinä edetään vain pienin askelin.

Perusopetuksessa käytössä oleva KiVa koulu –hanke ja muut kasvatukseen liittyvät toimintatavat (esim. Verso - vertaissovittelu) edistävät toiminnallaan yhteisöllisyyden kehittymistä. Niillä on myös vaikutusta osallisuuden lisäämiseen, koska jokainen koululla toimiva on velvollinen huolehtimaan kiusaamisen ehkäisemisestä ja siihen puuttumisesta.

Alakouluilla on myös kummitoimintaa isompien ja pienempien oppilaiden välillä. Tämä lisää osallisuutta, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja oppilaiden hyvinvointia. Kyläkoulujen yhdysluokissa vertaisoppiminen ja yhdessä tekeminen ovat osa työskentelyarkea.

Oppilaskunta

Kun kouluun perustetaan oppilaskunta, tarvitaan oppilaskunnan toimintaa ohjaamaan joku koulun opettajista. Toiminnan organisointi ja ohjaaminen vaatii vetäjältä paitsi innostusta, myös aikaa. Oppilaskunnan ohjaavalle opettajalle maksetaan korvaus OVTESin mukaisesti. Oppilaskunnan toimintaan kannattaa ottaa mukaan entistä enemmän muita yhteistyötahoja ja mahdollisesti toisia kouluja.

Oppilaiden ottaminen mukaan koulun toiminnan suunnitteluun ja myös koulussa käytävään arvokeskusteluun takaa sen, että oppilaille on todellinen mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä koulun toiminnasta ja vaikuttaa omaan arkipäiväänsä. Erilaiset oppilaskyselyt antavat puolestaan palautetta koulun toiminnasta ja niitä toteutetaan osana koulun ja opetustoimen arviointi- ja kehittämistoimintaa. Oppilaille on tärkeää kertoa eri kyselyiden tuloksista, jotta he tiedostavat mielipiteidensä ja päätöksenteon sekä konkreettisen toiminnan muutoksen välisen yhteyden.

Yhteistyö eri hallintokuntien kesken

Yhteistyötä eri hallintokuntien ja sidosryhmien kanssa tulee tehostaa ja kehittää. Sivistystoimen tulosalueiden väliseen yhteistyöhön liittyvät läheisesti seuraavat toimijat ja niiden toiminnot.

- Kulttuuritoimi: kulttuuritapahtumat
- Liikuntatoimi: urheilupaikat, yhteiset tapahtumat ja kilpailut, koulutus
- Nuorisotoimi: yhteistyö koulujen kanssa, oppilaskunnat alakouluille, nuorisovaltuuston edustaja sivistyslautakunnassa, retki- ja leiritoiminta
- Kirjasto: yhteistyösuunnitelma

Yhteistyö muiden hallintokuntien kanssa sisältää ainakin seuraavat toimijat ja niiden palvelut koulutoimelle.

- Tietohallinto: opetusverkko, sähköinen oppimisympäristö, laitteet, koulutus
- Tilahallinto: fyysinen oppimisympäristö, turvallisuus
- Terveyspalvelut: työterveys, kouluterveydenhoito, oppilashuoltoryhmä, koulutukset
- Sosiaalitoimi: esiopetus, nivelvaiheysteistyö, sosiaalityöntekijät kouluissa
- Pelastustoimi: tarkastukset, ajantasalla olevat turvallisuuskansiot, koulutusta

4.5.0 Kodin ja koulun yhteistyö (9)

Toimiva ja lähtökohdiltaan myönteinen kodin ja koulun yhteistyö on keskeinen lasten ja nuorten kasvun, kehityksen ja oppimisen tuki. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet edellyttävät kodeilta ja koululta entistä vahvempaa kasvatuskumppanuutta eli yhteisistä tavoitteista sopimista ja yhdessä toimimista terveen ja turvallisen kasvun ja oppimisen edellytysten luomiseksi. Kodin ja koulun yhteistyön lähtökohtana on keskinäinen arvostus.

Kodin ja koulun yhteistyötä tehdään sekä yhteisöettä yksilötasolla. Yhteisötasolla oppilaiden huoltajat ovat mukana kehittämässä koulun toimintaa ja tukemassa koulu yhteisön ja luokan hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Koulu tarjoaa mahdollisuuden huoltajien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta vertaistukeen. Yksilötason yhteistyöllä tuetaan yksittäisen oppilaan oppimisen ja kasvun edellytyksiä.

Toimivassa yhteistyössä oppilaiden huoltajilla ja koulun henkilökunnalla on riittävän yhteinen käsitys yhteistyön tarkoituksesta ja toimintatavoista. Monikulttuuristen perheiden yleistymisen, perherakenteissa tapahtuneet muutokset ja huono-osaisuuden lisääntyminen edellyttävät, että kodin ja koulun yhteistyössä käytetään perheiden tarpeita palvelevia toimintamuotoja.

Kodin ja koulun yhteistyön tulee olla riittävää ja monipuolista suhteessa oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Yhteistyön muodoista sopivat huoltajat ja opettajat yhdessä. Koulun tasolla rehtori vaikuttaa merkittävästi siihen, miten laajaa ja minkä muotoista kodin ja koulun yhteistyö on. Koulun henkilökunta tarvitsee riittävästi tietoa, taitoa, tahtoa sekä tukea ja ohjausta yhteistyön toteuttamiseen. Kodin ja koulun yhteistyö on huomioitava opettajan työajassa.

Lapsen huoltajalla on osavastuunsa yhteistyön onnistumisessa. On tärkeää, että huoltajat osoittavat kiinnostusta lapsen koulunkäyntiä kohtaan, arvostavat koulun ja opettajan työtä sekä osallistuvat kodin ja koulun yhteistyöhön.

Kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä huoltajien ja oppilaiden kanssa. Koulussa voidaan tehdä myös erillinen kodin ja koulun yhteistyön suunnitelma, johon kirjataan vuosiluokittain yhteistyön keskeiset sisällöt ja teemat.

4.5.1 Kodin ja koulun yhteistyö Virtain kaupungin perusopetuksessa

Perusopetuksen oppilaiden koulunkäynnissä on huolehdittava kotien ja koulujen yhteistyön sujumisesta. Kodeilla on ensisijainen ja kokonaisvaltainen vastuu lastensa kasvatuksesta ja siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa. Koulu vastaa opetuksesta ja kasvatuksesta koulu yhteisön jäsenenä sekä tukee vanhempia heidän kasvatustyössään sekä valvoo oppivelvollisuuden toteutumista. Kodin ja koulun yhteistyö on parhaimmillaan vastavuoroista kasvatuskumppanuutta. Vanhemmuuden tukeminen on asia, joka vaatii monien toimijoiden yhteistyötä.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämistä on opetuksen järjestäjällä. Koulujen on tehtävä yhteistyötä huoltajien kanssa ja annettava riittävästi tietoja oppilaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista kuten opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, opintoihin liittyvästä arvioinnista, oppilaan tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön sekä koulu yhteisön ja turvallisuuden edistämisestä. Hyvällä yhteistyöllä voidaan ehkäistä ongelmien syntymistä ja varmistaa oppilaan koulunkäynnin sujuminen hyvin sekä edistää kodin ja koulun kasvatuskumppanuutta.

Vanhempaintoimikuntien/-yhdistysten kautta huoltajat voivat saada äänensä kuuluviin koulun toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Koulut tekevät oman suunnitelmansa kodin ja koulun yhteistyön toteuttamiseksi koulukohtaisen opetussuunnitelman yhteydessä. Rehtori, koulunjohtajat ja opettajat vastaavat oman koulunsa osalta yhteistyön sujumisesta yhdessä tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Koulujen toimintaan

liittyvistä yleisistä asioista tiedotetaan koteihin Wilmassa, erilaisilla tiedotteilla, sähköpostilla, tekstiviesteillä, reissuvihkoilla, puhelimitse, palavereissa ja keskusteluissa. Tärkeitä yhteistyömuotoja ovat henkilökohtaiset yhteydenotot, yhteiset juhlat, retket ja muut tapahtumat. Keskustelut antavat huoltajille mahdollisuuden tutustua lapsen kouluun ja opettajaan. Keskustelujen aikana huoltajat saavat tarkempaa tietoa oppilasarvioinnista ja oman lapsensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista.

Kouluissa järjestetään lukuvuosittain useita vanhempainiltoja eri luokka-asteiden oppilaiden tai koko koulun oppilaiden huoltajille. Vanhempainilloissa voivat olla mukana oppilaiden huoltajien lisäksi koulun rehtori/koulunjohtaja, erityisopettaja(t), opettaja sekä mahdollisesti oppilaanohjaaja, koulun erityistyöntekijä ja/tai muita oppilashuollon edustajia. Vanhempainiltojen aikana käydään läpi koulun toimintaa ja käytänteitä sekä keskustellaan erilaisista oppilaiden ikäkauteen ja koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Koko koulun ja koko perusopetuksen vanhempainilloissa voidaan kuulla luentoja eri teemoista ja käydään keskustelua aiheesta. Vanhempainiltojen järjestelyissä ovat tarvittaessa mukana muut yhteistyötahot.

Viestinnällä on suuri merkitys kodin ja koulun yhteistyön hyvässä toteuttamisessa sekä yhteentörmäysten vähentämisessä. Koulut toteuttavat kodin ja koulun yhteistyötä monilla eri tavoilla ja monille kouluille on vakiintunut selkeä yhteistyön tekemisen malli. Luokkakohtaisesta tiedottamisesta huolehtii luokanvalvoja/luokanopettaja.

Kodin ja koulun yhteistyön sujumisessa on rehtorilla/koulunjohtajalla ja koulun opettajakunnalla suuri vastuu. Koulun on tehtävä tilaa vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle ja viestitettävä, että vanhemmat halutaan mukaan yhteistyöhön. Jokaisen opettajan on kannettava oma vastuunsa tiedottamisesta, yhteistyön sujumisesta ja sen parantamisesta.

Vanhempainiltojen tulisi olla mielenkiintoisia ja monipuolisia, niissä tulisi käsitellä käytännönläheisiä asioita sekä saada aikaan yhteistä keskustelua. Vanhempainiltakäytäntöjen kehittäminen ja monipuolistaminen parantaa osallistumismäärää ja lisää siten koulun kasvatus- ja opetusperiaatteiden tuntemusta ja kasvatuskumppanuuden kehittymistä opettajien ja huoltajien välille.

Opettajien tavoittaminen puhelimitse työpäivän aikana on joskus vaikeaa, koska työpuhelimia ei ole riittävästi eivätkä vanhemmat aina tiedä, milloin olisi paras aika ottaa yhteyttä opettajaan. Kouluille on hankittu opettajien käyttöön työpuhelimia helpottamaan sekä kodin ja koulun yhteistyötä että moniammatillista yhteistyötä.

Kaikilla kouluilla on käytössä Wilma-seurantajärjestelmä. Wilman kautta voivat lähteä tiedoksi mm. oppilaan poissaolo- ja myöhästymisilmoitukset, pikaviestit ja erilaiset koulun toimintaan liittyvät tiedotteet. Sähköinen viestintä ei kuitenkaan korvaa kodin ja koulun henkilökohtaista vuorovaikutusta.

Oppilaan koulunkäyntiin liittyy tärkeitä siirtymävaiheita eli nivelvaiheita: siirtyminen esiopetuksesta 1. luokalle, alkuopetuksesta 3. vuosiluokalle, alakoulun 5. luokalle, alakoulusta yläkouluun siirtymisen vaihe ja yläkoulusta toiselle asteelle siirtyminen. Nivelvaiheiden kohdalla kodin ja koulun yhteistyön sujumiseen ja riittävään tiedonkulkuun on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tiedonsiirrot ja siirtopalaverit varmistavat kodin ja koulujen yhteisen näkemyksen syntyminen oppilaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja mahdollisesti tarvittavista tukitoimista.

Kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen

Yhteistyön kehittämisen lähtökohtana tulee olla avoimuus, luottamuksen edistäminen ja kasvatuskumppanuuden vahvistaminen. Huoltajien osallisuutta pyritään lisäämään yhteistyömuotojen suunnittelussa ja kehittämistoiminnassa.

4.6.0 Fyysinen oppimisympäristö ja sen turvallisuus (10)

Fyysinen oppimisympäristö

Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat koulun tilat, opetusvälineet (mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologia) ja oppimateriaalit sekä rakennettu lähiympäristö ja ympäröivä luonto.

Fyysisen oppimisympäristön laadun kehittämisessä merkityksellisiä ovat oppimista edistävät tilaratkaisut. Koulun tilat mahdollistavat erilaisten työskentelytapojen ja opetusvälineiden käytön. Erikokoiset tilat, niiden yhdistely sekä kaluste- ja välineratkaisut tukevat tilojen muunneltavuutta ja joustavuutta mahdollistaen erikokoisten ryhmien työskentelyn ja vuorovaikutustilanteiden käytön.

Koulutilojen suunnittelu sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyä varten edistää oppilaan aktiivista toimintaa, tutkimista ja kokeilua sekä oppilaskeskeisten työmuotojen ja tiedonhankintatapojen käyttöä. Opetuksen järjestäjä huolehtii tilojen tarpeellisesta ajanmukaisuudesta, kunnossapidosta ja korjauksista.

Toimiva ja motivoiva fyysinen ympäristö edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Terveellinen oppimisympäristö vaikuttaa merkittävästi myös koulussa viihtymiseen. Fyysinen oppimisympäristö suunnitellaan niin, että se on ergonominen ja tukee oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista kasvua ja oppimista. Koulurakennuksen suunnittelussa otetaan huomioon eri käyttäjäryhmien, kuten liikuntaesteisten henkilöiden, pääsy kaikkiin tiloihin. Suunnittelussa otetaan huomioon myös tilojen viihtyvyys, järjestys ja esteettisyys. Toimiva oppimisympäristö vähentää tapaturmia ja onnettomuuksia.

Koulukiinteistö on tehokkaassa käytössä. Koulupäivän aikana koulutiloissa voidaan järjestää perusopetuksen ohella kerhotoimintaa ja aamu- ja iltapäivätoimintaa. Muina aikoina tiloja voidaan käyttää koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja harrastustoimintaan.

Tieto ja viestintätekninen laitteisto tukee oppilaan monipuolista oppimista.

Oppimisympäristön turvallisuus

Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön. Oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää, että hän tuntee kuuluvansa koulun ja luokan sosiaaliseen yhteisöön, kokee koulussa turvallisuutta ja luottamusta sekä saa myönteistä palautetta sekä opettajilta että vertaisryhmältä. Hyvinvointia ja turvallisuutta kehitetään myös kodin ja koulun, useiden eri ammattiryhmien ja eri hallinnonalojen välisenä yhteistyönä.

Kouluympäristössä turvallisuus rakentuu aikuisten ja oppilaiden välisissä vuorovaikutusprosesseissa. Hyvät ihmissuhteet kannustavat osallistumiseen, erilaisuuden hyväksymiseen ja vastuullisuuteen. Hyvä ilmapiiri edistää niin oppilaan kuin koko yhteisön oppimista ja työskentelyä. Koulussa ehkäistään ennalta oppilaiden ongelmia ja toimitaan varhaisen puuttumisen periaatteiden mukaisesti. Kiusaamista ehkäistään suunnitelmallisesti.

Myös toimivan kouluympäristön suunnittelu edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Fyysiseen toimintaympäristöön kuuluvat koulun tilat, opetusvälineet (mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologiset ratkaisut) ja oppimateriaalit sekä rakennettu lähiympäristö ja ympäröivä luonto. Kouluympäristöön luetaan myös koulumatkat. Koulun tilojen käyttö suunnitellaan niin, että se on ergonomista sekä tukee oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista kasvua ja oppimista. Jo koulurakennuksen suunnittelussa otetaan huomioon eri käyttäjäryhmät, jotta esimerkiksi liikuntaesteiset henkilöt pääsevät kaikkiin tiloihin. Suunnittelussa otetaan huomioon myös tilojen viihtyisyys, järjestys ja esteettisyys. Toimiva fyysinen työskentely-ympäristö vähentää tapaturmia ja onnettomuuksia.

Koulun tilat mahdollistavat erilaisten työskentelytapojen ja opetusvälineiden käytön. Erikokoiset tilat, niiden yhdistely sekä kaluste- ja välineratkaisut tukevat tilojen joustavuutta ja antavat mahdollisuuden työskennellä erikokoisissa ryhmissä ja hyödyntää opetuksessa erilaisia vuorovaikutustilanteita.

Koulutilojen suunnittelu sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyä varten edistää oppilaan aktiivista osallistumista,

tutkimista ja kokeilua sekä oppilaskeskeisten työmuotojen ja tiedonhankintatapojen käyttöä. Opetuksen järjestäjä ja koulut kehittävät turvallisuutta parantavia työ- ja toimintakäytäntöjä sekä arvioivat niitä käytännössä. Turvallisuuteen kuuluu myös tietoturvallisuus. Näiden turvallisuutta edistävien menetelmien ja välineiden yhteissuunnittelulla vahvistetaan myös koulujen välistä hyvinvoinnin ja turvallisuuden verkostoa.

Opetuksen järjestäjä huolehtii tilojen tarpeellisesta kunnossapidosta ja korjauksista sekä koulukiinteistön monipuolisesta käytöstä. Koulupäivän aikana koulutiloissa voidaan järjestää perusopetuksen ohella kerhotoimintaa sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa. Muina aikoina tiloja hyödynnetään monipuolisesti koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja harrastustoimintaan.

Kouluyhteisössä hyvinvoinnin edistäminen ja turvallisuuden varmistaminen edellyttävät ennakoivaa suunnittelua ja säännöllistä harjoittelua myös kriisitilanteiden varalta. Turvallisuutta käsittelevät toimintamallit laaditaan yhteistyössä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Niiden tulee olla kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien, oppilaiden ja huoltajien tiedossa.

4.6.1 Fyysinen oppimisympäristö ja sen turvallisuus Virtain kaupungissa

Perusopetuksen lainsäädännön tavoitteena on edistää hyvää oppimista sekä oppilaiden hyvinvointia ja turvallisuutta. Myös opetussuunnitelma määrää kouluyhteisöä edistämään turvallisuutta. Turvallinen kouluympäristö kattaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden ulottuvuudet.

Koululainsäädännön mukaan opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetus on turvallista ja järjestetty voimassaolevien säännösten ja määräysten mukaan. Opetussuunnitelma velvoittaa kouluja määrittelemään toimenpiteet ja työn- ja vastuunjaon erilaisten ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai toteamiseksi. Turvallisen koulun rakentaminen perustuu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja muun koulun henkilöstön yhteiseen toimintaan sekä yhteistyöhön erilaisten turvallisuudesta vastaavien tahojen kanssa.

Virtain peruskoulut on rakennettu pääosin 1950-luvulla. Kunnossapidon määrärahoilla niihin on enimmäkseen voitu tehdä vain rajallisia kohdemuutoksia tai osaperuskorjauksia sekä pintojen maalausta ja valaistuksen lisäämistä.

Joidenkin koulujen nykytila on sellainen, että niiden ilmanvaihtojärjestelmissä on puutteita, vesikate/jätevesijärjestelmät/julkisivut vaativat parannusta eikä liikuntaesteisillä ole pääsyä kaikkiin koulutiloihin. Joidenkin koulujen piha-alueet odottavat myös parannuksia.

Peruskoulujen tilat eivät nykyisellään läheskään aina mahdollista erilaisia joustavia tilajärjestelyjä eivätkä kalusteet ole riittävän ergonomisia. Tietoteknisiä laitteita on kouluilla jo aika runsaasti ja niitä hankitaan suunnitelmallisesti lisää. Rehtori/koulunjohtaja vastaa oman koulunsa osalta tilojen, koneiden ja laitteiden toimivuudesta ja hankinnoista. Opettajat ja oppilaat vastaavat osaltaan siitä, että tilat pidetään siisteinä ja viihtyisinä, ja että tilojen järjestys säilyy. Kalusteita uusitaan koulujen määrärahoilla. Koulujen tarpeettomat toimivat laitteet ja kalusteet kierrätetään kaupungin Tilapalvelun kautta.

Vastuu peruskoulujen fyysisen oppimisympäristön terveydestä ja toimivuudesta kuuluu opetuksen järjestäjälle. Koulujen tiloissa tehdään lakisääteiset työturvallisuustarkastukset. Koulujen rehtorit/koulunjohtajat ilmoittavat koulunsa mahdollisista epäkohdista ja korjaustarpeista teknisen toimiston Tilapalveluun ja/tai sivistystoimenjohtajalle. Tilapalvelu tekee pienet korjaukset kouluilla. Tietoteknisistä laitteista huolehtii Virtain kaupungin tietohallinto ja mahdollisesti koulun tietoteknisistä laitteista vastuussa oleva opettaja.

Turvallisuuteen liittyvät järjestelyt

Rehtorit/koulunjohtajat vastaavat omien koulujensa toiminnasta ja toiminnan turvallisuudesta. Perusopetuksen oppilaat ovat koulun työpäivien aikana koulun valvonnassa. Valvontavelvollisuus on erityisen merkittävä koulujen toimintaa ohjaava asia. Opettajat vastaavat omalta osaltaan oppilaiden turvallisuudesta ja heidän on tunnettava omaan työhönsä liittyvät säädökset ja toimintamallit. Koko koulun henkilökunta vastaa omalta

osaltaan oppilaiden turvallisuudesta. Oppilas on koulun vastuulla siitä alkaen, kun oppilaan työjärjestyksen mukainen koulupäivä alkaa, siihen saakka kun työjärjestyksen mukainen koulupäivä päättyy. Koulun toiminta rajataan opetussuunnitelmaan perustuvassa lukuvuosittain tehtävässä suunnitelmassa. Siihen on tärkeä kirjata lukuvuoden kuluessa koulun toiminnassa tapahtuvat muutokset ja lisäykset, jotka pitää hyväksyttää sivistyslautakunnalla.

Kouluilla on omat voimassaolevat palo- ja pelastussuunnitelmat sekä kriisisuunnitelmat, jotka päivitetään tarvittaessa. Kouluilla on riskien selvittämiseksi kartoitettu erilaiset yleiset vaaratekijät (koulun tilat, koulun alue, liikenne ja muut mahdolliset vaaratilanteet) ja laadittu niiden ehkäisemiseksi toimintamallit ja käytänteet. Kaikki koulun turvallisuuteen liittyvät ohjeet ja suunnitelmat löytyvät koulun turvallisuuskansiosta. Kaupungin kriisiryhmä auttaa tarvittaessa vaikeiden kriisitilanteiden työstämisessä. Sivistystoimenjohtaja vastaa opetustoimen tiedottamisesta ja antaa rehtoreille tarvittaessa lisäohjeita ja tarkennuksia turvallisuuteen liittyen.

Koulujen palo- ja pelastussuunnitelman mukaisesti koulun henkilökunnan ja oppilaiden tulee harjoitella toimintaa yhdessä. Jokaisen on tiedettävä, miten esim. palohälytyksen tullessa toimitaan. Koulut tekevät yhteistyötä palo- ja pelastuslaitoksen kanssa turvallisuusasioiden harjoittelussa. Poistumisharjoituksia järjestetään peruskouluissa joko joka vuosi tai kahden vuoden välein. Monet koulujen henkilökunnan jäsenistä ovat saaneet ensiapukoulutusta. Yhteistyötä ensiapuvalmiuksien oppimisesta tai taitojen päivittämisessä tehdään työterveyshuollon ja kansalaisopiston kanssa. Turvallisuusteemapäiviä (esim. Tulikettu) toteutetaan yhdessä palo- ja pelastustoimen kanssa. Turvallisuusasiat ovat tärkeitä ja turvallisuuteen liittyviä käytänteitä tulee kehittää yhteistyössä palo- ja pelastustoimen sekä poliisitoimen kanssa. Koulupoliisit tekevät ennaltaehkäisevää työtä pitämällä mm. laillisuus-, liikenne- tai päihdevalistusoppitunteja eri luokka-asteille ja vieraillemalla vanhempainilloissa. Turvallisuutta edistetään myös erilaisilla koulujen omilla teemaviikoilla ja turvallisuuteen liittyvillä aamunavauksilla.

Eri oppiaineissa on kartoitettu mahdolliset riskit ja tehty suunnitelma, miten riskit voitaisiin välttää tai riskin todennäköisyyttä pienentää. Turvallisuuden kannalta riskialteimpia oppiaineita ovat tekninen työ, fysiikka/kemia, liikunta ja kotitalous. Oppilaiden kanssa perehdytään etukäteen kyseisten oppiaineiden turvallisuusohjeisiin ja työsuojelumääräyksiin. Työsuojelumääräykset varsinkin teknisessä työssä ovat erityiset tärkeät ja niitä pitää kerrata säännöllisesti. Opettajan tulee huolehtia siitä, että koneet ja laitteet ovat asianmukaisessa kunnossa ja että oppilaat varmasti noudattavat ohjeita. Koneiden ja laitteiden puutteet tulee korjata pikaisesti. Viollisia koneita ei saa käyttää. Valvonnan toteuttamiseen vaikuttaa valvottavien ikä ja kehitystaso. Valvonnan tulee olla riittävää kaikissa opetustilanteissa koko koulupäivän ajan sekä koulussa, retkillä että vierailuilla.

Oppilaat ovat vakuutettuja kouluaikana ja koulumatkoilla. Kaikista kouluaikana tapahtuneista tapaturmista tehdään ilmoitus erillisellä kaavakkeella, joka toimitetaan koulutoimistoon. Kouluilla ei kuitenkaan ole valvontavastuuta koulumatkojen aikana. Oppilaille, jotka odottavat koulukuljetustaan tai ovat saapuneet koululle kyydityksistä johtuen ennen koulupäivän alkamista, järjestetään kouluilla ohjattua toimintaa. Koulut eivät vastaa oppilaan turvallisuudesta oppilaan poistuessa luvatta koulualueelta. Opettajan vastuulla on ilmoittaa oppilaan huoltajalle oppilaan luvattomasta poistumisesta heti asian huomattuaan.

Kouluilla olevasta turvallisuuskansiosta löytyvät koulun päivitettyt turvallisuussuunnitelmat ja muut turvallisuuteen liittyvät tiedot, ohjeet ja käytännöt. Tiedonkulun varmistamiseksi oman koulun turvallisuuskansioon perehtyminen tulee varmistaa jokaisen työntekijän osalta.

Oppilaiden turvallisuuteen koulussa ja piha-alueella kiinnitetään kouluissa erityistä huomiota. Välituntivalvonnat kuuluvat opettajien tehtäviin. Opettajat valvovat ennalta sovitun suunnitelman mukaisesti välituntien turvallisuutta sisä- ja ulkotiloissa.

Kaikilla Virtain peruskouluilla on järjestyssäännöt, joita uudistetaan ja päivitetään tarpeen mukaan. Järjestyssäännöt käsitellään oppilaiden kanssa ja ne ovat nähtävissä koulun kotisivuilla. Koulun arkipäivän käytänteistä tiedotetaan ja niistä keskustellaan vanhempainilloissa. Järjestyssääntöjen tavoitteena on luoda kouluyhteisön piirissä työskenteleville mahdollisimman rauhalliset, opiskelua tukevat ja turvalliset olosuhteet.

Kun säännöt ovat selkeät ja kaikki osapuolet tuntevat ne, sääntöjen vastaiseen toimintaan voidaan puuttua ja ottaa käyttöön lain mahdollistamat kurinpitokeinot (PL 36 §).

Turvallisuutta vaarantavan vakavan häiriökäyttäytymisen kohdalla tulevat yleensä sovellettaviksi rikoslain säännökset. Kaikkia koulussa mahdollisia tapahtuneita rikoksia tai väkivaltatilanteita ei voida käsitellä koulun sisäisinä kurinpidollisina tai hallinnollisina asioina silloin, kun kyseessä on virallisen syytteen alainen rikos. Oppilaan puolesta rikosilmoituksen tekee hänen huoltajansa.

Kiusaamisen estämiseksi kouluilla on toimenpideohjelma ja yhdessä sovitut käytänteet. Kaikki Virtain peruskoulut ovat mukana KiVa-kouluohjelmassa, jonka tarkoituksena on ehkäistä koulukiusaamista sekä antaa opettajille työkaluja ja koulutusta kiusaamiseen puuttumiseen. KiVa-koulutoimintaa suunnataan entistä enemmän luokkien ilmapiiri- ja työrauhaongelmien ratkaisemiseen. Parantamalla luokkien myönteistä yhteistyötä ja me-henkeä, ehkäistään samalla myös kiusaamista ja syrjäytymistä. Yläkoululaiset ja opettajat ovat todenneet Verso-menetelmän toimivaksi. Tässä vertaissovittelussa vastuu on pitkälti koulun 'vanhemmilla' oppilailla. Selvittelytilanteessa täytetään kaavake. Menetelmään kuuluu myös seuranta. Yläkoulun opettajat ovat myös tutustuneet koulutuksessa Niilo Mäki- instituutin Koulun työrauha- menetelmään.

Turvallisuuskasvatukseen on saatavilla runsaasti erilaista materiaalia, ja aihekokonaisuus kuuluu myös jokaiseen oppiaineeseen. Turvallisuusasioiden käsittely on jokaisen opettajan vastuulla. Terveys-, tapa-, oikeus- ja turvallisuuskasvatuksen sisällyttäminen selkeästi osaksi koulun toimintaa tukee kaikkien koulussa työtä tekevien eli oppilaiden, opettajien ja muun henkilökunnan hyvinvointia jokaisena koulupäivänä.

4.7.0 Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta (11)

Hyvin järjestetty aamu- ja iltapäivätoiminta tukee koulun perustehtävää ja luo lapselle eheän ja tasapainoisen päivän. Toimintaa toteutetaan perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden mukaan. Koulun ja aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteiset linjaukset tukevat ja vahvistavat lasten hyvinvointia ja sosiaalista kehitystä. Toiminta tukee lapsen koulunkäyntiä, oppimista ja sosiaalisia taitoja sekä ehkäisee syrjäytymistä. Aamu- ja iltapäivätoiminta voi tarvittaessa olla osa perusopetuksessa oppilaalle annettavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Toiminnalla on oma erityisluonteensa, sillä se perustuu vapaaehtoisuuteen ja sijoittuu lasten vapaa-aikaan. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Aamu- ja iltapäivätoiminta toteuttaa lapsen oikeutta vapaa-aikaan, leikkiin ja kulttuuriin sekä tarjoaa lapselle huolenpitoa ennen ja jälkeen koulupäivän vanhempien ollessa työssä. Toimintaa järjestetään ryhmätoimintana, ja sen toteutuksessa huomioidaan sekä yksilölliset että yhteisölliset näkökohdat. On tärkeää, että lapset tulevat kuulluiksi toiminnassa ja voivat osallistua sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toiminnassa tulee olla riittävä määrä kelpoisuuden omaavia, osaavia ja ammattitaitoisia ohjaajia. Ohjaajat kantavat ammatillisen vastuun lapsen kasvatuksesta ryhmän jäsenenä. Toimintaa järjestetään turvallisissa ja tarkoitukseen soveltuissa tiloissa. Koteja kannustetaan osallistumaan yhteistyöhön ja edistetään huoltajien aktiivista roolia. Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen edellyttää keskinäiseen kunnioitukseen ja tasa-arvoisuuteen perustuvaa kasvatuskumppanuutta kaikkien aikuisten välillä.

4.7.1. Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta Virtain kaupungin perusopetuksessa

Aamu- ja iltapäivätoiminta on Opetushallituksen organisoimaa toimintaa. Opetushallituksen uudet perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet ilmestyivät vuonna 2011. Aamu- ja iltapäivätoiminnan paikallinen toimintasuunnitelma on muutettu perusteiden mukaiseksi ja toiminta on järjestetty Virroilla niiden mukaisesti 1.8.2011 alkaen. Aamu- ja iltapäivätoimintaa suunnitellaan yhteistyössä kotien ja koulujen kanssa. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintasuunnitelma päivitetään sivistystoimen ja sosiaalitoimen yhteistyönä 2016.

Perusopetuslain mukaan kunta vastaa siitä, että aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään lain mukaisesti. Perusopetuslain mukaan kunnan tulee tiedottaa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämispaikoista, toiminnan

alkamis- ja päättymisajankohdista sekä toimintaan hakemisesta. Toiminnassa pitää olla riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Kunnalle myönnetään valtionosuutta toiminnasta aiheutuviin käyttökuukustannuksiin. Aamu- ja iltapäivätoiminnasta määrätään huoltajalle kuukausimaksu.

Virroilla aamu- ja iltapäivätoimintaan hakemisesta ilmoitetaan 1. ja 2. luokan oppilaiden sekä erityisopetuksen huoltajille. Aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan kirjallisesti, ja päätös paikan myöntämisestä tehdään lukuvuodeksi kerrallaan. Toimintaan hakeviin lapsiin sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita. Virtain kaupungissa paikka on voitu myöntää kaikille hakijoille. Osallistumisesta peritään kuukausimaksu. Erillistä kuljetusta aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuville ei järjestetä.

Toimintaa ohjaavat Virtain kaupungin palveluksessa olevat ohjaajat, joilla on riittävä pätevyys toimia ohjaajina. Toiminnan tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä sekä luoda pohja hyvälle kasvulle. Toiminnassa käytetään monipuolisia työskentelytapoja ja siinä noudatetaan sovittuja järjestyssääntöjä. Virroilla aamu- ja iltapäiväryhmillä on tilat päiväkotien tai koulun yhteydessä. Tilat voivat sijaita myös perhepäivähoitajan luona.

Aamu- ja iltapäivätoiminta on järjestettävä lakien ja annettujen ohjeiden mukaisesti. Toimintaa kehitetään koko ajan. Toimintaa on järjestetty joko kaupungin omana toimintana tai ostopalveluna sosiaalitoimelta. Aamu- ja iltapäivätoiminta on hyvä käytäntö, koska se selkeästi tukee lasten sosiaalistumista ja antaa valmiuksia suoriutua koulutyöstä jo sen alkuvaiheessa sekä tukee oppilaan kokonaiskehitystä lapsesta koululaiseksi. Päivähoidon, koulun ja aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteistyötä on kehitettävä koko ajan.

Toiminnan seuranta ja arviointi

Opetushallitus arvioi toimintaa valtakunnallisilla kyselyillä ja kartoituksilla, joista saadaan yleiskuva toiminnan onnistumisesta. Aamu- ja iltapäivätoimintaa arvioidaan myös Virtain kaupungin omalla asiakaspalautekyselyllä, jonka perusteella toimintaa kehitetään.

Sekä toiminnan sisäisen arvioinnin että ulkopuolisen arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan sekä arviointia toteuttaneissa yksiköissä että toimintaa järjestävän hallintokunnan ja yhteistyötä tekevän hallintokunnan päättävissä elimissä.

4.8.0 Koulun kerhotoiminta (12)

Koulun kerhotoiminta on työsuunnitelmassa määriteltyä perusopetusta tukevaa tavoitteellista toimintaa, joka tukee oppilaiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Toiminnalla lisätään oppilaiden osallisuutta, edistetään eettistä kasvua ja tuetaan yhteisöllisyyteen kasvamista. Kerhotoiminta voi olla parhaimmillaan oppilashuollollinen syrjäytymistä ehkäisevä tukimuoto. Koulun kerhotoiminnalla on merkittävä vaikutus paitsi kouluyhteisön myös yhteiskunnan hyvinvointiin.

Koulun kerhotoiminta on oppilaille monipuolista ja laadukasta vapaa-ajantoimintaa. Kerhotoiminnan laatu edellyttää toiminnan hyvää organisointia, resursointia, tavoitteellisuutta ja vahvaa järjestäjien ja ohjaajien sitoutumista. Kunnan tulee arvioida kehittämistyötä ja hyödyntää tuloksia kerhotoiminnan kehittämisessä. Hyvin suunnitellun ja toimivan kerhotoiminnan toteuttajina ammattitaitoiset kerhonohjaajat varmistavat laadun. Ohjaajilla tulee olla valmiutta kuunnella, keskustella ja tehdä yhdessä päätöksiä oppilaiden kanssa. Monipuolinen koulun kerhotoiminta antaa oppilaille mahdollisuuden onnistumisen ja osaamisen

kokemuksiin. Kerhotoiminta antaa mahdollisuuden mielekkääseen toimintaan sekä tarjoaa uusia kiinnostuksen kohteita koko perusopetuksen ajan. Kerhotoiminnan avulla vahvistetaan kasvatukseen liittyvää kodin ja koulun kumppanuutta ja yhteistyötä. Kerhotoiminta antaa opettajalle tietoja ja taitoja oppilaiden erilaisten taitojen kehittämisestä. Opettajalle kerhotoiminta tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää ja kehittää omaa opettajuuttaan, osaamistaan sekä innovatiivisia opetus- ja ohjausmetodeja. Kerhotoiminta laajentaa omalta osaltaan koulujen oppimis- ja toimintaympäristöjä. Toiminnan tärkeänä tavoitteena on parantaa työhyvinvointia ja opettaja-oppilassuhdetta sekä kehittää opettajien välistä yhteistyötä.

4.8.1 Koulun kerhotoiminta Virtain kaupungin perusopetuksessa

Perusopetuslain 47§:n mukaisesti koulut voivat järjestää oppilaille kerhotoimintaa. Jos kunta päättää kerhojen järjestämisestä, se on lisäkustannus pakollisen perusopetuksen lainsäädännön vaatimien toimintojen lisäksi. Kerhotoiminnan järjestämisestä tekee päätöksen sivistyslautakunta. Virtain opetustoimen toiminnallisena tavoitteena on, että kaikissa peruskouluissa on mahdollisuus järjestää oppilaille kerhotoimintaa. Opetushallituksen kerhotoiminnan kehittämishankkeen rahoituksella on voitu lisätä kerhotarjontaa. Kerhotoiminnan suunnittelussa Opetushallitus painottaa toiminnan laatua, pitkäjänteisyyttä ja monipuolisuutta, yhteistyötä oppilaiden huoltajien kanssa, erityisryhmien huomioon ottamista sekä opetuksen järjestäjän yhteistyötä järjestökentän kanssa.

Koulujen kerhotoiminnan tarkoituksena on tarjota monipuolista, lasten ja nuorten kasvua tukevaa toimintaa ja lisätä oppilaiden osallistumista sekä yhteisöllisyyttä. Kerhot ovat osa koulun toimintaa, joten rehtori/koulunjohtaja on järjestelyvastuussa kerhoista. Kerhotoiminnan piiriin pyritään saamaan myös niitä lapsia ja nuoria, joilla ehkä muuten ei ole mahdollisuutta harrastaa säännöllisesti. Kerhotoiminnan tavoitteena on lisätä kodin ja koulun yhteistyömuotoja. Koulut voivat hyödyntää koulujen kerhotoiminnan järjestämisessä koulun eri sidosryhmien ja muiden toimijoiden osaamista, mutta silloinkin rehtorilla/koulunjohtajalla on vastuu ohjaajien asiantuntevuuden ja sopivuuden varmistamisessa.

Kerhotoiminnan suunnittelua ja toteutusta varten rehtorit/koulunjohtajat kartoittavat opettajien halukkuuden toimia kerhojen ohjaajina ja opettajat esittävät omia ideoitaan kerhotoimintaan liittyen. Sivistystoimenjohtaja tekee lopullisen päätöksen kerhoresursseista.

Opettajan velvollisuus on huolehtia kerhossa olevien oppilaiden turvallisuudesta. Kerhotoiminnasta raportoidaan sivistystoimenjohtajalle, joka laatii yhteenvedon sivistyslautakunnalle ja/tai Opetushallitukseen.

Kerhotoiminta on vakiintunut monilla kouluilla jo osaksi koulupäivää. Koulupäivän jälkeen myös eri liikuntaseurojen ja yhteistyötahojen edustajat (muun muassa Virtain urheilijat, Myrsky, 4H, Virtain naisvoimistelijat ja eri seurakunnat) järjestävät omaa ohjattua toimintaa virtolaisille lapsille kouluilla. Näin voidaan perusopetuksen oppilaille tarjota monipuolisia mahdollisuuksia saada onnistumisen elämyksiä ja kehittää sosiaalisia taitojaan yhdessä muiden lasten ja nuorten kanssa.

Kerhojen toimintaan osallistuvat voivat itse vaikuttaa kerhon sisältöön ja työskentelytapoihin, joten oppilaiden osallisuus ja vaikuttaminen toteutuu hyvin. Palautetta kerhoista saadaan joko osallistujien yhteisellä keskustelulla tai sitä pyydetään kirjallisella palautteella kerhon kuluessa ja/tai viimeisellä kerhotunnilla.

Koulun kerhotoiminnalla ja muiden toimijoiden työskentelyllä on osaltaan vaikutusta oppilashyvinvoinnin edistämiseen. Kerhot tukevat oppilaita heidän elämänhallinnan taidoissaan ja samalla ehkäisevät syrjäytymistä ja mahdollisesti auttavat jopa oman elämänuran löytymisä.

5 LAATUKORTIT JA ARVIOINTI

Opetusministeriön julkaisu Perusopetuksen laatukriteerit koostuu kahdesta osasta: taustoittavasta perusteluosasta ja laatukorteista. Perusopetuksen laatukriteereiden mukaan laatu jaetaan kahteen pääsisältöalueeseen rakenteiden laatuun ja toiminnan laatuun. Näiden sisällä määritellään osa-alueet. Jokaisesta laadun osa-alueesta on kehitetty laatukortti (LIITTEET), joka muodostuu kuvauksesta ja laatukriteereistä. Kuvaus määrittää kulloisenkin laadun osa-alueen laatua ilmentävät ominaispiirteet eli niitä

vastaavat laatutekijät. Kuvauksessa pyritään osoittamaan laatutekijöiden tutkimusperustaisuus ja kiinnittämään laatutekijät perusopetuksen ohjaus- ja suunnittelujärjestelmään. Kuvaus sisältää myös kyseisten laatutekijöiden laadun kehittämistä tukevia kysymyksiä. Laadun kehittämistä koskevat kysymykset auttavat työyhteisöä tunnistamaan toiminnan laadun kehittämisen kannalta olennaisia kehittämistarpeita onnistumisen alueita. Laatukriteerit määrittävät kuvaukseen perustuen perusopetuksen laatukriteerit opetuksen järjestäjille ja kouluihin. Opetuksen järjestäjä ja koulu vertaavat toimintaansa suhteessa laatukorteissa määriteltyihin laatutekijöihin. Tältä pohjalta ne arvioivat toimintansa laatua pohtivat tarvittavia kehittämistoimia.

Liitteet:

Laatukortit – Rakenne

Kortti 1 Johtaminen

Kuvaus

Opetuksen järjestäjällä on vastuu koulutuksen toteutuksesta. Toiminnan johtaminen ja suunnittelu muotoutuvat paikallisesti hallinto-, toiminta- tai johtosäännön pohjalta kansallisen lainsäädännön ja normien mukaisesti. Johtamisessa noudatetaan hyvän hallinnon mukaisia toimintatapoja.

Opetustoimen ja koulun johdon keskeisenä tehtävänä on edistää perusopetuksen arvopohjan ja koulun perustehtävän toteutumista sekä luoda hyvät ja tasapuoliset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle. Johtamiseen kohdistuvat odotukset liittyvät toiminnan perustana olevien arvojen lujittamiseen, ilmentämiseen ja arvotietoisuuden vahvistamiseen, tavoitteiden selkeyttämiseen ja yhteisen kehittämissuunnan toteuttamiseen. Johtamisessa on keskeistä tunnistaa yhteisön vahvuudet ja kehittämishaasteet, vahvistaa itsearviointia sekä kehittää pedagogiikkaan suuntautuvaa johtamista.

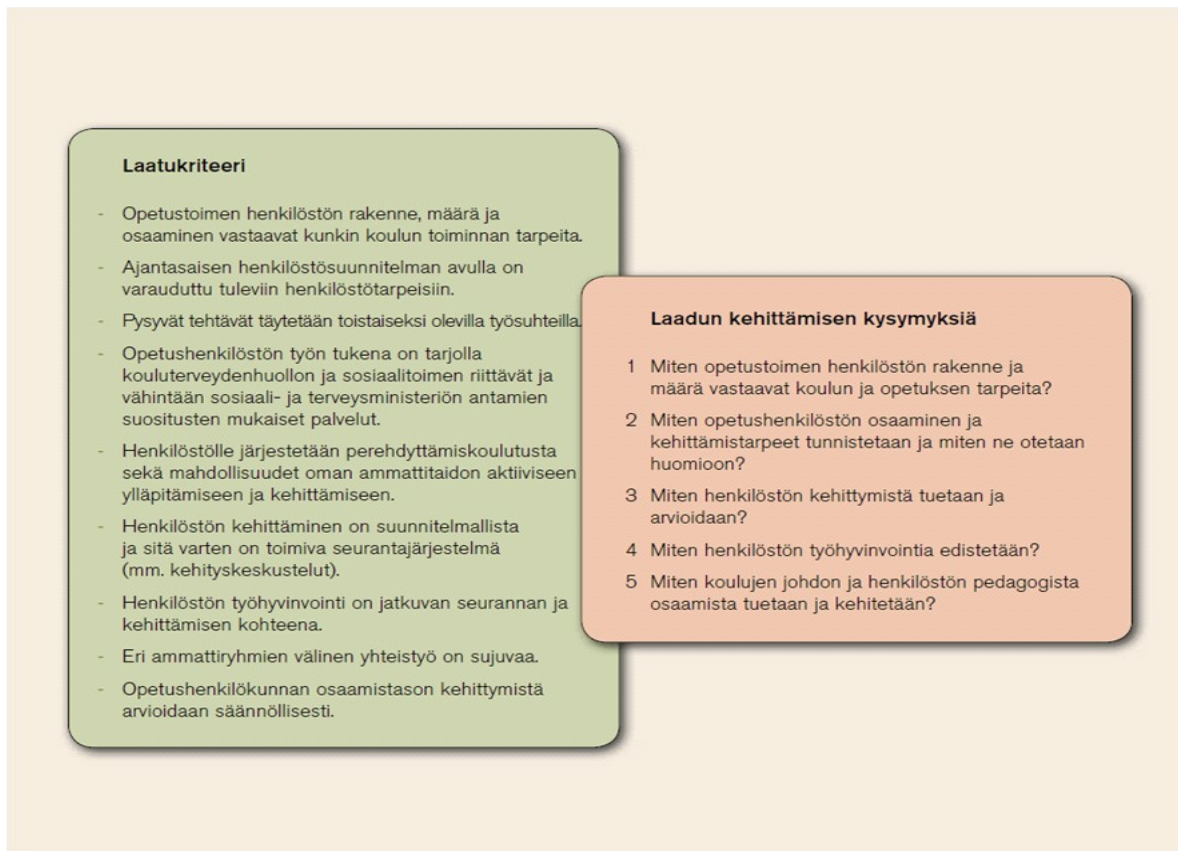
Henkilöstön rekrytointi, osaamisen kehittäminen, kannustava, osallistava ja vuorovaikutteinen toimintatapa, luottamuksen rakentaminen ja keskeisten sidosryhmien ja muiden hallinnonalojen kanssa tehtävä aktiivinen yhteistyö ovat tärkeitä johtamiseen kuuluvia tehtäväalueita.

Talouden johtamisen kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat toiminnan tarpeiden ja käytettävissä olevien resurssien tunnistaminen, yhteensovittaminen sekä resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen. Riittävän pitkäjänteinen talouden ja toiminnan suunnittelu luo pohjan perusopetuksen johtamiselle ja kehittämiselle.

Perusopetusta koskevat suunnitelmat kytkeytyvät strategioihin ja suunnitelmiin. Niiden laadukkuudesta ja toteutumisesta vastaa kunnan ja opetustoimen johto ja koulussa rehtori sekä johtamisen delegointipäätöksien mukaiset vastuulliset henkilöt.

Koulun strategiaan merkityt arvot, kuten tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja kestävä kehitys, toteutuvat arkityössä johtamisen tuloksena.

Koulun johto tarvitsee myös ajantasaista tietoa valtakunnallisista koulutuspolitiikan tavoitteista ja kehittämislinjauksista, jotta paikallinen työ voi osaltaan toteuttaa kansallisia linjauksia ja osallistua niiden rakentamiseen.

Kortti 2 Henkilöstö

Kuvaus

Opetus- ja muu henkilöstö, joka täyttää kelpoisuussäännökset ja vastaa kunkin koulun toiminnan tarpeita, on laadukkaan opetuksen ja sen kehittämisen tärkeä voimavara.

Henkilöstön muodostavat perusopetuksen rehtorit, opettajat, lastentarhanopettajat, sekä opinto-ohjaajat, koulupsykologit, ja koulukuraattorit, koulunkäyntiavustajat, nuorisotyöntekijät sekä muut opetuksen tukipalveluissa ja oppilashuoltopalveluissa työskentelevät henkilöt.

Rehtoreiden ja opettajien virkojen määrä muodostuu opetustuntien ja muiden opettajille kuuluvien työtehtävien edellytysten mukaisesti. Riittävä määrä kelpoisuusvaatimuksen täyttäviä luokanopettajia, aineenopettajia, erityisopettajia, erityisluokanopettajia, lastentarhanopettajia sekä oppilaanohjaajia ja koulun oppilashuollollisissa ja tukitehtävissä työskentelevää henkilöstöä mahdollistaa opetussuunnitelman mukaisen opetuksen. Ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla ennakoitaan henkilöstötarpeita. Työnantaja pyrkii pitkäaikaisiin virka- ja työsuhteisiin. Osaavien sijaisten rekrytointiin kiinnitetään erityistä huomiota.

Opetuksen järjestäjä päättää laatua ja työkykyä edistävästä henkilöstöpoliittisista linjauksista osana kunnan henkilöstöstrategiaa. Henkilöstön kehittämissuunnitelmaa laaditaan henkilöstön koulutussuunnitelma, josta sovitaan työnantajan ja työntekijöiden välisissä kehityskeskusteluissa.

Henkilöstön ja johdon välinen vuorovaikutus tukee osaamisen jakamista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Työyhteisön oppimista tuetaan myös koko työyhteisöä hyödyntävissä kehittämissuunnitelmissa ja mentoroinnin avulla. Opetushenkilöstölle on tarjolla käytettävien resurssien puitteissa uusimpaan tutkimukseen sekä kansalliseen ja kansainväliseen kehittämistyöhön perustuvaa kasvatustieteellistä, koulun toimintaa koskevaa ja opettavan aineen ja alan täydennyskoulutusta, työnohjausta, mentorointia ja osaamista tukevia kehittämisprojekteja.

Henkilön oma halu kehittyä työssään on keskeinen lähtökohta, kun halutaan ylläpitää opetushenkilöstön ammattitaitoa ja kehittää heidän osaamistaan. Vastuu näistä asioista on työnantajalla ja henkilöstöllä.

Työnantajan tuki ja esimerkiksi sijaisen palkkaaminen vaikuttavat ratkaisevasti henkilöstökoulutukseen osallistumiseen. Työnantajan järjestämää täydennyskoulutusta ovat muun muassa perehdyttämiskoulutus, virka-

tai työsuhdesopimukseen kuuluva koulutus sekä muu vastaava koulutus, jolla tuetaan kouluyhteisön kehittymistä. Työaika- ja sijaisjärjestelyt pyritään toteuttamaan siten, että ne mahdollistavat henkilöstö- ja täydennyskoulutukseen osallistumisen. Työnantajan tuki on myös silloin tarpeen, kun se perustuu henkilöstön omaehtoiseen kehittämiseen.

The infographic consists of two overlapping rounded rectangular boxes on a light beige background. The left box is light green and titled 'Laatukriteeri' (Quality criteria). It contains a list of seven bullet points regarding staff structure, planning, training, and support. The right box is light orange and titled 'Laadun kehittämisen kysymyksiä' (Questions for quality development). It contains a numbered list of five questions about staff structure, training needs, development support, well-being, and pedagogical leadership.

Laatukriteeri

- Opetustoimen henkilöstön rakenne, määrä ja osaaminen vastaavat kunkin koulun toiminnan tarpeita.
- Ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla on varauduttu tuleviin henkilöstötarpeisiin.
- Pysyvät tehtävät täytetään toistaiseksi olevilla työsuhteilla.
- Opetushenkilöstön työn tukena on tarjolla kouluterveydenhuollon ja sosiaalitoimen riittävät ja vähintään sosiaali- ja terveysministeriön antamien suositusten mukaiset palvelut.
- Henkilöstölle järjestetään perehdyttämiskoulutusta sekä mahdollisuudet oman ammattitaidon aktiiviseen ylläpitämiseen ja kehittämiseen.
- Henkilöstön kehittäminen on suunnitelmallista ja sitä varten on toimiva seurantajärjestelmä (mm. kehityskeskustelut).
- Henkilöstön työhyvinvointi on jatkuvan seurannan ja kehittämisen kohteena.
- Eri ammattiryhmien välinen yhteistyö on sujuvaa.
- Opetushenkilökunnan osaamistason kehittymistä arvioidaan säännöllisesti.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

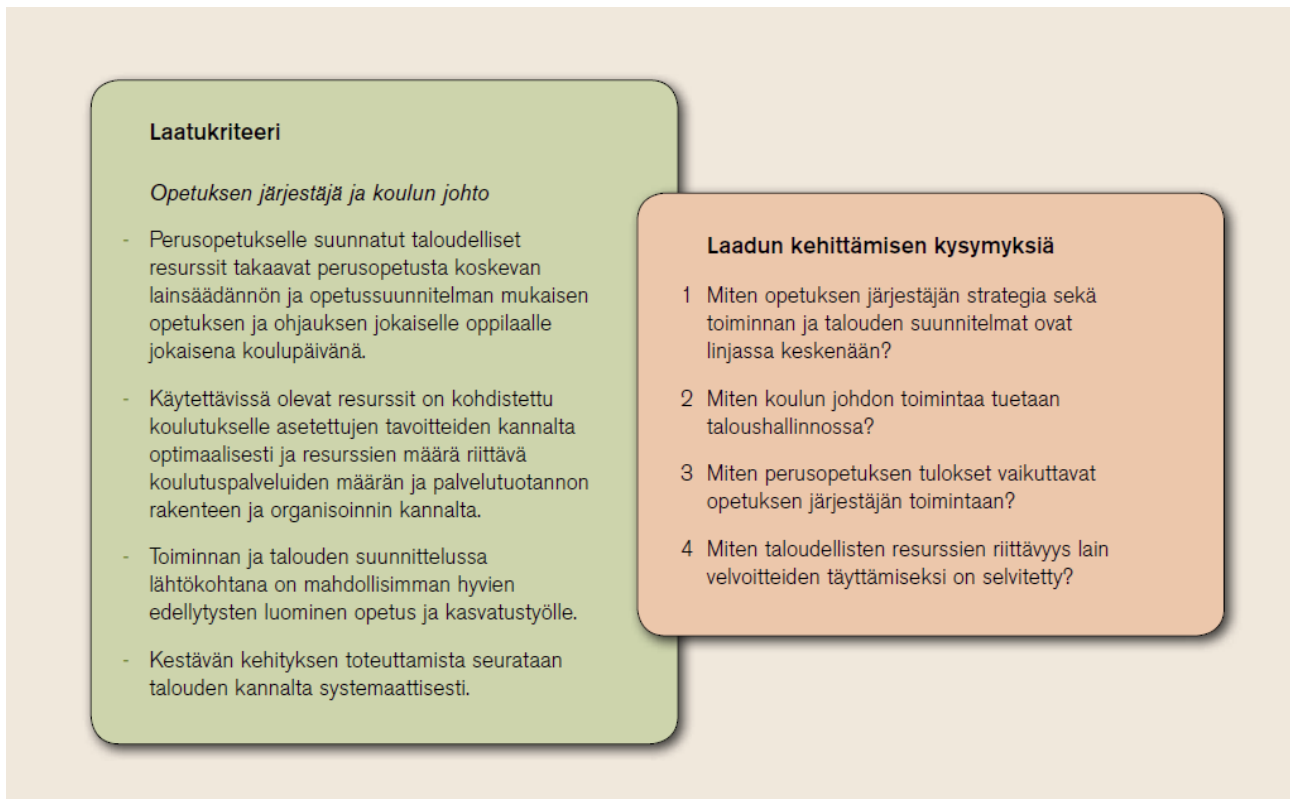
- 1 Miten opetustoimen henkilöstön rakenne ja määrä vastaavat koulun ja opetuksen tarpeita?
- 2 Miten opetushenkilöstön osaaminen ja kehittämistarpeet tunnistetaan ja miten ne otetaan huomioon?
- 3 Miten henkilöstön kehittymistä tuetaan ja arvioidaan?
- 4 Miten henkilöstön työhyvinvointia edistetään?
- 5 Miten koulujen johdon ja henkilöstön pedagogista osaamista tuetaan ja kehitetään?

Kortti 3 Taloudelliset resurssit

Kuvaus

Koulutusta ohjataan lainsäädännön, opetussuunnitelmien, koulutuksen arvioinnin ja erilaisen tiedollisen ohjauksen lisäksi koulutuksen rahoitusjärjestelmien avulla. Valtio ja kunnat vastaavat koulutuksen kustannuksista. Perusopetuksen käyttökustannuksiin myönnetään valtionosuutta. Opetuksen järjestäjä vastaa opetuksen käytännön järjestämisestä lainsäädännön mukaisesti. Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma, jossa määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä kuten opetustunneista, työajoista sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista. Taloudellinen tilanne ja esimerkiksi henkilöstön lomauttaminen ei vaikuta opetuksen järjestäjän velvollisuuteen huolehtia siitä, että opetusta koskevaan lainsäädäntöön tai niiden nojalla annettuihin alempiasteisiin säännöksiin kirjatut tavoitteet ja opetukseen osallistuvan subjektiiviset oikeudet toteutuvat. Näihin oppilaan oikeuksiin kuuluu myös oikeus oppilashuoltoon ja turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen talouden näkökulmasta perusopetus on investointi tulevaisuuteen. Kustannukset vaihtelevat kunnittain ja kouluittain. Kustannuseroja voidaan selittää rakenteellisilla tekijöillä, kuten kouluverkolla, koulumatkojen pituudella, opetusryhmien koolla, erityisoppilaiden määrällä, kiinteistöjen määrällä ja kunnolla, ruokahuollon järjestelyillä sekä opettajien palkkarakenteella. Koulujen resursseista päätetään paikallisesti. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että koulutusresurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resursseja on riittävästi tuotettujen koulutuspalveluiden määrän, laadun ja palvelutuotannon rakenteen sekä organisoinnin kannalta. Toiminnan taloudellisuus vaikuttaa myös tehokkuuteen ja koulutuksen tuottavuuteen. Koulujen tarkastelu taloudellisina yksikköinä on tärkeää taloudellisen ohjauksen vuoksi. Koululta edellytetään itseohjautuvuutta ja oman toiminnan tuloksellisuuden sekä erityisesti taloudellisuuden ja tehokkuuden arviointia.

Koulun toiminnasta vastaava rehtori vastaa osaltaan koulun taloudesta. Talousarvion seurannan sekä talouden kokonaiskuvan hallinta ovat keskeisiä. Talouden johtamiseen ja hallintaan liittyvä täydennyskoulutus tukee rehtorien osaamista.

Kortti 4 Arviointi

Kuvaus

Koulutuksen arviointijärjestelmän tavoitteena on hankkia ja analysoida tietoa koulutuspoliittisen päätöksenteon ja koulutuksen kehittämisen pohjaksi, oppilaiden oppimisen edellytyksien parantamiseksi sekä opetustoimen henkilöstön työn ja koulujen kehittämisen tueksi. Perusopetuksen arviointijärjestelmä muodostuu kansallisista oppimistulosten seuranta- arvioinneista, muista ulkopuolisista arvioinneista, opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnista

sekä arvioinnin eettisistä periaatteista. Arviointijärjestelmän perustan muodostaa itsearviointi, jota muut arviointijärjestelmät tukevat.

Arviointi on perusopetuksen tuloksellisuuden arviointia, jossa otetaan huomioon toiminnan vaikuttavuus, taloudellisuus ja tehokkuus. Arvioinnin avulla selvitetään, miten opetussuunnitelma ja opetuksen tavoitteet toteutuvat sekä miten tuloksellista koulutus on. Opetuksen järjestäjä arvioi antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta ja osallistuu ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Opetuksen järjestäjä kehittää systemaattisesti toimintaansa arviointitulosten ja saadun palautteen pohjalta. Laatua parantavat selkeät tavoitteet ja toimintaperiaatteet sekä työssä tarvittavat riittävät voimavarat. Arvioinnin on oltava suunnitelmallista, säännöllistä,

monipuolista ja vertailukelpoista.

Paikallisesta arviointitoiminnasta ja sen kehittämistä vastaavat opetuksen järjestäjät ja koulut.

Arviointitoiminnan koordinoivia selkeyttävät opetuksen järjestäjän ja koulujen omat arviointisuunnitelmat.

Arviointisuunnitelman perustana ovat paikalliset sivistyspoliittiset kehittämissuunnitelmat, toiminta- ja taloussuunnitelmat sekä muut mahdolliset asiakirjat.

Arviointi-suunnitelmien valmistelussa tulee ottaa huomioon ulkopuolisen arvioinnin, paikallisen arvioinnin ja peruspalvelujen arvioinnin väliset yhteydet.

Arviointisuunnitelmassa tunnistetaan opetuksen järjestäjään ja koulujen toimintaan kohdistuvia tulevia tarpeita, määritellään arviointitoiminnan järjestäminen ja tarvittavat voimavarat, luodaan yhteiset puitteet paikallisen toiminnan arvioinnille ja selkeytetään toimijoiden keskinäinen työnjako. Lisäksi huolehditaan siitä, että opetuksen järjestäjällä ja kouluilla on käytössä riittävä arvioinnin asiantuntemus.

Oppilaiden tulee tietää, millä perusteella heidän suorituksiaan arvioidaan. Oppilaan arvioinnilla tuetaan tavoitteiden toteutumista. Arvioinnin kokonaisuus muodostuu välittömistä oppituntipalautteista, muusta oppilaan ja huoltajan saamasta suullisesta ja kirjallisesta palautteesta, arviointikeskusteluista sekä todistuksista. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, joiden tulee olla linjassa asetettujen tavoitteiden kanssa. Oppilaan tulee voida osoittaa

edistymistään ja osaamistaan eri tavoin. Arviointi kannustaa ja ohjaa oppilasta sekä vahvistaa oppimistaitoja.

Oppilaan itsearviointi on osa tätä kokonaisuutta. Huoltajalle arviointi antaa tietoa arviointiperusteista ja oppilaan

edistymisestä. Arviointi myös auttaa huoltajaa tukemaan lasta opiskelussa ja opintoihin liittyvissä valinnoissa sekä kasvussa ja kehittämisessä.

Kortti 5 Opetussuunnitelman toteuttaminen

Kuvaus

Paikallinen opetussuunnitelma rakentuu perusopetuksen tavoitteet ja tuntijaon määrittävälle valtioneuvoston asetukselle sekä perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnallisille perusteille. Opetussuunnitelma muodostuu opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti kaikkia peruskouluja koskevista yhteisistä linjauksista sekä mahdollisista koulukohtaisista opetussuunnitelmista. Niissä voi olla myös muiden kuntien kanssa yhteisiä osioita. Opetussuunnitelma laaditaan yhtenäistä perusopetusta varten. Opetuksen järjestäjä vastaa paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Siinä prosessissa päätetään kansallisten perusteiden mukaisesti, miten kasvatus- ja opetustyö toteutetaan ja miten tavoitteet ja sisällöt sekä muut opetuksen järjestämiseen liittyvät seikat tarkennetaan paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi ja oppilaiden tarpeita vastaaviksi. Laadukkaalla opetussuunnitelmatyöllä turvataan jokaisen oppilaan mahdollisuus saada laadukasta opetusta. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että oppilaat ovat opetustarjonnassa keskenään yhdenvertaisessa asemassa. Kielin ja valinnaisaineisiin liittyviä valintoja tehtäessä oppilaille ja heidän huoltajillaan tulee olla tarjolla riittävästi tietoa sekä valintojen mahdollisuuksista että niiden vaikutuksista oppilaan arviointiin ja myöhempään opintoihin.

Opetussuunnitelman paikallinen laadintaprosessi keskusteluineen vaikuttaa myönteisesti koulutyön laatuun. Opetuksen järjestäjä johtaa ja koordinoi paikallisen prosessin. On tärkeää, että koulun johdon, henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä avainsidosryhmien vahva osallistuminen prosessiin turvataan. Paikallisen opetussuunnitelman laadinta on jatkumo esiopetussuunnitelmalle ja siinä huomioidaan muut lapsia, nuoria ja koulutusta koskevat paikalliset päätökset ja strategiset linjaukset. Opetussuunnitelma laaditaan esimerkiksi oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Suunnitelmallinen yhteistyö kunnan sisällä ja lähikuntien kanssa parantaa edellytyksiä vastata opetussuunnitelman haasteisiin.

Eri koulujen ja luokka-asteiden opetushenkilöstön tulisi sopia kasvatus- ja opetustyön välittömistä yhteisistä toimintalinjoista. Koulukohtaiseen opetussuunnitelmatyöhön kuuluu, että arvioidaan koulutyön ja pedagogisten käytänteiden toimivuutta tunnistetaan kehittämistarpeita ja parannetaan toimintaa. Opetussuunnitelmatyö tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia ammatilliseen kehittämiseen ja koulun toiminnan kehittämiseen. Rehtorille opetussuunnitelma on pedagogisen johtamisen keskeisin työkalu, opettajille se on omien työtavoitteiden perusta.

Opetussuunnitelma on koulun vuosisuunnitelman, itsearvioinnin ja kehittämisen perusta. Sen pohjalta opettajat suunnittelevat työnsä ja laativat oppilaille tarvittaessa oppimissuunnitelman tai

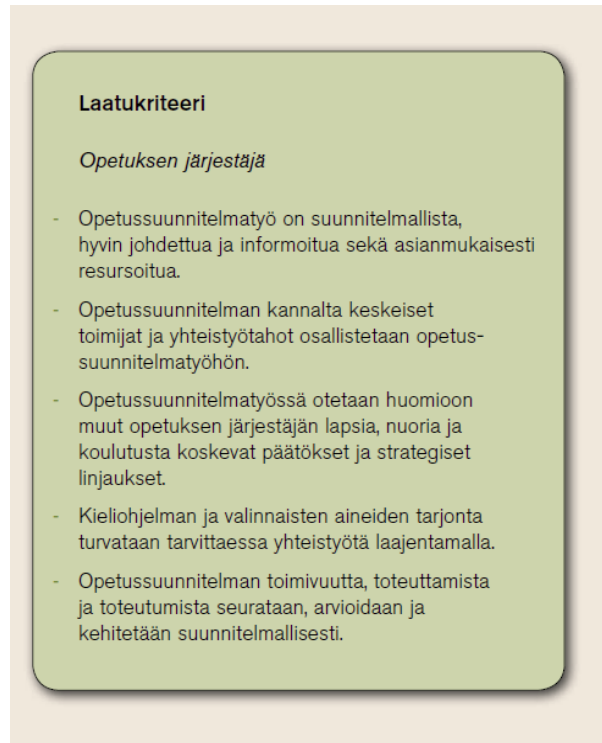

HOJKS:in. Se antaa kaikki tarpeelliset perustiedot koulun toiminnasta muun muassa koteihin ja yhteistyökumppaneille.

Opetussuunnitelma on strateginen pedagoginen asiakirja, jonka kautta koulun toiminta liittyy opetuksen järjestäjän muuhun toimintaan ja kehittämiseen.

Opetussuunnitelman toimivuus ja sen toteutuminen ovat jatkuvan arvioinnin kohde. Opetussuunnitelmaa uudistetaan tarvittaessa opetuksen järjestäjän ja koulujen tarpeista käsin.

Arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään myös kansallisia arviointeja, kehittämisohjelmia sekä alan tutkimusta.

Kortti 6 Opetus ja opetusjärjestelyt

Kuvaus

Perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Opetus ja koulun muu toiminta järjestetään kunkin oppilaan kehitysvaihe ja edellytykset huomioon ottaen. Niiden tulee edistää jokaisen oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä sekä luoda edellytykset hyvään oppimiseen ja hyvinvointiin. Tavoitteista johdetut opetusjärjestelyt sekä tiedonaloille ominaisten opetusmenetelmien ja työtapojen monipuolinen käyttö auttavat luomaan hyvän oppimisympäristön.

Oppilaan arviointi ja erilaisten tukimuotojen tarkoituksenmukainen käyttö ovat osa tätä kokonaisuutta.

Perusopetuksen tulee olla opetussuunnitelmallisesti yhtenäistä oppilaan kannalta riippumatta siitä, millaisissa hallinnollisissa yksiköissä opetus järjestetään. Koulutyössä on tarpeen ottaa huomioon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen antamat valmiudet.

Opiskelutaitojen ja oman toiminnan ohjausta vahvistetaan koko peruskoulun ajan oppilaiden kehitystasoa vastaavalla tavalla. Erityisesti päättövaiheessa tuetaan jatko-opintoihin suuntautumista.

Opetuksen sisällöt sekä menetelmä- ja materiaalivalinnat palvelevat tavoitteiden saavuttamista. Keskeistä on oppilaan oppimishalun ja itseluottamuksen sekä oppimisen, ajattelun ja yhdessä työskentelyn taitojen vahvistaminen. Opetus tukee asioiden omakohtaista ja oppilaslähtöistä työstämistä. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus opetustilanteissa on tärkeää monien tavoitteiden kannalta. Opetusta rikastaa koulun ulkopuolisten ympäristöjen, eri asiantuntijoiden ja huoltajien hyödyntäminen.

Opetus suunnitellaan oppilaiden yksilöllisistä oppimis- ja kehitystarpeista lähtien. Yhteisöllisyyden hyödyntäminen tukee oppilaan perustarpeiden huomioon ottamista, mutta myös yhteistoiminnallista oppimista. Opettajien työparityöskentely antaa mahdollisuuksia monipuolistaa opetusta. Opettajien ja koulunkäyntiavustajien työskentely tulee olla suunnitelmallista.

Opetuksen eriyttäminen on tavoitteisiin, menetelmiin, arviointiin sekä tuen eri muotoihin ja laajuuteen liittyvää pedagogista toimintaa. Suunnitelmallisella eriyttämisellä voidaan ottaa huomioon oppilaiden väliset erot sekä muut yksilölliset kehitysja taustaerot.

Jokainen oppilas tarvitsee onnistumisen kokemuksia ja tietoisuuden, että häntä kohdellaan oikeudenmukaisesti ja että hänen erityispiirteitään ymmärretään. Oppilailla tulisi olla aito mahdollisuus osallistumiseen ja kasvavaan vastuunottoon itsestään, opinnoistaan, muista ihmisistä ja yhteisestä oppimisympäristöstä. On tärkeää järjestää oppilaille myös mahdollisuus antaa palautetta opetuksesta. Ryhmäkokojen tulee olla sellaisia, että opettajalla on mahdollisuus seurata ja tukea oppilaan oppimista ja muuta kehitystä myös yhteistyössä kotien kanssa, edistää ja hyödyntää oppilaiden välistä yhteistyötä sekä käyttää monipuolisia menetelmiä. Opetusryhmien suositeltava enimmäiskoko on keskimäärin 20–25. Opetusryhmiä muodostettaessa on tarpeen pienentää ryhmiä sen mukaan, kuinka paljon joukossa on erityistä tukea tarvitsevia sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita. Kun opetusta annetaan yhdysluokissa tai yhdessä esiopetusryhmän kanssa, on ryhmäkokoja mietittävä tapauskohtaisesti. Myös turvallisuustekijät vaikuttavat opetusryhmien kokoon.

Laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä ja koulu

- Arviointi- ja kehittämistoimintaa toteutetaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti.
- Opetuksen järjestäjällä ja koululla on toimintansa tarpeisiin soveltuva arviointijärjestelmä.
- Arviointijärjestelmän tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämisessä sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa.
- Opetuksen järjestäjän ja koulujen arviointiosaamista kehitetään suunnitelmallisesti.
- Opetuksen järjestäjällä ja koululla on yhteisesti sovitut arvioinnin periaatteet.
- Arviointi ja kehittämistoimintaan osallistuvat myös oppilaat, vanhemmat ja oppilashuoltohenkilöstö sekä tarpeiden mukaan myös muu henkilöstö.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten varmistetaan opetuksen järjestäjän arviointi- ja kehittämistoiminnan suunnitelmallisuus ja se, että arviointi tuottaa kehittämistä tukevaa tietoa?
- 2 Miten opetuksen järjestäjän ja koulun arvioinnin tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämiseen ja toiminnan suunnitteluun?
- 3 Miten opetuksen järjestäjän ja koulujen arviointiosaamista kehitetään?
- 4 Miten koulun keskeinen arviointitieto saatetaan opetuksen järjestäjän, henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien tietoon?
- 5 Miten oppilaat ja heidän vanhempansa/huoltajansa osallistuvat arviointiin ja sen kehittämiseen?

Samoin opetustilanteiden työskentelyrauhaa voidaan parantaa ja kodin ja koulun yhteistyön edellytykset ovat paremmat pienessä opetusryhmässä.

Kortti 7 Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki

Koulu

- Opetuksessa sovelletaan monipuolisesti asianomaiselle tiedonalalle ominaisia, opetuksen tavoitteiden mukaisia opetusmenetelmiä ja työtapoja opetusryhmän koon ja kokoonpanon mukaan.
- Oppilaiden yksilöllisyys, aikaisempi osaaminen ja oppimisen erityiset tarpeet otetaan huomioon opetusta eriytettäessä, opetusmenetelmiä valittaessa ja arviointia kohdennettaessa.
- Koulun tilat, varustetaso ja opetusmateriaalit tarjoavat edellytykset eriyttää opetusta oppilaiden tarpeiden, opetusryhmän koon ja tavoitteiden mukaan.
- Huolehditaan opetusmateriaalien ja oppivälineiden asianmukaisesta hankkimisesta, käyttämisestä, säilyttämisestä, korjaamisesta ja huoltamisesta kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja ottaen huomioon, mitä asiasta on opetussuunnitelmassa edellytetty.
- Koulun opetustoimintaa arvioidaan ja oppilasarviointi toteutetaan opetussuunnitelman pohjalta.
- Koulussa on luotu käytänteet opetuksen jatkuvalla kehittämiselle.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten opetussuunnitelma ohjaa opetuksen suunnittelua, toteuttamista ja oppilaan arviointia?
- 2 Miten opetuksen resursointi tukee opetussuunnitelman tarkoituksenmukaista toteuttamista?
- 3 Miten pedagogiset ratkaisut tukevat perusopetuksen yhtenäisyyttä?
- 4 Miten oppilaiden tarpeet ja edellytykset otetaan huomioon opetuksessa?
- 5 Miten opetuksessa otetaan huomioon eri tiedonaloille ja tavoitteille ominaiset työskentelyvaatimukset?
- 6 Miten opetusryhmien koko on vaikuttanut oppilaiden opetukseen, ohjaukseen ja tukeen?
- 7 Miten koulun arviointikäytänteet tukevat kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja oppilaiden yhdenvertaista kohtelua?
- 8 Miten opetuksen monipuolistamisessa otetaan huomioon tietotekniikan ja verkkopedagogiikan tarjoamat mahdollisuudet?

Kortti 7 Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki

Kuvaus

Laadukas perusopetus sekä oppimisen ja kasvun tuki ehkäisevät erityisen tuen tarpeen syntymistä. Painopistettä tulee siirtää nykyistä selkeämmin varhaiseen tukeen ja ennalta ehkäisevään toimintaan ja vahvistaa samalla oppilaalle annettavan tuen suunnitelmallisuutta.

Oppilaan oppimisen ja kasvun tukeen liittyy oleellisesti moniammatillinen yhteistyö. Oppilaalle annettavan tuen muoto määräytyy yksilöllisten tarpeiden mukaan. Opetus järjestetään yleisopetuksena aina, kun se on mahdollista. Yleisen tuen eri muodot ehkäisevät ja poistavat oppimisen esteitä sekä vähentävät oppilaiden erityisen tuen tarvetta.

Tukea tarvitseva oppilas saa ensin tehostettua tukea. Tehostetulla tuella tarkoitetaan eriyttämistä, tukiopetusta, samanaikaisopetuksen eri muotoja, osa-aikaista erityisopetusta ja oppilashuoltoa. Nämä ennalta ehkäisevät yleiset tukitoimet vaativat riittävän pieniä opetusryhmiä. Kouluissa tehostetun tuen muodot otetaan käyttöön entistä aktiivisemmin ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa käytännössä myös yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Tukitoimien ja yhteistyön pitää lähteä päivähoidosta, jotta lasta autetaan mahdollisimman

aikaisin. Yhteistyöhön tarvitaan koulun oppilashuollon lisäksi terveydenhuollon ja sosiaalitoimen henkilöstöä. Oppilaanohjauksella tuetaan oppilaan kasvua ja kehitystä sekä edistetään oppilaan opiskelunvalmiuksien kehittymistä ja opintojen kulkua. Oppilaanohjaukseen kuuluu opiskelutaitojen opettaminen, oppimisvaikeuksissa auttaminen sekä ammatinvalinnan ohjaus ja työelämänvalmiuksien kehittäminen.

Oppilaanohjauksen keskeiset tehtäväalueet ovat koulun sisällä tehtävä ohjaustyö sekä toiminta eri yhteistyötahojen kanssa. Oppilaanohjauksessa tuetaan oppilaita oppiaineiden opiskelussa ja valinnoissa sekä ehkäistään ennalta opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Oppilasta autetaan kehittämään oppimaan oppimisen taitoja, ja häntä tuetaan opintopolun eri vaiheissa. Riittävän henkilökohtaisen ohjauksen varmistamiseksi suositeltava enimmäisoppilasmäärä yhtä opinto-ohjaajaa kohtaan perusopetuksen yläluokilla on 250.

Osa oppilaan tukea on moniammatillinen oppilashuoltotyö. Toimiva yhteistyö muodostuu avoimesta vuorovaikutuksesta, luottamuksesta ja suunnitelmallisuudesta. Oppilashuoltoon kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto ja lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Kouluruokailu on olennainen osa

koulun opetus- ja kasvatustehtävää ja oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä sekä myös kansanterveydellisesti merkittävä asia.

Riittävä, terveellinen ja maukas kouluruoka kiireettömästi nautittuna lisää koulussa viihtyvyyttä.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys korostuu kaikissa oppimisen tukeen ja kasvuun liittyvissä asioissa. On tärkeää, että pulmat tunnistetaan ajoissa ja oppilaan tarvitsema tuki suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa.

Yhteistyöhön vanhempien kanssa tulee varata riittävästi aikaa ja siihen tulee tarvittaessa osallistaa oppilashuollon edustajat. Oppilaan oppimisen ja kasvun tukea ohjaavat luottamuksellisuus sekä tietosuoja ja salassapitoa koskevat säädökset. Yksittäistä oppilasta koskevat luottamukselliset tiedot kirjataan järjestelmällisesti säädösten mukaisesti.

Koulumatkoissa/kouluverkon linjauksissa on huomioitu oppilaiden ikäkausi, edellytykset, ja miten se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä .

Koulu

- Opettajilla on riittävästi tiedollisia, taidollisia ja oppimisympäristöön liittyviä valmiuksia opettaa myös erityistä tukea tarvitsevia oppilaita lähikoulussa.
- Koulussa kehitetään ja käytetään joustavia toimintamuotoja, joilla koulut pystyvät kohtaamaan tukea tarvitsevan oppilaan joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti.
- Erilaisten ongelmatilanteiden hoitamiseen on olemassa selkeät, yhdessä sovitut toimintatavat.
- Oppilashuollosta tiedotetaan kattavasti oppilaille ja heidän huoltajilleen.
- Kouluruoan maittavuutta ja ravintosisältöjä seurataan.
- Koulussa on käytössä yhteisesti sovitut toimintatavat sekä koulun ja varhaiskasvatuksen että koulun ja toisen asteen nivelvaiheisiin.
- Koulussa käytetään moniammatillisessa yhteistyössä sovittuja varhaisen puuttumisen malleja, ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan.
- Koulu arvioi, miten ohjaus edistää oppilaan elämänhallintaa ja urasuunnittelua.
- Koulutuksen sisäisin, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen välisiin nivelvaiheisiin on kehitetty toimiva käytäntö.
- Miten oppilaiden erilaisuus huomioidaan.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten tehostettu ja erityinen tuki oppilaille on järjestetty?
- 2 Miten kunnassa on järjestetty oppilashuollon riittävä saatavuus ja monipuolisuus?
- 3 Miten varmistetaan oppilaille riittävä ohjaus ja tuki?
- 4 Miten varhainen puuttuminen toteutuu?
- 5 Miten siirtyminen yleis-, erityis- ja sairaalaopetuksen välillä sekä varhaiskasvatuksesta kouluun tapahtuu?
- 6 Miten varmistetaan siirtyminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen?

Kortti 8 Osallisuus ja vaikuttaminen

Kuvaus

Oppilaiden osallisuus ja vaikuttaminen itseään koskeviin asioihin edistävät heidän kasvamistaan aktiivisiksi kansalaisiksi sekä antavat valmiuksia toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa. Luomalla oppilaille mahdollisuuksia osallistua heitä itseään koskevien asioiden

käsittelyyn opetuksen järjestäjä ja koulut kehittävät osallisuutta ja vaikuttamista tukevaa toimintakulttuuria.

Rehtorin, opettajien, oppilaiden ja huoltajien kesken päätetään, miten yhteistoimintaa toteutetaan ja edistetään. Toiminnalle sovitaan yhteiset tavoitteet, joita tarkennetaan vuosittaisessa suunnitelmassa. Vaikuttaminen liittyy arviointiin ja johtamiseen, mikä parantaa toiminnan

laatua ja lisää osallistumismahdollisuuksia. Oppilaat voivat osallistua myös sidosryhmäyhteistyöhön, esimerkiksi työskentelyyn toisten koulujen ja hallinnonalojen, elinkeinoelämän, järjestöjen ja muiden tahojen kanssa. Keskeinen oppimiseen kuuluva tekijä on sosiaalinen vuorovaikutus, joka toteutuu sekä koulun toimintakulttuurissa että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Koulun avoin ja vuorovaikutteinen toimintakulttuuri tukee oppilaiden osallisuutta ja yhteistoiminnallista oppimista yhtä lailla kuin tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista.

Oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamista edistävät mm. riittävän pienet opetusryhmät, vuorovaikutteiset opetusmenetelmät, harjoittelujaksot, oppilaskuntatoiminta, kerhot ja muu ohjattu toiminta. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus paranee toimivissa oppimisympäristöissä, jotka vahvistavat oppilaiden sitoutumista ryhmään ja ryhmässä toimimisen taitoja.

Näin tuetaan oppilaiden keskinäisen vuorovaikutuksen ja kriittisen arviointikyvyn kehittymistä.

Koska oppilaskuntatoiminta edistää keskeisesti oppilaiden osallisuutta, kunnassa huolehditaan oppilaskuntatoiminnan ohjaukseen tarvittavista resursseista.

Oppilaiden osallistuminen ja oppilaskuntatoiminta koulussa nivotaan kuntakohtaiseen lasten ja nuorten toimintaan. Selkeät toimintatavat ja yhteistyömuodot koulun johdon, opettajien ja huoltajien kanssa tukevat tavoitteellista toimintaa.

Erityistä tukea tarvitsevien sekä eri kulttuureista tulevien lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseksi käytetään menetelmiä, jotka edistävät oppilaiden suvaitsevaisuutta ja kulttuuritietoisuutta. Opettajat tukevat oppilaiden välistä yhteistyötä ja osallisuutta opetustilanteissa ja myös koulun muussa toiminnassa.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti painotetaan yhteistoiminnallisen ja vastuullisen opiskelun merkitystä.

Osallisuus ja tasa-arvo ehkäisevät ennalta syrjäytymistä.

Laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- Kunnassa on luotu ja vakiinnutettu asianmukaiset lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen toimintatavat osaksi lapsia ja nuoria koskevaa päätöksentekoa.
- Oppilaiden mielipiteitä kuullaan kunnassa heitä koskevan päätöksenteon yhteydessä.
- Osallisuuden ja vaikuttamisen toimintatapoja arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

Koulu

- Koulun toimintakulttuuri on avoin, vuorovaikutteinen sekä oppilaiden ja heidän huoltajiensa osallistamista arvostava.
- Oppilaskunnan toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja vaikuttavaa.
- Oppilaskunnan ohjaamiseen on varattu riittävästi resursseja.
- Oppilaiden osallisuuden toteutumisesta opetuksessa ja koulun muussa toiminnassa on huolehdittu.
- Osallisuutta ja vuorovaikutusta tuetaan palautekäytäntöjen avulla.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten opetuksen järjestäjä, koulu ja henkilöstö ovat kehittäneet osallisuutta ja vaikuttamista tukevaa toimintakulttuuria sekä huolehtineet sen toteutumisesta?
- 2 Miten oppilaiden ja opettajien välistä vuorovaikutusta tuetaan koulussa?
- 3 Miten oppilaat voivat osallistua ja vaikuttaa opiskeluun ja oppimisympäristöön liittyvään päätöksentekoon?
- 4 Miten oppilaat osallistetaan ehkäisemään koulukiusaamista ja edistämään koulurauhaa?

Kortti 9 Kodin ja koulun yhteistyö

Kuvaus

Toimiva ja lähtökohdiltaan myönteinen kodin ja koulun yhteistyö on keskeinen lasten ja nuorten kasvun, kehityksen ja oppimisen tuki. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet edellyttävät kodeilta ja koululta entistä vahvempaa kasvatuskumppanuutta eli yhteisistä tavoitteista sopimista ja yhdessä toimimista terveen ja turvallisen kasvun ja oppimisen edellytysten luomiseksi. Kodin ja koulun yhteistyön lähtökohtana on keskinäinen arvostus. Kodin ja koulun yhteistyötä tehdään sekä yhteisöettä yksilötasolla. Yhteisötasolla oppilaiden huoltajat ovat mukana kehittämässä koulun toimintaa ja tukemassa kouluyhteisön ja luokan hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Koulu tarjoaa mahdollisuuden huoltajien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta vertaistukeen. Yksilötason yhteistyöllä tuetaan yksittäisen oppilaan oppimisen ja kasvun edellytyksiä. Toimivassa yhteistyössä oppilaiden huoltajilla ja koulun henkilökunnalla on riittävän yhteinen käsitys yhteistyön tarkoituksesta ja toimintatavoista. Monikulttuuristen perheiden yleistyminen, perherakenteissa tapahtuneet muutokset ja huono-osaisuuden lisääntyminen edellyttävät, että kodin ja koulun yhteistyössä käytetään perheiden tarpeita palvelevia toimintamuotoja.

Kodin ja koulun yhteistyön tulee olla riittävää ja monipuolista suhteessa oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Yhteistyön muodoista sopivat huoltajat ja opettajat yhdessä. Koulun tasolla rehtori vaikuttaa merkittävästi siihen, miten laajaa ja minkä muotoista kodin ja koulun yhteistyö on. Koulun henkilökunta tarvitsee riittävästi tietoa, taitoa, tahtoa sekä tukea ja ohjausta yhteistyön toteuttamiseen. Kodin ja koulun yhteistyö on huomioitava opettajan työajassa.

Lapsen huoltajalla on osavastuunsa yhteistyön onnistumisessa. On tärkeää, että huoltajat osoittavat kiinnostusta lapsen koulunkäyntiä kohtaan, arvostavat koulun ja opettajan työtä sekä osallistuvat kodin ja koulun yhteistyöhön. Kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä huoltajien ja oppilaiden kanssa. Koulussa voidaan tehdä myös erillinen kodin ja koulun yhteistyön suunnitelma, johon kirjataan vuosiluokittain yhteistyön keskeiset sisällöt ja teemat.

Laatukriteerit

Opetuksen järjestäjä

- Paikallisessa opetussuunnitelmassa on määritetty ja täsmennetty kodin ja koulun yhteistyön tavoitteet, toimintatavat ja sisällöt siten, että koulun henkilökunnalle ja huoltajille muodostuu selkeä käsitys kodin ja koulun yhteistyön rakenteista ja toimintatavoista.
- Perusopetuksen paikalliseen organisoimiseen ja kehittämiseen osallistetaan myös huoltajat.

Koulu

- Kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä huoltajien ja oppilaiden kanssa.
- Kodin ja koulun yhteistyötä tehdään koulun, luokan ja oppilaan tasoilla.
- Kodin ja koulun yhteistyö on lähtökohdiltaan positiivista ja keskustelevaa sekä tukee molempia osapuolia oppilaan kasvun ja oppimisen edistämiseksi.
- Kodin ja koulun yhteistyö otetaan huomioon koulun henkilökunnan työtehtävissä, ja sen toteuttamiseen varataan riittävät resurssit ja tuki.
- Vanhemmille suunnatussa viestinnässä hyödynnetään teknologian suomia mahdollisuuksia.
- Henkilöstöä tuetaan kohtaamaan moninaisia perheitä.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, toteutetaan, kehitetään ja arvioidaan kunnassa ja koulussa?
- 2 Miten kodin ja koulun yhteistyön toimintatavat vastaavat lasten oppimisen ja kasvamisen haasteisiin?
- 3 Miten huoltajat ovat mukana kodin ja koulun yhteistyön sisältöjen ja menetelmien kehittämisessä?

Kortti 10 Fyysinen oppimisympäristö

Kuvaus
Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat koulun tilat, opetusvälineet (mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologia) ja oppimateriaalit sekä rakennettu lähiympäristö ja ympäröivä luonto.

Fyysisen oppimisympäristön laadun kehittämisessä merkityksellisiä ovat oppimista edistävät tilaratkaisut. Koulun tilat mahdollistavat erilaisten työskentelytapojen ja opetusvälineiden käytön. Erikokoiset tilat, niiden yhdistely sekä kaluste- ja välineratkaisut tukevat tilojen muunneltavuutta ja joustavuutta mahdollistaen erikokoisten ryhmien työskentelyn ja vuorovaikutustilanteiden käytön.

Koulutilojen suunnittelu sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyä varten edistää oppilaan aktiivista

toimintaa, tutkimista ja kokeilua sekä oppilaskeskeisten työmuotojen ja tiedonhankintatapojen käyttöä. Opetuksen järjestäjä huolehtii tilojen tarpeellisesta ajanmukaisuudesta, kunnossapidosta ja korjauksista. Toimiva ja motivoiva fyysinen ympäristö edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Terveellinen oppimisympäristö vaikuttaa merkittävästi myös koulussa viihtymiseen. Fyysinen oppimisympäristö suunnitellaan niin, että se on ergonominen ja tukee oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista kasvua ja oppimista. Koulurakennuksen suunnittelussa otetaan huomioon eri käyttäjäryhmien, kuten liikuntaesteisten henkilöiden, pääsy kaikkiin tiloihin. Suunnittelussa otetaan huomioon myös tilojen viihtyvyys, järjestys ja esteettisyys. Toimiva oppimisympäristö vähentää tapaturmia ja onnettomuuksia. Koulukiinteistö on tehokkaassa käytössä. Koulupäivän aikana koulutiloissa voidaan järjestää perusopetuksen ohella kerhotoimintaa ja aamu- ja iltapäivätoimintaa. Muina aikoina tiloja voidaan käyttää koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja harrastustoimintaan. Tieto ja viestintätekninen laitteisto tukee oppilaan monipuolista oppimista ja edistää oppilaan työelämämlähtöisyyttä.

Laatukriteerit

Opetuksen järjestäjä

- Oppimis- ja työympäristö on terveellinen ja edistää koulussa viihtymistä.
- Koulutilojen ja kalustusten vuosikorjauksista huolehditaan suunnitelmallisesti.
- Koulutilat, kalustus ja välineet ovat asianmukaiset ja tukevat tilojen joustavaa käyttöä.
- Tieto- ja viestintätekniset ratkaisut ovat suunnitelmallisia ja vastaavat nykyisen kehityksen haasteisiin.
- Tekniset järjestelmät ovat määräysten mukaiset ja kunnossa.
- Koulun tilat soveltuvat kaikille käyttäjille.

Koulu

- Koulutilat ovat erilaisiin opetus- ja muihin tilanteisiin helposti muunneltavissa.
- Opettajat ja oppilaat ovat olleet vaikuttamassa tilajärjestelyihin.
- Henkilöstön ja oppilaiden työturvallisuudesta on huolehdittu ja koulutilat ovat asianmukaiset.
- Koulutiloissa toimitaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten fyysistä oppimisympäristöä kehitetään niin, että se edistää oppimista ja tervettä kasvua?
- 2 Mitkä ovat fyysisen oppimisympäristön välittömät kehittämistarpeet ja mitkä parannukset tehdään pidemmällä aikavälillä?
- 3 Millaisina ratkaisuuina kestävän kehityksen periaatteet ilmenevät koulun fyysisessä toimintaympäristössä?

Kortti 11 Oppimisympäristön turvallisuus

Kuvaus

Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön. Oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää, että hän tuntee kuuluvansa koulun ja luokan sosiaaliseen yhteisöön, kokee koulussa turvallisuutta ja luottamusta sekä saa myönteistä palautetta sekä opettajilta että vertaisryhmältä. Hyvinvointia ja turvallisuutta kehitetään myös kodin ja koulun, useiden eri ammattiryhmien ja eri hallinnonalojen välisenä yhteistyönä.

Kouluympäristössä turvallisuus rakentuu aikuisten ja oppilaiden välisissä vuorovaikutusprosesseissa.

Hyvät ihmissuhteet kannustavat osallistumiseen, erilaisuuden hyväksymiseen ja vastuullisuuteen.

Hyvä ilmapiiri edistää niin oppilaan kuin koko yhteisön oppimista ja työskentelyä. Koulussa ehkäistään ennalta oppilaiden ongelmia ja toimitaan varhaisen puuttumisen periaatteiden mukaisesti. Kiusaamista ehkäistään suunnitelmallisesti.

Myös toimivan kouluympäristön suunnittelu edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta.

Fyysiseen toimintaympäristöön kuuluvat koulun tilat, opetusvälineet (mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologiset ratkaisut) ja oppimateriaalit sekä rakennettu lähiympäristö ja ympäröivä luonto.

Kouluympäristön luetaan myös koulumatkat. Koulun tilojen käyttö suunnitellaan niin, että se on ergonomista sekä tukee oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista kasvua ja oppimista. Jo koulurakennuksen suunnittelussa otetaan huomioon eri käyttäjäryhmät, jotta esimerkiksi liikuntaesteiset henkilöt pääsevät kaikkiin tiloihin. Suunnittelussa otetaan huomioon myös tilojen viihtyisyys, järjestys ja esteettisyys. Toimiva fyysinen työskentely-ympäristö vähentää tapaturmia ja onnettomuuksia.

Koulun tilat mahdollistavat erilaisten työskentelytapojen ja opetusvälineiden käytön. Erikokoiset tilat, niiden yhdistely sekä kaluste- ja välineratkaisut tukevat tilojen joustavuutta ja antavat mahdollisuuden työskennellä erikokoisissa ryhmissä ja hyödyntää opetuksessa erilaisia vuorovaikutustilanteita. Koulutilojen suunnittelu sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyä varten edistää oppilaan aktiivista osallistumista, tutkimista ja kokeilua sekä oppilaskeskeisten työmuotojen ja tiedonhankintatapojen käyttöä. Opetuksen järjestäjä ja koulut kehittävät turvallisuutta parantavia työ- ja toimintakäytäntöjä sekä arvioivat niitä käytännössä. Turvallisuuteen kuuluu myös tietoturvaluus. Näiden turvallisuutta edistävien menetelmien ja välineiden yhteissuunnittelulla vahvistetaan myös koulujen välistä hyvinvoinnin ja turvallisuuden verkostoa. Opetuksen järjestäjä huolehtii tilojen tarpeellisesta kunnossapidosta ja korjauksista sekä koulukiinteistön monipuolisesta käytöstä. Koulupäivän aikana koulutiloissa voidaan järjestää perusopetuksen ohella kerhotoimintaa sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa. Muina aikoina tiloja hyödynnetään monipuolisesti koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja harrastustoimintaan.

Koulu yhteisössä hyvinvoinnin edistäminen ja turvallisuuden varmistaminen edellyttävät ennakoivaa suunnittelua ja säännöllistä harjoittelua myös kriisitilanteiden varalta. Turvallisuutta käsittelevät toimintamallit laaditaan yhteistyössä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Niiden tulee olla kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien, oppilaiden ja huoltajien tiedossa.

Laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- Koulun työskentely-ympäristö on terveellinen ja turvallinen.
- Turvallisuutta edistetään ja valvotaan säännöllisesti, ja havaitut epäkohdat korjataan.
- Tekniset järjestelmät ovat määräysten mukaiset ja kunnossa.
- Koulutuksen järjestämisessä edistetään paikallisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakentumista.
- Kriisitilanteita varten on kehitetty yhtenäiset toimintamallit, ja keskinäisestä vastuunjaosta on sovittu.
- Kouluille on laadittu asian- ja ajanmukaiset turvallisuusohjeet, ja niitä päivitetään säännöllisesti.
- Koulujen turvallisuuteen liittyviä suunnitelmia ja ohjeita päivitetään ja niiden toimivuutta arvioidaan koulujen välisenä yhteistyönä.

Koulu

- Opettajat ja oppilaat edistävät yhdessä terveellisten ja turvallisten koulutilojen säilymistä.
- Koululla on ajan tasalla olevat pelastussuunnitelmat ja muut koulun turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat.
- Koulun turvallisuussuunnitelmien toimivuutta harjoitellaan säännöllisesti.
- Riskikartoitusta päivitetään säännöllisesti, ja tarvittavat korjaustoimet tehdään välittömästi.
- Turvallisuutta ja hyvinvointia edistävät toimintamallit ovat kaikkien tiedossa, ja niitä harjoitellaan säännöllisesti.
- Koulussa on oppilaiden kanssa yhdessä valmistellut järjestyssäännöt, ja niiden toimivuutta arvioidaan säännöllisesti oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- 1 Miten opetuksen järjestäjä on varmistanut, että koululla on ajan tasalla olevat turvallisuussuunnitelmat?
- 2 Miten opetuksen järjestäjä valvoo turvallisuussuunnitelmien noudattamista ja toteutumista?
- 3 Miten koulu on varmistanut, että koulussa noudatetaan työturvallisuuteen liittyviä säännöksiä ja määräyksiä?
- 4 Miten koulun turvallisuuteen liittyvien suunnitelmien toimivuutta harjoitellaan?
- 5 Millaisia toimintamalleja opettajat ja oppilaat ovat kehittäneet terveellisten ja turvallisten koulutilojen ylläpitämiseksi?
- 6 Miten opetuksen järjestäjä huolehtii rakennusten ja tilojen korjauksesta ja kunnossapidosta?

Lähteet

Perusopetuksen laatukriteerit. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2012:29.

Hyvinvointipalveluiden laadunhallintahankkeen pilotoinnin prosessi Salon opetustoimessa

Kuvaus perusopetuksen laatukriteereiden käyttöönottamisesta - Laukaa

Laatu perusopetuksessa. Riikka Kuusisto

Luovaa laatua Lempäälässä

Konneveden kunnan hankesuunnitelma

Perusopetuksen laatukäsikirja – Lieksan kaupunki

Perusopetuksen laatukäsikirja - Hämeenkyrö

Perusopetuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus. Opetushallitus

Perusopetuslaki. 1998. Finlex – Valtion säädöstietopankki.

Ranuan kasvatuksen ja opetuksen hyvinvoinnin käsikirja. 2011

www10.edu.fi/hyvinvointiprofiili/